

УЧРЕЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ
«ВИТЕБСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ П.М. МАШЕРОВА»

Факультет исторический

Кафедра всеобщей истории и мировой культуры
Кафедра истории Беларуси

СОГЛАСОВАНО

Заведующий кафедрой

 И.В. Николаева

Заведующий кафедрой

 А.Н. Дулов

 31.01.2020 г.

СОГЛАСОВАНО

Декан факультета

 В.А. Космач

 31.01.2020 г.

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ КОМПЛЕКС
ПО УЧЕБНЫМ ДИСЦИПЛИНАМ

ИСТОРИЯ

для специальности II ступени высшего образования

1-21 80 15 История

Составители: А.Н. Дулов, А.П. Косов, И.В. Николаева, И.В. Мандрик,
Н.Н. Пархимович, Р.В. Тимофеев

Рассмотрено и утверждено на заседании научно-методического совета
26.02.2020, протокол № 4

УДК 93/94(075.8)
ББК 63.3я73
И90

Печатается по решению научно-методического совета учреждения образования «Витебский государственный университет имени П.М. Машерова». Протокол № 4 от 26.02.2020.

Составители: кандидат исторических наук, доцент **А.Н. Дулов**; кандидат исторических наук, доцент **А.П. Косов**; кандидат исторических наук, доцент **И.В. Николаева**; доктор исторических наук, профессор **И.В. Мандрик**; кандидат исторических наук **Н.Н. Пархимович**; кандидат исторических наук, доцент **Р.В. Тимофеев**

Р е ц е н з е н т ы :

кафедра правоведения и социально-гуманитарных дисциплин
ВФ УО ФПБ «Международный университет “МИТСО”»;
заведующий кафедрой социально-гуманитарных наук ВГУ имени
П.М. Машерова, кандидат исторических наук, доцент *Е.В. Давлатова*

**История для специальности II ступени высшего образования
И90 1-21 80 15 История** : учебно-методический комплекс по учебным
дисциплинам / сост.: А.Н. Дулов [и др.]. – Витебск : ВГУ имени
П.М. Машерова, 2020. – 95 с.

Учебно-методический комплекс предназначен для магистрантов, обучающихся по специальности 1-21 80 15 История (Профилизация: Отечественная история), и содержит материалы по изучаемым дисциплинам.

Издание включает учебно-методические карты дисциплин, планы семинарских занятий, списки рекомендованной литературы и вопросы к зачетам и экзаменам.

УДК 93/94(075.8)
ББК 63.3я73

© ВГУ имени П.М. Машерова, 2020

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	4
Современные тенденции и новации изучения отечественной и всеобщей истории (А.Н. Дулов, А.П. Косов)	5
Методология исторического исследования (А.П. Косов)	13
Палітычная гісторыя і сучасныя палітычныя працэсы ў Рэспубліцы Беларусь (І.У. Мандрык)	18
Улада і грамадства ў Беларусі ў новы і навішы час (М.М. Пархімовіч)	26
Беларусь в системе международных отношений (А.П. Косов)	34
Модернизационные процессы в Беларуси (Р.В. Тимофеев)	42
Гендерная история Беларуси (И.В. Николаева)	50
Гісторыя рэлігій у Беларусі (А.М. Дулаў)	54
Метадалагічныя асновы выкладання гісторыі ў вышэйшай школе (А.М. Дулаў)	63
Летапісзнаўства (А.М. Дулаў)	74
Актуальные проблемы изучения истории Великой Отечественной войны в Беларуси (И.В. Николаева)	81
Тэорыя і практыка лакальна- і мікрагістарычных даследаванняў (А.М. Дулаў)	86

ВВЕДЕНИЕ

Учебно-методический комплекс «История» для магистрантов специальности 1-21 80 15 История (Профилизация: Отечественная история) дневной и заочной форм обучения разработан на основе ОСВО 1-21 80 15-2019, учебного плана и учебных программ.

УМК включает двенадцать разделов, отражающих содержание дисциплин учебного плана. В каждом из них проводится учебно-методическая карта дисциплины, планы семинарских занятий со списками рекомендованной литературы, которая может быть использована как при подготовке к занятиям, так и в самостоятельной работе, написании рефератов и эссе.

В разделе «Современные тенденции и новации изучения отечественной и всеобщей истории» представлен необходимый материал, дающий магистрантам необходимые знания относительно современного состояния отечественной и мировой исторической науки. Раздел «Методология исторического исследования» знакомит магистрантов с методикой междисциплинарного анализа исторических проблем, а также навыками применения полученных знаний в качестве методологических основ научного исследования и принципов анализа конкретных исторических проблем. В разделе «Политическая история и современные политические процессы в Республике Беларусь» дан материал по истории внутренней политики нашей страны. Аспекты, посвященные взаимоотношениям власти и общества, рассмотрены в разделе «Власть и общество в Беларуси в новое и новейшее время». Раздел «Беларусь в системе международных отношений» посвящен внешнеполитической проблематике. Социально-экономическим процессам в Беларуси посвящены разделы «Модернизационные процессы в Беларуси» и «Гендерная история Беларуси». В разделе «История религий в Беларуси» представлен материал по конфессиональной истории. В разделе «Методологические основы преподавания истории в высшей школе» рассматриваются аспекты профессиональной подготовки преподавателя высшей школы. Традициям и новациям в изучении истории Беларуси посвящены разделы «Летописеведение», «Актуальные проблемы изучения истории Великой Отечественной войны в Беларуси» и «Теория и практика локально-и микроисторических исследований».

Таким образом, учебно-методический комплекс может стать подспорьем в формировании знаний магистрантов о тенденциях развития мировой и отечественной исторической науки, о современных подходах к изучению политической, социально-экономической, конфессиональной истории Беларуси, а также в освоении ими методологии исследования и методологических основ преподавания истории в высшей школе.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НОВАЦИИ ИЗУЧЕНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ВСЕОБЩЕЙ ИСТОРИИ

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА ДИСЦИПЛИНЫ

Номер раздела, темы	Название раздела, темы	Количество аудиторных часов					
		Дневная форма обучения			Заочная форма обучения		
		Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР	Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Историческая наука в эпоху «постмодерна»	4	2		2	2	6
1.2	Организация исторической науки Беларуси на рубеже XX–XXI вв.	2	2		2	2	6
1.3	Освещение актуальных проблем истории в Беларуси в современной отечественной историографии	8	6		2	2	6
1.4	Зарубежная историография об актуальных проблемах истории Беларуси	4	4			2	4
<i>Итоговый контроль по модулю</i>							
Всего		18	14		6	8	22
2.1	«Новая историческая наука» в странах Запада и постсоветского пространства	6	4		2	2	6
2.2	Основные тенденции изучения всемирной истории в Республике Беларусь	6	4		2	2	6
2.3	Междисциплинарный подход в исторических исследованиях	4	6			2	4
<i>Итоговый контроль по модулю</i>							
Всего		34	28		10	14	38

ТЕМЫ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

Тема 1. Историческая наука в эпоху «постмодерна»

1. Научное и социальноориентированное историописание. Теоретико-методологические подходы к изучению отечественной и всеобщей истории.

2. Дискуссии об общем и особенном в путях развития восточной и западной цивилизаций.

3. Теория западноевропейской модернизации.
4. Либеральная модель развития государства. Понятие гражданского общества.
5. Теория эшелонов мирового капиталистического развития.
6. Теория тоталитаризма.
7. Основные принципы и модели периодизации отечественной и всеобщей истории.
8. Влияние постмодернизма на проблематику научных исследований.

Литература:

1. Зайцева, Т. И. Зарубежная историография: XX – начало XXI века : учеб. пособие / Т. И. Зайцева. – М. : Академия, 2013. – 144 с.
2. Ильин, И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 1996. – 253 с.
3. Ильин, И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа / И. П. Ильин. – М. : INTRADA, 1998. – 255 с.
4. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В. Н. Сидорцов [и др.] ; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : Тетра-Системс, 2006. – 352 с.
5. Могильницкий, Б. Г. История исторической мысли XX века : курс лекций. Вып. I: Кризис историзма / Б. Г. Могильницкий. – Томск : Изд-во Том. ун-та, 2001. – 206 с.
6. Могильницкий, Б. Г. История исторической мысли XX века : курс лекций. Вып. II: Становление «новой исторической науки» / Б. Г. Могильницкий. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 2003. – 178 с.
7. Могильницкий, Б. Г. История исторической мысли XX века: курс лекций. Вып. III: Историографическая революция / Б. Г. Могильницкий. – Томск : Изд-во Том. ун-та, 2008. – 554 с.
8. Одиссей. Человек в истории : сборник. 1996 : Ремесло историка на исходе XX века / АН СССР, Ин-т всеобщей истории ; отв. ред. А. Я. Гуревич. – М. : Наука, 1996. – 366 с.
9. Поппер, К. Ницета историцизма / К. Поппер. – М. : Прогресс, 1993. – 187 с.
10. Постижение истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
11. Репина, Л. П. Историческая наука на рубеже XX–XXI вв.: социальные теории и историографическая практика / Л. П. Репина. – М. : Кругъ, 2011. – 559 с.
12. Репина, Л. П. История исторического знания : пособие для вузов / Л. П. Репина, В. В. Зверева, М. Ю. Парамонова. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Дрофа, 2013. – 288 с.
13. Румянцева М. Ф. Теория истории : учеб. пособие / М. Ф. Румянцева. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 319 с.
14. Савельева, И. М. Теория исторического знания : учеб. пособие / И. М. Савельева, А. В. Полетаев. – СПб. : Алетейя, 2007. – 523 с.
15. Шутова, О. М. Историография и постмодерн. Вопрос об идентичности во второй половине XX – начале XXI века : монография / О. М. Шутова. – Минск: БГУ, 2008. – 279 с.
16. Topolski, J. Jak się pisze i rozumie historię. Tajemnice narracji historycznej / J. Topolski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2008. – 350 s.

Тема 2. Организация исторической науки Беларуси на рубеже XX–XXI вв.

1. Научно-исследовательские учреждения исторического профиля. Исторические факультеты и кафедры в учреждениях высшего образования Беларуси.
2. Исследовательские и научно-педагогические кадры историков. Научные школы.
3. Ученые степени и звания. Система научной и научно-педагогической аттестации в Беларуси.

Литература:

1. Белазаровіч, В. А. Гістарыяграфія гісторыі Беларусі : дапаможнік / В. А. Белазаровіч. – 2-е выд. – Гродна : ГрДУ, 2009. – 348 с.
2. Грыцкевіч, В. Гісторыя і міфы / В. Грыцкевіч. – Мінск : БелФранс, 2000. – 205 с.
3. Корзенко, Г. В. Историки Беларуси в начале XXI столетия : библиограф. справ. / Г. В. Корзенко. – Минск : Белорус. наука, 2007. – 470 с.
4. Кохановский, А. Г. Современные тенденции и новации в изучении отечественной истории в Белорусском государственном университете / А. Г. Кохановский, Ю. Л. Козаков // Весн. БДУ. Сер. 3, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2016. – № 2. – С. 26–30.
5. Кошелев, В. С. Кафедра истории Нового и Новейшего времени БГУ / В. С. Кошелев, В. А. Острога. – Минск : БГУ, 2010. – 287 с.
6. Лінднэр, Р. Гісторыкі і ўлада: нацыятворчы працэс і гістарычная палітыка ў Беларусі XIX – XX ст. / Р. Лінднэр, пер. з ням. Л. Баршчэўскага ; нав. рэд. Г. Сагановіч. – 2-е выд. – СПб. : Неўскі прасцяг, 2005. – 540 с.
7. Острога, В. А. Развитие научных и образовательных центров по Новой и Новейшей истории в Белорусской ССР, 1919–1991 гг. / В. А. Острога ; под науч. ред. д-ра ист. наук проф. В. С. Кошелева. – Минск : РИВШ, 2016. – 428 с.
8. Петриков, П. Т. Очерки новейшей историографии Беларуси (1990-е – начало 2000-х годов) / П. Т. Петриков. – Минск : Белорус. наука, 2007. – 292 с.
9. Развитие методологических исследований и подготовка кадров историков в Республике Беларусь, Российской Федерации и Республике Польша : сб. науч. ст. / ГрГУ им. Я. Купалы ; редкол.: А. Н. Нечухрин (гл. ред.) [и др.] ; под науч. ред. А. Н. Нечухрина. – Гродно : ГрГУ, 2012. – 335 с.

Тема 3. Освещение актуальных проблем истории Беларуси в современной отечественной историографии

1. Классические и инновационные подходы к изучению прошлого Отечества. Переход от макроистории к микроистории. Влияние антропологического подхода.
2. Реализация новых подходов в белорусской историографии (история повседневности, новая локальная история, гендерная история, устная история, интеллектуальная история).
3. Разработка проблем историографии и источниковедения. Белорусская школа методологии истории.
4. Изучение исторической географии, административно-территориального деления, демографической истории Беларуси.
5. Исследование трансформаций социально-экономической жизни.
6. Политическая история Беларуси в трудах современных исследователей.
7. Изучение внешней политики Беларуси.
8. Изучение этнической истории Беларуси.

9. Исследования в области истории религии и церкви.
10. Актуальные вопросы развития культуры Беларуси.

Литература:

1. Белазаровіч, В. А. Гістарыяграфія гісторыі Беларусі : дапаможнік / В. А. Белазаровіч. – 2-е выд. – Гродна : ГрДУ, 2009. – 348 с.
2. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства : зб. артыкулаў. – Мінск : Беларус. навука, 1999. – 253 с.
3. Грыцкевіч, В. Гісторыя і міфы / В. Грыцкевіч. – Мінск : БелФранс, 2000. – 205 с.
4. Корзенко, Г. В. Историки Беларуси в начале XXI столетия : библиограф. справ. / Г. В. Корзенко. – Минск : Белорус. наука, 2007. – 470 с.
5. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В. Н. Сидорцов [и др.] ; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : Тетра-Системс, 2006. – 352 с.
6. Петриков, П. Т. Очерки новейшей историографии Беларуси (1990-е – начало 2000-х годов) / П. Т. Петриков. – Минск : Белорус. наука, 2007. – 292 с.
7. Сидорцов, В. Н. Беларусь в XX веке: нетрадиционное представление истории : монография / В. Н. Сидорцов, И. А. Кандыба, М. М. Равченко. – Москва : МАКС-Пресс, 2010. – 270 с.
8. Сидорцов, В. Н. Народ во Второй мировой и Великой Отечественной войне: синергетический взгляд на историю / В. Н. Сидорцов, В. А. Латышева. – СПб. : Образование. Культура, 2005. – 144 с.

**Тема 4. Зарубежная историография
об актуальных проблемах истории Беларуси**

1. Основные центры изучения истории Беларуси за рубежом.
2. Проблемы истории Беларуси и подходы к их изучению в современной зарубежной историографии.

Литература:

1. Белазаровіч, В. А. Гістарыяграфія гісторыі Беларусі : дапаможнік / В. А. Белазаровіч. – 2-е выд. – Гродна : ГрДУ, 2009. – 348 с.
2. Карев, Д. В. Зарубежное белорусоведение XVI – начала XXI вв.: основные этапы и проблемы становления и развития / Д. В. Карев, А. Д. Дудько. – Гродно : ЮрСаПринт, 2016. – 140 с.
3. Меньковский, В. И. История и историография: Советский Союз 1930-х годов в трудах англо-американских историков и политологов : монография / В. И. Меньковский. – Минск : БГУ, 2007. – 359 с.
4. Развитие методологических исследований и подготовка кадров историков в Республике Беларусь, Российской Федерации и Республике Польша : сб. науч. ст. / ГрГУ им. Я. Купалы ; редкол.: А. Н. Нечухрин (гл. ред.) [и др.] ; под науч. ред. А. Н. Нечухрина. – Гродно : ГрГУ, 2012. – 335 с.

**Тема 5. «Новая историческая наука» в странах Запада
и постсоветского пространства**

1. Сущность антропологического поворота. Причины и значение появления «исторической антропологии».

2. Лингвистический поворот. Проблема дискурса в современной исторической науке. Нарратив как форма представления исторических событий.
3. История ментальности или историческая антропология. История повседневности.
4. Новая социальная история.
5. Новая интеллектуальная история.
6. Психоистория.
7. Количественная история.
8. Гендерная история.
9. «Новая локальная история». Микроистория.

Литература:

1. Анри Л. Методика анализа в исторической демографии / Л. Анри, А. Блюм. – М. : Рос. гуманитар. ун-т, 1997. – 207 с.
2. Бабосов, Е. М. Прикладная социология : учеб. пособие / Е. М. Бабосов. – Минск : ТетраСистемс, 2000. – 496 с.
3. Бузгалин, А. В. Введение в компаративистику (Исследования и сравнительный анализ социально-экономических систем) / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов. – М. : Таурис альфа, 1997. – 367 с.
4. Буллер, А. Введение в теорию исторического знания : учеб. пособие / А. Буллер. – М. : ФЛИНТА ; Наука, 2013. – 184 с.
5. Бэрк, П. Гісторыя і сацыяльная тэорыя / П. Бэрк. – Мінск : Тэхналогія, 2003. – 235 с.
6. Визуальная антропология: городские карты памяти / под ред. П. В. Романова, Е. Р. Ярской-Смирновой. – М. : ЦСПГИ Вариант, 2009. – 311 с.
7. Демоз, Л. Психоистория / Л. Демоз. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 512 с.
8. Зайцева, Т. И. Зарубежная историография: XX – начало XXI века : учеб. пособие / Т. И. Зайцева. – М. : Академия, 2013. – 144 с.
9. Историография истории нового и новейшего времени стран Европы и Америки : учеб. пособие для студ. / под ред. И. П. Дементьева, А. И. Патрушева. – М. : Простор, 2007. – 431 с.
10. История и антропология: междисциплинарные исследования на рубеже XX–XXI веков / М. Кром и др. (ред.). – СПб. : Алетейя, 2006. – 313 с.
11. Кром, М. М. Введение в историческую компаративистику : учеб. пособие / М. М. Кром. – СПб. : Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2015. – 248 с.
12. Могильницкий, Б. Г. История исторической мысли XX века : курс лекций. Вып. II: Становление «новой исторической науки» / Б. Г. Могильницкий. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 2003. – 178 с.
13. Могильницкий, Б. Г. История исторической мысли XX века : курс лекций. Вып. III: Историографическая революция / Б. Г. Могильницкий. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 2008. – 554 с.
14. Пушкарева, Н. Л. Гендерная теория и историческое знание / Н. Л. Пушкарева. – СПб. : Алетейя, 2007. – 496 с.
15. Репина, Л. П. Историческая наука на рубеже XX – XXI вв.: социальные теории и историографическая практика / Л. П. Репина. – М. : Кругъ, 2011. – 559 с.
16. Репина, Л. П. История исторического знания : пособие для вузов / Л. П. Репина, В. В. Зверева, М. Ю. Парамонова. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Дрофа, 2013. – 288 с.
17. Румянцева, М. Ф. Теория истории : учеб. пособие / М. Ф. Румянцева. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 319 с.
18. Савельева, И. М. Теория исторического знания : учеб. пособие / И. М. Савельева, А. В. Полетаев. – СПб. : Алетейя, 2007. – 523 с.

19. Томпсон, П. Устная история: голос прошлого / П. Томпсон. – М. : Весь мир, 2003. – 368 с.
20. Тош, Дж. Стремление к истине: Как овладеть мастерством историка / Дж. Тош. – М. : Весь мир, 2000. – 296 с.

Тема 6. Основные тенденции изучения всемирной истории в Республике Беларусь

1. Теоретико-методологические подходы к изучению всеобщей истории в мировой и отечественной историографии.
2. Основные принципы и модели периодизации всеобщей истории. Понятия древняя история, средние века, новая история, новейшая история.
3. Основные тенденции изучения всемирной истории в Республике Беларусь.
4. Преемственность и новации в изучении истории стран древнего мира и средневековья в Республике Беларусь.
5. Изучение всемирной истории нового времени в Республике Беларусь: основные подходы и направления.
6. Основные проблемы изучения всемирной истории новейшего времени в Республике Беларусь: основные подходы и направления.

Литература:

1. Корзенко, Г. В. Историки Беларуси в начале XXI столетия : библиограф. справ. / Г. В. Корзенко. – Минск : Белорус. наука, 2007. – 470 с.
2. Меньковский, В. И. История и историография: Советский Союз 1930-х годов в трудах англо-американских историков и политологов : монография / В. И. Меньковский. – Минск : БГУ, 2007. – 359 с.
3. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В. Н. Сидорцов и др.; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
4. Методология истории : учеб. пособие для студентов вузов / А. Н. Нечухрин [и др.]; под ред. А. Н. Алпеева. – Минск : ТетраСистемс, 1996. – 240 с.
5. Острога, В. А. Развитие научных и образовательных центров по Новой и Новейшей истории в Белорусской ССР. 1919–1991 гг. / В. А. Острога ; под науч. ред. В. С. Кошелева. – Минск : РИВШ, 2016. – 428 с.
6. Постигание истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
7. Современная историография новейшей истории России и истории СССР : справочно-библиографическое пособие для студ. исторических спец. / под ред. В. И. Меньковского. – Минск : РИВШ, 2007. – 231 с.
8. Шутова, О. На пути к Истории Людей: заметки по истории исторической мысли (конец XX века) / О. Шутова. – Минск : ПолиБиг, 1999. – 107 с.
9. Шутова, О. М. Историография и постмодерн. Вопрос об идентичности во второй половине XX – начале XXI века : монография / О. М. Шутова. – Минск : БГУ, 2008. – 279 с.

Тема 7. Междисциплинарный подход в исторических исследованиях

1. Методологические принципы применения междисциплинарных методов.
2. Методы семиотики в историко-антропологическом исследовании.

3. Дискурсивный анализ и дискурсивная квантификация. Концепции и методы антропологии в историческом исследовании.
4. Историческая психология и психоистория: предмет, базовые понятия, ключевая проблематика, методы анализа.
5. Устная история: предмет, базовые понятия, ключевая проблематика, методы анализа.
6. Визуальная история: предмет, базовые понятия, ключевая проблематика, методы анализа визуальной информации (фотографий, картин, плакатов, кинофильмов).
7. Просопография: предмет, базовые понятия, ключевая проблематика, методы создания коллективных биографий.
8. Историческая информатика. Компьютеризация современной науки. Проникновение компьютерных технологий в историческую науку.

Литература:

1. Бочаров, А. В. Основные методы исторического исследования : учеб. пособие / А. В. Бочаров. – Томск : ТомГУ, 2006. – 190 с.
2. Буллер, А. Введение в теорию исторического знания : учеб. пособие / А. Буллер. – М. : ФЛИНТА ; Наука, 2013. – 184 с.
3. Бэрк, П. Гісторыя і сацыяльная тэорыя / П. Бэрк. – Мінск : Тэхналогія, 2003. – 235 с.
4. Голубович, И. В. Биография: силуэт на фоне Humanities (методология анализа в социогуманитарном знании) / И. В. Голубович. – Одесса : Фридман, 2008. – 372 с.
5. Демоз, Л. Психоистория / Л. Демоз. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 512 с.
6. История и антропология: междисциплинарные исследования на рубеже XX–XXI веков / М. Кром и др. (ред.). – СПб. : Алетейя, 2006. – 313 с.
7. Кукарцева, М. А. Лингвистический поворот в историописании: эволюция, сущность и основные принципы / М. А. Кукарцева // Вопросы философии. – 2006. – № 4. – С. 44–55.
8. Медушевская, О. М. Теория и методология когнитивной истории / О. М. Медушевская. – М. : РГГУ, 2008. – 358 с.
9. Междисциплинарные подходы к изучению прошлого: до и после «постмодерна»: материалы научной конференции, 28–29 апреля 2005 г / отв. ред. Л. П. Репина. – М. : ИВИ РАН, 2005. – 151 с.
10. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В. Н. Сидорцов [и др.] ; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : Тетра-Системс, 2006. – 352 с.
11. Миронов, Б. Н. История в цифрах: (Математика в исторических исследованиях) / Б. Н. Миронов. – Л. : Наука, 1991. – 167 с.
12. Постижение истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
13. Сидорцов, В. Н. Изучение личности в истории: ориентация на контент-анализ, психоанализ, дискурс-анализ / В. Н. Сидорцов, А. А. Приборович. – Минск : БГУ, 2011. – 199 с.
14. Сидорцов, В. Н. Междисциплинарность в исторических исследованиях / В. Н. Сидорцов // Выбраныя навуковыя працы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. – Т. 2. – Минск : БДУ, 2001. – С. 19–27.
15. Румянцева, М. Ф. Теория истории : учеб. пособие / М. Ф. Румянцева. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 319 с.

16. Савельева, И. М. Теория исторического знания : учеб. пособие / И. М. Савельева, А. В. Полетаев. – СПб. : Алетей, 2007. – 523 с.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ К ЭКЗАМЕНУ

1. Теоретико-методологические подходы к изучению всеобщей истории в мировой и отечественной историографии.
2. Основные принципы и модели периодизации всеобщей истории. Понятия древняя история, средние века, новая история, новейшая история.
3. Понятие «кризис» современной исторической науки. Отношение общества к исторической науке. Периодизация современного этапа ее развития. Проблематика исследований: традиции и инновации. Влияние постмодернизма на проблематику научных исследований.
4. Дискуссии об общем и особенном в путях развития восточной и западной цивилизаций.
5. Теория западноевропейской модернизации и ее оценки в мировой историографии.
6. Либеральная модель развития государства. Понятие гражданского общества в мировой исторической науке.
7. Теория эшелонов мирового капиталистического развития в мировой исторической науке.
8. Теория тоталитаризма в мировой исторической науке.
9. Сущность антропологического поворота. Причины и значение появления «исторической антропологии».
10. Лингвистический поворот. Проблема дискурса в современной исторической науке. Нарратив как форма представления исторических событий.
11. История ментальности или историческая антропология. История повседневности.
12. Новая социальная история.
13. Новая интеллектуальная история.
14. Психоистория.
15. Количественная история.
16. Гендерная история.
17. «Новая локальная история». Микроистория.
18. Основные тенденции изучения всемирной истории в Республике Беларусь.
19. Преемственность и новации в изучении истории стран древнего мира и средневековья в Республике Беларусь.
20. Изучение всемирной истории нового времени в Республике Беларусь: основные подходы и направления.
21. Основные проблемы изучения всемирной истории новейшего времени в Республике Беларусь: основные подходы и направления.
22. Методологические принципы применения междисциплинарных методов в мировой исторической науке.

МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА ДИСЦИПЛИНЫ

Номер раздела, темы	Название раздела, темы	Количество аудиторных часов					
		Дневная форма обучения			Заочная форма обучения		
		Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСП	Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСП
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Роль и место исторического материализма в исторической науке	4	4		2	1	5
1.2	Транснациональная история	6	4		4	1	5
	<i>Итоговый контроль по модулю</i>						
	Всего	10	8		6	2	10
2.1	Визуальный поворот в исторических исследованиях	4	4		2	1	4
2.2	Школа «Анналов» и ее вклад в методологию истории	8	6		2	1	8
2.3	Междисциплинарность в исторических исследованиях	4	2		2	2	6
	<i>Итоговый контроль по модулю</i>						
	Всего	26	20		12	6	28

ТЕМЫ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

Тема 1. Роль и место исторического материализма в исторической науке

1. Классический этап развития исторических исследований. Позитивизм.
2. Классический марксизм и его основные постулаты
3. Понятие и сущность неомарксизма. Основные представители и их идеи.
4. Исторический материализм в современной науке. Проблематика исследований: традиции и инновации.

Литература:

1. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В.Н. Сидорцов [и др.]; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
2. Методология истории : учеб. пособие для студентов вузов / А. Н. Нечухрин [и др.]; под ред. А. Н. Алпеева. – Минск : ТетраСистемс, 1996. – 240 с.

3. Постижение истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
4. Репина, Л. П. История исторического знания : пособие для вузов / Л. П. Репина, В. В. Зверева, М. Ю. Парамонова – М. : Дрофа, 2013. – 288 с.
5. Румянцева, М. Ф. Теория истории : учеб. пособие / М. Ф. Румянцева. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 319 с.
6. Могильницкий, Б. Г. Введение в методологию истории / Б. Г. Могильницкий. – М. : Высшая школа, 1989. – 175 с.
7. Сидорцов, В. Н. Методология истории : курс лекций / В. Н. Сидорцов. – Минск : БГУ, 2010. – 207 с.

Тема 2. Транснациональная история

1. Понятие и основной инструментарий транснациональной истории.
2. История войн как транснациональная история.
3. «Холодная война» как транснациональная история.
4. История миграций как транснациональная история.

Литература:

1. Герасимов И. Изобретение империи: Языки и Практики / И. Герасимов, М. Могильнер, А. Семенов. – М. : Новое Издательство, 2011. – 326 с.
2. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В.Н. Сидорцов [и др.]; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
3. Методология истории : учеб. пособие для студентов вузов / А. Н. Нечухрин [и др.]; под ред. А. Н. Алпеева. – Минск : ТетраСистемс, 1996. – 240 с.
4. Постижение истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
5. Репина, Л. П. История исторического знания : пособие для вузов / Л. П. Репина, В. В. Зверева, М. Ю. Парамонова – М. : Дрофа, 2013. – 288 с.
6. Румянцева, М. Ф. Теория истории. Учебное пособие / М. Ф. Румянцева. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 319 с.
7. Сидорцов, В. Н. Методология истории : курс лекций / В. Н. Сидорцов. – Минск : БГУ, 2010. – 207 с.

Тема 3. Визуальный поворот в исторических исследованиях

1. Визуальная история: предмет, базовые понятия, ключевая проблематика, методы анализа визуальной информации (фотографий, картин, плакатов, кинофильмов).
2. Новые источники как основа визуального поворота. Перспективы и границы выводов в рамках визуального поворота.
3. Методологическое значение открыток, фотографий, изображений как исторических источников.
4. Методологическое значение аудиовизуальных материалов как исторических источников.

Литература:

1. Визуальная антропология: городские карты памяти / под ред. П. В. Романова, Е. Р. Ярской-Смирновой. – М. : ЦСПГИ Вариант, 2009. – 311 с.
2. Визуальная антропология: режимы видимости при социализме / Е.Р. Ярская-Смирновая, П.В. Романова (ред.). – М. : ЦСПГИ Вариант, 2009. – 444 с.
3. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В. Н. Сидорцов [и др.] ; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
4. Методология истории : учеб. пособие для студентов вузов / А. Н. Нечухрин [и др.]; под ред. А. Н. Алпеева. – Минск : ТетраСистемс, 1996. – 240 с.
5. Постигание истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
6. Репина, Л. П. Новые исследовательские стратегии в российской и мировой историографии / Л. П. Репина. – М. : ВШЭ, 2008. – 30 с.
7. Репина, Л. П. Историческая наука на рубеже XX – XXI вв.: социальные теории и историографическая практика / Л. П. Репина. – М. : Кругъ, 2011. – 559 с.
8. Репина, Л. П. Культурная память и проблемы историописания: (Историогр. заметки) / Л. П. Репина. – М. : ГУ ВШЭ, 2003. – 42 с.
9. Ковальченко, И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко. – М. : Наука, 2003. – 439 с.

Тема 4. Школа «Анналов» и ее вклад в методологию истории

1. Вклад в методологию истории представителей первого поколения школы «Анналов».
2. Вклад в методологию истории представителей второго поколения школы «Анналов».
3. Вклад в методологию истории представителей третьего поколения школы «Анналов».
4. Вклад в методологию истории представителей четвертого поколения школы «Анналов».

Литература:

1. Агирре Рохас, К. А. Критический подход к истории французских «Анналов» / К. А. Агирре Рохас. – М., 2006. – 336 с.
2. Афанасьев, Ю. Н. Историзм против эклектики: Французская историческая школа «Анналов» в современной буржуазной историографии / Ю. Н. Афанасьев. – М. : Мысль, 1980. – 278 с.
3. Блок, М. Апология истории или ремесло историка / М. Блок. – М. : Наука, 1986. – 259 с.
4. Бродель, Ф. Очерки истории / Ф. Бродель. – М. : Академический проект, 2015. – 222 с.
5. Гуревич, А. Я. Исторический синтез и школа «Анналов» / А. Я. Гуревич. – М. : Индрик, 1993. – 319 с.
6. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В. Н. Сидорцов [и др.] ; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.

7. Постижение истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
8. Репина, Л. П. История исторического знания : пособие для вузов / Л. П. Репина, В. В. Зверева, М. Ю. Парамонова – М. : Дрофа, 2013. – 288 с.
9. Споры о главном: Дискуссия о настоящем и будущем исторической науки вокруг французской школы «Анналов» : сборник статей / под ред. Ю. Л. Бессмертного. – М. : Наука, 1993. – 207 с.
10. Трубникова, Н. В. Историческое движение «Анналов»: традиции и новации / Н. В. Трубникова. – Томск : Изд-во Том. ун-та, 2007. – 352 с.
11. Февр, Л. Бои за историю / Л. Февр. – М. : Наука, 1991. – 635 с.

Тема 5. Междисциплинарность в исторических исследованиях

1. Влияние постмодернизма на проблематику научных исследований.
2. Междисциплинарность в исторических исследованиях.
3. Теоретические основы применения современных междисциплинарных методов в исторических исследованиях.
4. Проблема использования междисциплинарных методов в контексте интеллектуальных течений и парадигм социальных и гуманитарных наук конца XX – начала XXI вв.

Литература:

1. Бородкин, Л. И. Квантитативная история в системе координат модернизма и постмодернизма / Л. И. Бородкин // Новая и новейшая история. – 1998. – № 5. – С. 3–16.
2. Бузгалин, А. В. Введение в компаративистику (Исследования и сравнительный анализ социально-экономических систем) / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов. – М. : Таурус альфа, 1997. – 367 с.
3. Ильин, И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 1996. – 253 с.
4. История и антропология: междисциплинарные исследования на рубеже XX–XXI веков / М. Кром [и др.] (ред.). – СПб. : Алетейя, 2006. – 313 с.
5. Кром, М. М. Введение в историческую компаративистику / М. М. Кром. – СПб. : ЕУСПб, 2015. – 248 с.
6. Кром, М. М. Историческая антропология / М. М. Кром. – СПб., М. : ЕУСПб; Квадрига, 2010. – 214 с.
7. Мазур, Л. Н. Методы исторического исследования / Л. Н. Мазур. – Екатеринбург : ИУУ, 2000. – 608 с.
8. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / В. Н. Сидорцов [и др.] ; под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
9. Методология истории : учеб. пособие для студентов вузов / А. Н. Нечухрин [и др.] ; под ред. А. Н. Алпеева. – Минск : ТетраСистемс, 1996. – 240 с.
10. Моз, Л. де. Психоистория / Л. де Моз. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 512 с.
11. Могильницкий, Б. Г. Введение в методологию истории / Б. Г. Могильницкий. – М. : Высшая школа, 1989. – 175 с.
12. Постижение истории: онтологические и гносеологические подходы : учеб. пособие для студентов магистратуры, аспирантов, слушателей системы

- повышения квалификации высших учебных заведений / под ред. В. Н. Сидорцова, О. А. Яновского, Я. С. Яскевич. – Минск : БГУ, 2002. – 289 с.
13. Сидорцов, В. Н. Методология истории : курс лекций / В. Н. Сидорцов. – Минск : БГУ, 2010. – 207 с.
14. Томпсон, П. Устная история: голос прошлого / П. Томпсон. – М. : Весь мир, 2003. – 367 с.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ К ЭКЗАМЕНУ

1. Предмет и задачи дисциплины «Методология исторического исследования». Функции и принципы. Основные представители в сфере методологии истории.
2. Классический этап развития исторических исследований. Позитивизм.
3. Классический марксизм и его основные постулаты
4. Понятие и сущность неомарксизма. Основные представители и их идеи.
5. Исторический материализм в современной науке. Проблематика исследований: традиции и инновации.
6. Неклассические парадигмы исторических исследований в XX веке.
7. Понятие и основной инструментарий транснациональной истории.
8. История войн как транснациональная история.
9. «Холодная война» как транснациональная история.
10. История миграций как транснациональная история.
11. Визуальная история: предмет, базовые понятия, ключевая проблематика, методы анализа визуальной информации (фотографий, картин, плакатов, кинофильмов).
12. Новые источники как основа визуального поворота. Перспективы и границы выводов в рамках визуального поворота.
13. Методологическое значение открыток, фотографий, изображений как исторических источников.
14. Методологическое значение аудиовизуальных материалов как исторических источников.
15. Вклад в методологию истории представителей первого поколения школы «Анналов».
16. Вклад в методологию истории представителей второго поколения школы «Анналов».
17. Вклад в методологию истории представителей третьего поколения школы «Анналов».
18. Вклад в методологию истории представителей четвертого поколения школы «Анналов».
19. Влияние постмодернизма на проблематику научных исследований.
20. Междисциплинарность в исторических исследованиях.
21. Теоретические основы применения современных междисциплинарных методов в исторических исследованиях.
22. Проблема использования междисциплинарных методов в контексте интеллектуальных течений и парадигм социальных и гуманитарных наук конца XX – начала XXI вв.

ПАЛІТЫЧНАЯ ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНЫЯ ПАЛІТЫЧНЫЯ ПРАЦЭСЫ Ё РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэма	Колькасць аўдыторных гадзін					
		Дзенная форма навучання			Завочная форма навучання		
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР	Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Уводзіны ў дысцыпліну	2			2		
1.2	Тэма 1. Станаўленне ВКЛ і палітыка вялікіх князёў у другой палове XIII–XIV стст. Тэма 2. Узрастанне значэння шляхты ў палітычным жыцці дзяржавы ў другой палове XVI – XVII стст.	4	4		2	2	6
1.3	Тэма 3. Шляхецкая палітычная анархія як асноўная прычына крызісу дзяржавы і падзелаў Рэчы Паспалітай. Тэма 4. Палітычнае становішча на беларускіх землях у другой палове 1850-х – пачатку XX ст.	6	4		2	2	6
	Выніковы кантроль па модулі						
	Усяго	12	8		6	4	
2.1	Тэма 5. На шляху да самавызначэння: Беларусь у гады Першай сусветнай вайны (1914–1918 гг.)	4	4		2		6
2.2	Тэма 6. Станаўленне савецкай палітычнай сістэмы ў Беларусі (1919–1939 гг.). Тэма 7. Грамадска-палітычныя працэсы ў БССР у пасляваенны перыяд (1945–1991 гг.).	6	6		2	2	6
2.3	Тэма 8. Станаўленне незалежнай Рэспублікі Беларусь.	6	6		2	2	8
	Выніковы кантроль па модулі						
	Усяго	28	24		12	8	32

ТЭМЫ СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ

Тэма 1. Станаўленне ВКЛ і палітыка вялікіх князёў у другой палове XIII-XIV стст.

1. Утварэнне ВКЛ і ўваход беларускіх зямель і яго склад.
2. Палітыка Гедыміна, Альгерда і Вітаўта.
3. Станаўленне дзяржаўнасці і асаблівасці палітычнага развіцця аўтаномных зямель. Формы мясцовага заканадаўства і атрыбуты аўтаноміі.
4. Удзельныя княствы і іх роля ў палітычным жыцці ВКЛ у XV ст.
5. Становішча вялікага князя і палітычная эліта ў новым дзяржаўным утварэнні.

Літаратура:

1. Конституция Республики Беларусь от 15 марта 1994 г. (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканском референдуме от 24.11.1996, в ред. решения республиканского референдума от 17.11.2004 № 1/0) // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 05.01.1999. – № 1. – 1/0; 02.12.2004. – № 188. – 1/6032.
2. Лукашенко А.Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г. – Минск : БГУ, 2003. – 45 с.
3. История белоруской государственности. В 5 т.: Т. 1. Белорусская государственность: от истоков до конц XVIII в. / А.А.Коваленя [и др] ; отв. ред. тома : О. Н. Левко, В. Ф. Голубев ; Нац. Акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – 2-е изд. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 598 с.
4. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 2. Беларусь у перыяд Вялікага княства Літоўскага / Ю. Бохан [і інш.] ; рэд кал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2008. – 688 с.
5. Дзяржаўнасць і права Беларусі са старажытных часоў да канца XVI стагоддзя Ч. II : Старажытныя дзяржавы на тэрыторыі Беларусі / НАН Беларусі, Ін-т філасофіі і права ; Беларус. недзярж. ін-т правазнаўства. – Мінск : Права і эканоміка, 1999. – 75 с.
6. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И. Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
7. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МПСА” ВФ, 2009. – 267 с.

Тэма 2. Узрастанне значэння шляхты ў палітычным жыцці дзяржавы ў другой палове XVI–XVII стст.

1. Шляхта і яе роля ў палітычным жыцці дзяржавы.
2. Віленскі сойм 1565–1566 гг., абвешчаныя рэформы і іх значэнне для далейшага палітычнага развіцця дзяржавы.
3. Інстытут павятовых соймаў і іх работа ў другой палове XVI – першай палове XVII стст.
4. Дзейнасць шляхецкіх паслоў на Люблінскім сойме 1569 г.

Літаратура:

1. Конституция Республики Беларусь от 15 марта 1994 г. (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканском референдуме от 24.11.1996, в ред. решения республиканского референдума от 17.11.2004 № 1/0) // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 05.01.1999. – № 1. – 1/0; 02.12.2004. – № 188. – 1/6032.

2. Лукашенко А.Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г.– Минск : БГУ, 2003.–45 с.
3. История белорусской государственности. В 5 т.: Т. 1. Белорусская государственность: от истоков до конц XVIII в. / А.А.Коваленя) [и др] ; отв. ред. тома : О. Н. Левко, В. Ф. Голубев ; Нац. Акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – 2-е изд. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 598 с.
4. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т.2. Беларусь у перыяд Вялікага княства Літоўскага / Ю. Бохан [і інш.] ; рэд кал.: М. Касцюк (гал. рэд) [і інш]. – Мінск : Экаперспектыва, 2008. – 688 с.
5. Дзяржаўнасць і права Беларусі са старажытных часоў да канца XVI стагоддзя Ч. II : Старажытныя дзяржавы на тэрыторыі Беларусі / НАН Беларусі, Ін-т філасофіі і права ; Беларус. недзярж. ін-т правазнаўства. – Мінск : Права і эканоміка, 1999. – 75 с.
6. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И. Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
7. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МПСА” ВФ, 2009. – 267 с.

Тэма 3. Шляхецкая палітычная анархія як асноўная прычына крызісу дзяржавы і падзелаў Рэчы Паспалітай

1. Палітычная актыўнасць шляхты і магнатэрыі ў палітычным супрацьстаянні з Польскай Каронай у другой палове XVII–XVIII стст.
2. Грамадзянскай вайна ў Вялікім Княстве Літоўскім (1696–1700 гг.). Абвастрэнне ўнутрыпалітычнага супрацьстаяння ў ВКЛ у часы Паўночнай вайны.
3. Грамадска-палітычны крызіс і спробы яго пераадолення.
4. Дзяржаўныя рэформы другой паловы 60-х гг. XVIII ст. Чатырохгадовы сойм (1788–1792 гг.) і яго рашэнні.
5. Узрастанне палітычнай анархіі ў жыцці Рэчы Паспалітай у XVIII ст.
6. Канфедэрацкі рух і яго роля ў ліквідацыі дзяржавы.

Літаратура:

1. Конституция Республики Беларусь от 15 марта 1994 г. (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканском референдуме от 24.11.1996, в ред. решения республиканского референдума от 17.11.2004 № 1/0) // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 05.01.1999. – № 1. – 1/0; 02.12.2004. – № 188. – 1/6032.
2. Лукашенко А.Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г.– Минск : БГУ, 2003. – 45 с.
3. История белорусской государственности. В 5 т.: Т. 1. Белорусская государственность: от истоков до конца XVIII в. / А. А. Коваленя) [и др]; отв. ред. тома : О. Н. Левко, В. Ф. Голубев ; Нац. Акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – 2-е изд. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 598 с.
4. Дзяржаўнасць і права Беларусі са старажытных часоў да канца XVI стагоддзя Ч. II : Старажытныя дзяржавы на тэрыторыі Беларусі / НАН Беларусі, Ін-т філасофіі і права ; Беларус. недзярж. ін-т правазнаўства. – Мінск : Права і эканоміка, 1999. – 75 с.
5. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И. Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
6. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МПСА” ВФ, 2009. – 267 с.

Тэма 4. Палітычнае становішча на беларускіх землях у другой палове 1850-х – пачатку XX ст.

1. Цэнтральныя органы дзяржаўнага кіравання Расійскай імперыі: імператар, сінод, сенат, дзяржаўны савет, канцылярыя, камітэт міністраў.
2. Трансфармацыя сістэмы органаў дзяржаўнага кіравання на тэрыторыі Беларусі.
3. Палітычнае становішча Беларусі ў складзе Расійскай імперыі ў парэформенны перыяд.
4. Маніфестацыйны рух і паўстанне 1863–1864 гг.
5. Зараджэнне беларускіх палітычных арганізацый. Дзейнасць БСГ.
6. Палітычныя працэсы ў Беларусі ў гады рэвалюцыі 1905–1907 гг.

Літаратура:

1. Лукашенко А. Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г. – Минск : БГУ, 2003. – 45 с.
2. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 4. Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч, В. Яноўская, С. Рудовіч ; рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. – Мінск : Экаперспектыва, 2007. – 519 с.
3. История белорусской государственности. В 5 т.: Т. 2. Белорусская государственность в период Российской империи (конец XVII – начало XX в.) / Н. В. Смеховіч [и др.] ; отв.ред. тома : Н. В.Смехович, А. В. Унучек, Е. Н. Филатова ; Нац. акад. наук Беларусі, Ин-т истории. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 413 с.
4. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И. Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
5. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксте сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МІПСА” ВФ, 2009. – 267 с.

Тэма 5. На шляху да самавызначэння:

Беларусь у гады Першай сусветнай вайны (1914–1918 гг.)

1. Распаўсюджванне нацыянальна-вызваленчага руху на акупіраванай тэрыторыі Беларусі.
2. Змена палітычнага ладу ў выніку Лютаўскай рэвалюцыі.
3. Палітычнае жыццё на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі ў лютым–кастрычніку 1917 г. Дзейнасць беларускіх партый і арганізацый.
4. Усталяванне савецкай улады на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі. Утварэнне сістэмы органаў савецкай улад.
5. Першы Усебеларускі з’езд і яго рашэнні.
6. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Стварэнне Рады БНР і яе склад.
7. Узаемаадносіны Рады і ўрада БНР з германскімі акупацыйнымі ўладамі. Палітычны крызіс Народнага сакратарыята і Рады БНР.

Літаратура:

1. Лукашенко А. Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г.– Минск : БГУ, 2003.–45 с.
2. История белорусской государственности. В 5 Т.: Т. 3. Белорусская государственность: от идеи к национальному государству (1917–1939 гг.) / А. А. Коваленя [и др] ; отв. ред. тома : В. Г. Мазец, Н. В. Смехович, С. А. Третьяк ; Нац. Акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Белорусская наука, 2019. – 639 с.
3. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т.4. Беларусь складзе Расійскай імперыі (канецу XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч , В. Яноўская, С. Рудовіч [і інш] ; рэдкал.: М. Касцюк (гал.рэд) і інш. – Мінск : Экаперспектыва, 2007. – 519 с.
4. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И. Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
5. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МПСА” ВФ, 2009. – 267 с.

Тэма 6. Станаўленне савецкай палітычнай сістэмы ў Беларусі (1919–1939 гг.).

1. Беларусізацыя і каранізацыя ў БССР.
2. Саветы як заканадаўчыя і прадстаўнічыя органы дзяржаўнага кіравання БССР.
3. Эвалюцыя савецкай палітычнай сістэмы ў 1920–1930-я гг.
4. Канстытуцыі 1919, 1927 і 1937 гг.
5. Змены ролі Саветаў, партыйных і дзяржаўных органаў у 1920–1930-я гг.
6. Рэпрэсіі 1930-х і іх наступствы для грамадска-палітычных працэсаў у Беларусі наступных дзесяцігоддзяў.
7. Мясцовыя органы кіравання і самакіравання на тэрыторыі Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гг.
8. Уз’яднанне Заходняй Беларусі з БССР. Нацыянальны Сход Заходняй Беларусі і яго заканадаўчыя акты.

Літаратура:

1. Лукашенко А. Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г.– Минск : БГУ, 2003. – 45 с.
2. История белорусской государственности: в 5 т.: Т. 3. Белорусская государственность: от идеи к национальному государству (1917–1939 гг.) / А. А. Коваленя [и др] ; отв. ред. тома: В. Г. Мазец, Н. В. Смехович, С. А. Третьяк ; Нац. Акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Белорусская наука, 2019. – 639 с.
3. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 5. Беларусь у 1917–1945 гг. / А. Вабішчэвіч і інш ; рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд) і інш. – Мінск: Экаперспектыва, 2007. – 613 с.
4. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И. Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
5. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МПСА” ВФ, 2009. – 267с.

Тэма 7. Грамадска-палітычныя працэсы ў БССР у пасляваенны перыяд (1945–1991 гг.).

1. Грамадска-палітычнае жыццё ў другой палове 1940-х – пачатку 1950-х.
2. Асаблівасці грамадска-палітычнага жыцця ў БССР у 1953–1965 гг.
3. Асаблівасці грамадска-палітычнага жыцця ў БССР у 1965–1982 гг.
4. Сістэма органаў улады і кіравання ў адпаведнасці з Канстытуцыяй БССР 1978 г.
5. “Перабудова” як спроба мадэрнізацыі савецкай сістэмы кіравання: задума і рэальнасць. Асаблівасці грамадска-палітычнага жыцця ў БССР у 1985–1991 гг.
6. “Парад суверэнітэтаў”. Абвяшчэнне суверэнітэту БССР.

Літаратура:

1. Лукашенко, А. Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г. – Минск : БГУ, 2003. – 45 с.
2. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 6. Беларусь у 1946–2009 гг. / Л. Лыч і інш. ; рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд) і інш. – Мінск : Современная школа, Экаперспектыва, 2011. – 728 с.
3. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 5. Беларусь у 1917–1945 гг. / А. Вабішчэвіч і інш ; рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд) і інш. – Мінск : Экаперспектыва, 2007. – 613 с.
4. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И. Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
5. Мандрик, И. В. Государственные и общественные институты в процессе становления белорусской модели социально ориентированного государства (1991–2010 гг.) / И. В. Мандрик. – Витебск : ВГУ имени П.М.Машерова, 2016. – 175 с.
6. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МПСА” ВФ, 2009. – 267 с.

Тэма 8. Станаўленне незалежнай Рэспублікі Беларусь

1. Рэарганізацыя органаў улады і кіравання ў 1991–1994 гг. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 г.
2. Рэферэндумы 1995, 1996 і 2004 гг.
3. Развіццё органаў улады і эвалюцыя палітычнай сістэмы Рэспублікі Беларусь ў канцы ХХ – пачатку ХХІ ст.
4. Інстытут прэзідэнцтва: канстытуцыйны статус, паўнамоцтвы, парадак і працэдура абрання Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.
5. Нацыянальны Сход: механізм фарміравання, асноўныя элементы арганізацыйнага ўладкавання, месца ў сістэме вышэйшых палітычных інстытутаў.
6. Урад – Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь як найвышэйшы дзяржаўны орган выканаўчай улады.
7. Рэспубліканскія органы дзяржаўнага кіравання.

Літаратура:

1. Конституция Республики Беларусь от 15 марта 1994 г. (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканском референдуме от 24.11.1996, в ред. решения республиканского референдума от 17.11.2004 № 1/0) // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 05.01.1999. – № 1. – 1/0; 02.12.2004. – № 188. – 1/6032.
2. Лукашенко А. Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г. – Минск : БГУ, 2003. – 45 с.

3. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 6. Беларусь у 1946–2009 гг. / Л. Лыч і інш. ; рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд) і інш. – Мінск : Современная школа, Экаперспектыва, 2011. – 728 с.
4. Кузнецов, И. Н. История государства и права Беларуси / И.Н. Кузнецов. – Минск : Дикта, 1999. – 272 с.
5. Мандрик, И. В. Государственные и общественные институты в процессе становления белорусской модели социально ориентированного государства (1991–2010 гг.) / И. В. Мандрик. – Витебск : ВГУ имени П.М.Машерова, 2016. – 175 с.
6. Мандрык, І. У. Гісторыя Беларусі (у кантэксце сусветнай гісторыі) / І. У. Мандрык. – Віцебск : УА ФПБ “МПСА” ВФ, 2009. – 267 с.
7. Мандрык, І. У. Гістарычная абумоўленасць будаўніцтва ў Беларусі сацыяльна арыентаванай мадэлі рыначнай эканомікі: пазначаны курс, складанасці, вынікі : манаграфія / І. У. Мандрык. – Віцебск : ВДУ імя П.М. Машэрава, 2017. – 156 с.

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДА ЗАЛІКУ

1. Узнікненне дзяржаў-княстваў і правы палітычнага жыцця ў IX – першай палове XIII ст.
2. Дзяржаўна-палітычны лад і роля веча ў палітычным жыцці беларускіх зямель.
3. Сацыяльны склад грамадства ў IX – першай палове XIII ст. і яго ўплыў на палітычнае жыццё.
4. Станаўленне ВКЛ і ўваход у яго склад беларускіх зямель.
5. Развіццё дзяржаўнасці і асаблівасці палітычнага становішча аўтаномных зямель у складзе ВКЛ.
6. Цэнтралізатарскія тэндэнцыі ў палітыцы вялікіх князёў літоўскіх у XIV – пачатку XV ст.
7. Узрастанне ролі гаспадарскай Рады ў палітычным жыцці дзяржавы ў XV – першай палове XVI ст.
8. Роля вальнага Сойма у палітычным жыцці ў XV – першай палове XVI ст.
9. Фарміраванне шляхты і яе удзел у палітычным жыцці ВКЛ у канцы XV – першай палове XVI ст.
10. Узрастанне значэння шляхты ў палітычным жыцці дзяржавы ў другой палове XVI – XVII ст.
11. Дзейнасць дэлегацыі ВКЛ на Люблінскім сойме 1569 г.
12. Пагаршэнне палітычнага становішча ВКЛ у другой палове XVII ст.
13. Грамадзянская вайна ў ВКЛ (1696–1700 гг.) і яе наступствы.
14. Паглыбленне палітычнага крызісу ў першай палове XVIII ст.
15. Удзел шляхты ў рабоце павятовых соймаў і вальных соймаў у канцы XVII – XVIII стст.
16. Дзяржаўныя рэформы ў РП 60-х гг. XVIII ст.
17. Дысідэнцкі рух і яго ўплыў на падзелы Рэчы Паспалітай.
18. Чатырохгадовы сойм 1788–1792 гг. і значэнне прынятых на ім рашэнняў.
19. Таргавіцкая канфедэрацыя і другі падзел Рэчы Паспалітай.
20. Паўстане пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі. Трэці падзел Рэчы Паспалітай.
21. Падзелы Рэчы Паспалітай і ўключэнне Беларусі ў склад Расійскай імперыі (канец XVIII – першая чвэрць XIX ст.).
22. Грамадска-палітычнае жыццё на беларускіх землях у гады кіравання Мікалая I (1825–1855 гг.).
23. Структура ўлады ў Беларусі у канцы XVIII – першай палове XIX ст.

24. Трансфармацыя сістэмы органаў дзяржаўнага кіравання на тэрыторыі
25. Беларусі у другой палове 1850-х – пачатку ХХ ст.
26. Грамадска-палітычнае жыццё на беларускіх землях у другой палове 1850-х – пачатку ХХ ст.
27. Асаблівасці развіцця грамадска-палітычнай думкі ў Беларусі ў другой палове ХІХ – пачатку ХХ ст. Фарміраванне беларускага нацыянальнага руху.
28. На шляху да самавызначэння: Беларусь у гады Першай сусветнай вайны (1914–1918 гг.)
29. Станаўленне савецкай палітычнай сістэмы ў Беларусі (1919–1939 гг.).
30. Грамадска-палітычныя працэсы ў БССР у пасляваенны перыяд (1945–1991 гг.).
31. Крызіс савецкай адміністрацыйна-каманднай сістэмы кіравання.
32. Палітычныя перамены ў СССР і БССР другой паловы 1980-х гг. Палітыка Перабудовы.
33. Абвяшчэнне суверэнітэту і незалежнасці Беларусі ў 1990–1991 гг.
34. Рэарганізацыя органаў улады і кіравання ў 1991–1994 гг. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 г.
35. А.Р. Лукашэнка – першы Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь. Асоба і дзейнасць.
36. Рэферэндумы 1995, 1996 і 2004 гг.
37. Развіццё органаў улады і эвалюцыя палітычнай сістэмы Рэспублікі Беларусь ў канцы ХХ – пачатку ХХІ ст.
38. Інстытут прэзідэнцтва: канстытуцыйны статус, паўнамоцтвы, парадак і працэдура абрання Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.
39. Нацыянальны Сход: механізм фарміравання, асноўныя элементы арганізацыйнага ўладкавання, месца ў сістэме вышэйшых палітычных інстытутаў.
40. Урад – Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь як найвышэйшы дзяржаўны орган выканаўчай улады.
41. Рэспубліканскія і мясцовыя органы дзяржаўнага кіравання, іх дзейнасць.

УЛАДА І ГРАМАДСТВА Ў БЕЛАРУСІ Ў НОВЫ І НАВЕЙШЫ ЧАС

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэма	Колькасць аўдыторных гадзін					
		Дзенная форма навучання			Завочная форма навучання		
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР	Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Уводзіны	2			2		
1.2	Дзяржаўны лад ВКЛ у XVI–XVIII ст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2		2		4
1.3	Грамадскі лад ВКЛ у XVI–XVIII ст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2			2	2
1.4	Грамадская думка у XVI–XVIII стст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2				2
1.5	Улада і кіраванне ў XIX – пачатку XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2				2
1.6	Грамадства ў XIX – пачатку XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2		2		2
1.7	Грамадская думка ў XIX – пачатку XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2				2
	Выніковы кантроль па модулі						
	Усяго	14	12		6	2	
2.1	Улада ў Беларусі ў 1917–1945 гг. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2		2		4
2.2	Грамадства ў 1917–1945 гг. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2			2	4
2.3	Улада ў Беларусі ў 1945–1990 гг. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2		2		4
2.4	Асноўныя тэндэнцыі развіцця савецкага грамадства ў 1945–1991 гг. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2			2	4
2.5	Улада ў Беларусі ў 1991 – пачатку XXI ст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2			2	2

2.6	Грамадства ў Рэспубліцы Беларусь. Крыніцы і гістарыяграфія.	4	2		2		2
2.7	Грамадская думка ў Беларусі ў 1991 – пачатку XXI ст. Крыніцы і гістарыяграфія.	2	2				
	Выніковы кантроль на модулі						
	Усяго	30	26		12	8	36

ТЭМЫ СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ

Тэма 1. Дзяржаўны лад ВКЛ у XVI–XVIII стст. Крыніцы і гістарыяграфія

1. Крыніцы і гістарыяграфія праблемы.
2. Цэнтральныя органы дзяржаўнай улады ва ўмовах саюзу з Польшчай.
3. Мясцовыя органы ўлады ў абставінах ліцвінска-польскай уніі.
4. Канстытуцыя РП 1791 г. і лёс ВКЛ.

Літаратура:

1. Беларускія летапісы і хронікі / уклад. У. Арлоў. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 1997. – 432 с.
2. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. – Мінск : Акадэмія МУС Рэспублікі Беларусь, 2003. – 320 с.
3. Доўнар, Т. І. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : падруч. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / Т. І. Доўнар. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. – 415 с.
4. История белоруской государственности. В 5 т. Т. 1. Белорусская государственность: от истоков до конца XVIII в. / А. А. Коваленя [и др.] ; отв. ред. тома : О. Н. Левко, В. Ф. Голубев ; Нац. Акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – 2-е изд. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 598 с.
5. Любавский, М. Литовско-русский сейм. Опыт по истории учреждения в связи с внутренним строем и внешнею жизнью государства / М. Любавский. – М., 1900. – [1], 850, 232, LXXII с.
6. Любавский, М. Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства ко времени издания первого литовского статута. Исторические очерки Матвея Любавского. – [М., 1892]. – VIII, 884, С, VI с.
7. Органы местного управления и самоуправления на территории Беларуси (IX век – 30-е годы XX века) : пособие / Э. М. Савицкий [и др.] ; под общ. ред. С. Н. Ходина. – Минск : БГУ, 2019. – 199 с.
8. Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. / науч. ред. А. П. Игнатенко, В. Н. Сидорцов. – Минск : Изд-во БГУ, 1977. – 472 с.

Тэма 2. Грамадскі лад ВКЛ у XVI–XVIII стст. Крыніцы і гістарыяграфія

1. Гістарыяграфія праблемы.
2. “Польскі народ шляхецкі” у феадальным грамадстве ВКЛ.
3. Сялянскае саслоўе і яго становішча ў ВКЛ.
4. Мяшчанства гарадоў ВКЛ і яго роля у грамадскім жыцці ВКЛ.

Літаратура:

1. Беларускія летапісы і хронікі / уклад. У. Арлоў. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 1997. – 432 с.
2. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. – Мінск : Акадэмія МУС Рэспублікі Беларусь, 2003. – 320 с.
3. Гісторыя сялянства Беларусі : у 3 т. Т. 1 : Гісторыя сялянства Беларусі ад старажытнасці да 1861г. / рэд. В. І. Мясешка. – Мінск : Беларуская навука, 1997. – 431 с.
4. Голубеў, В. Ф. Сельская абшчына ў Беларусі XVI–XVIII стст. : манаграфія / В. Ф. Голубеў. – Мінск : Беларуская навука, 2008. – 407 с.
5. История белорусской государственности : [монография] : в 5 т. Т. 1 : Белорусская государственность: от истоков до конца XVIII в. / [редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.] ; отв. ред. тома: В. Ф. Голубев, О. Н. Левко] ; НАН Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларуская навука, 2018. – 597, [1] с.
6. Любавский, М. К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно. С приложением текста хартий, выданных великому княжеству Литовскому и его областям. – 2 изд. / М.К. Любавский. – М., 1915. – [2], 401, III с.
7. Макараў, М. Дз. Ад пасада да магдэбургіі: прававое становішча насельніцтва местаў Беларускага Падзвіння ў XIV – першай палове XVII ст. / М. Дз. Макараў. – Мінск : Экаперспектыва, 2008. – 248 с.
8. Органы местного управления и самоуправления на территории Беларуси (IX век – 30-е годы XX века) : пособие / Э. М. Савицкий [и др.] ; под общ. ред. С. Н. Ходина. – Минск : БГУ, 2019. – 199 с.
9. Стрэнкоўскі, С. П. Градское самакіраванне на тэрыторыі Беларусі (канец XIV – XVIII ст.). У 2 ч. Ч. 1–2 / С. П. Стрэнкоўскі. – Мінск : МГПА, 2013.
10. Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. / науч. ред. А. П. Игнатенко, В. Н. Сидорцов. – Минск : Изд-во БГУ, 1977. – 472 с.

Тэма 3. Грамадская думка у XVI–XVIII ст.ст.

Крыніцы і гістарыяграфія

1. Крыніцы і гістарыяграфія праблемы
2. Леў Сапега і яго погляды на развіццё грамадства і права
3. Усведамленне грамадскага жыцця ў беларускай думцы XVII ст.
4. Грамадскія супольнасці і суверэннасць дзяржавы ў грамадскай думцы XVIII ст.

Літаратура:

1. Асветнікі зямлі Беларускай : энцыкл. даведнік/ рэдкал. Г.П. Пашкоў(гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2001 – 496 с.
2. История белорусской государственности : [монография] : в 5 т. Т. 1 : Белорусская государственность: от истоков до конца XVIII в. / [редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.] ; отв. ред. тома: В. Ф. Голубев, О. Н. Левко] ; НАН Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларуская навука, 2018. – 597, [1] с.
3. Мысліцелі і асветнікі Беларусі (X–XIX стагоддзі) : энцыкл. давед. / склад. Г. А. Маслыка ; гал. рэд. Б. І. Сачанка. – Мінск : БелЭн, 1995. – 467 с.
4. Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. / науч. ред. А. П. Игнатенко, В. Н. Сидорцов. – Минск : Изд-во БГУ, 1977. – 472 с.
5. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў(гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: БелЭн, 1993–2003. – 6 т.

Тэма 4: Улада і кіраванне ў XIX – пачатку XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія

1. Крыніцы і гістарыяграфія праблемы
2. Асаблівасці ўлады і кіравання ў Беларусі ў першай палове XIX ст.
3. Уладныя структуры ў Беларусі ў другой палове XIX ст.
4. Улада ў пачатку XX ст. Пачаткі парламентарызму (1900–1917 гг.)

Літаратура:

1. Белоруссия в эпоху капитализма : сб. док. и материалов: в 3 т. / редкол. В. Н. Жигалов [и др.] – Минск : Наука и техника, 1983- 1985. – 3 т.
2. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. – Мінск : Акадэмія МУС Рэспублікі Беларусь, 2003. – 320 с.
3. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XXI ст. : у 2 кн. Кн. 1 / [рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.) [і інш.]]; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2011. – 584 с.
4. Грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі, 1772–1917 гг. – 2-е выд. / А. У. Унучак [і інш.] ; рэдкал.: В. В. Даніловіч (гал. рэд.) [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2019. – 573 с.
5. Доўнар, Т. І. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : падруч. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / Т. І. Доўнар. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. – 415 с.
6. История белорусской государственности : [монография] : в 5 т. Т. 2 : Белорусская государственность в период Российской империи (конец XVIII – начало XX в.) / [редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.] ; отв. ред. тома: Н. В. Смехович, А. В. Унучек, Е. Н. Филатова] ; НАН Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 413, [1] с.
7. Органы местного управления и самоуправления на территории Беларуси (IX век – 30-е годы XX века) : пособие / Э. М. Савицкий [и др.] ; под общ. ред. С. Н. Ходина. – Минск : БГУ, 2019. – 199 с.
8. Слобожанин, В. П. Земское самоуправление в Беларуси (1905–1917 гг.) / В. П. Слобожанин. – Минск : Право и экономика, 2003. – 168 с.

Тэма 5. Грамадства ў XIX – пачатку XX ст. Крыніцы і гістарыяграфія

1. Крыніцы і гістарыяграфія праблемы
2. Асаблівасці станаўлення грамадства ў Беларусі ў першай палове XIX ст.
3. Фарміраванне сацыяльнай структуры буржуазнага грамадства ў другой палове XIX ст.
4. Грамадства ў Беларусі ў пачатку XX ст. (1900–1917 гг.)

Літаратура:

1. Белоруссия в эпоху капитализма : сб. док. и материалов: в 3 т. / редкол. В. Н. Жигалов [и др.] – Минск : Наука и техника, 1983–1985. – 3 т.
2. Грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі, 1772–1917 гг. – 2-е выд. / А. У. Унучак [і інш.] ; рэдкал.: В. В. Даніловіч (гал. рэд.) [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2019. – 573 с.
3. История белорусской государственности : [монография] : в 5 т. Т. 2 : Белорусская государственность в период Российской империи (конец XVIII – начало XX в.) / [редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.] ; отв. ред. тома: Н. В. Смехович, А. В. Унучек, Е. Н. Филатова] ; НАН Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 413, [1] с.

4. Каханоўскі, А. Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX – пачатку XX ст. : вучэб.-метада. дапаможнік для студэнтаў устаноў выш. адукацыі, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)” / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : БДУ, 2017. – 249, [3] с.
5. Органы местного управления и самоуправления на территории Беларуси (IX век – 30-е годы XX века) : пособие / Э. М. Савицкий [и др.] ; под общ. ред. С. Н. Ходина. – Минск : БГУ, 2019. – 199 с.
6. Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. / науч. ред. А. П. Игнатенко, В. Н. Сидорцов. – Минск : Изд-во БГУ, 1977. – 472 с.

Тэма 6. Улада і грамадства ў савецкі час. 1917-1991 гг.

1. Крыніцы і гістарыяграфія праблемы.
2. Станаўленне Савецкай улады і яе эвалюцыя ў 1917–1990 гг.
3. Асноўныя тэндэнцыі развіцця грамадства ў БССР у 1917–1991 гг.

Літаратура:

1. Великая Отечественная война советского народа (в контексте Второй мировой войны): учеб. пособие / А. А. Коваленя [и др.] ; под общ. ред. А. А. Ковалени, Н. С. Шашкевича. – Минск : Изд. Центр БГУ, 2004. – 270 с.
2. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. – Мінск : Акадэмія МУС Рэспублікі Беларусь, 2003. – 320 с.
3. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XXI ст. : у 2 кн. Кн. 2 / [рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.) [і інш.]]; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2012. – 654 с.
4. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XXI ст. : у 2 кн. Кн. 1 / [рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.) [і інш.]]; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2011. – 584 с.
5. Доўнар, Т. І. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : падруч. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / Т. І. Доўнар. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. – 415 с.
6. История белорусской государственности : [монография] : в 5 т. Т. 3 : Белорусская государственность: от идеи к национальному государству (1917-1939 гг.) / [редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.] ; отв. ред. тома: В. Г. Мазец, Н. В. Смехович, С. А. Третьяк] ; НАН Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 639, [1] с.
7. История белорусской государственности: в 5 т. Т. 4 : Белорусская государственность накануне и в период Великой Отечественной войны и послевоенного восстановления (1939–1953 гг.) : / [редкол.: А. А. Коваленя (гл. ред.) [и др.] ; отв. ред. тома Н. Б. Нестерович] ; НАН Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларуская навука, 2019. – 567 с.
8. Органы местного управления и самоуправления на территории Беларуси (IX век – 30-е годы XX века) : пособие / Э. М. Савицкий [и др.] ; под общ. ред. С. Н. Ходина. – Минск : БГУ, 2019. – 199 с.
9. Хрестоматия по истории БССР (1917–1983) / науч. ред. А. П. Игнатенко, В. Н. Сидорцов. – Минск : Университетское, 1984. – 452 с.

Тэма 7: Улада і грамадства ў Рэспубліцы Беларусь (1991 г. – пачатак ХХІ ст.)

1. Станаўленне сістэмы ўлады ў Рэспубліцы Беларусь і яе асаблівасці.
2. Грамадства ў Рэспубліцы Беларусь: структура і асаблівасці развіцця.
3. Канцэпцыя сацыяльнай дзяржавы ў Рэспубліцы Беларусь.

Літаратура:

1. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 6. Беларусь у 1946–2009 гг. / Л. Лыч [і інш.] ; рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. – Мінск : Современная школа, Экаперспектыва, 2011. – 728 с.
2. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку ХХІ ст. : у 2 кн. Кн. 2 / [рэдкал.: А. А. Каваленя (гал. рэд.) [і інш.]] ; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2012. – 654 с.
3. Доўнар, Т. І. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : падруч. для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / Т. І. Доўнар. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. – 415 с.
4. Конституция Республики Беларусь от 15 марта 1994 г. (с изм. и доп., принятыми на республиканском референдуме от 24.11.1996, в ред. решения республиканского референдума от 17.11.2004 № 1/0) // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 05.01.1999. – № 1. – 1/0; 02.12.2004. – № 188. – 1/6032
5. Лукашенко, А. Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете, Минск, 14 марта 2003 г. / А. Г. Лукашенко. – Минск : БГУ, 2003. – 45 с.
6. Мандрик, И. В. Государственные и общественные институты в процессе становления белорусской модели социально ориентированного государства (1991–2010 гг.) : монография / И. В. Мандрик. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2016. – 175 с.

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДА ЭКЗАМЕНУ

1. Мэты, задачы курса. Крыніцы і гістарыяграфія курса.
2. Дзяржаўны лад ВКЛ і яго асаблівасці ў новы час.
3. Станаўленне і развіццё феадальнага грамадства Вялікага княства Літоўскага ў XVI–XVIII ст.
4. Палітычныя і сацыяльныя пытанні і іх абмеркаванне ў грамадскай думцы XVI–XVIII ст.
5. Адміністрацыйны падзел. Змены ў органах улады. Органы кіравання ў губернях, паветах і воласцях у першай палове XIX ст.
6. Сацыяльная і нацыянальна-рэлігійная структура насельніцтва ў першай палове XIX ст. Яе асаблівасці.
7. Ідэі культурна-нацыянальнага адраджэння ў літаратуры першай паловы XIX ст.
8. Вышэйшыя органы ўлады ў Расійскай імперыі ў другой палове XIX ст. Губернскія, павятовыя, валасныя органы ўлады.
9. Ваенная, школьная, цензурная, судовая, гарадскога самакіравання рэформы ў Расійскай імперыі: іх прычыны, сутнасць і асаблівасці рэалізацыі ў Беларусі.
10. Асаблівасці персанальнага складу ўладных структур у Беларусі. Нацыянальна-рэлігійная палітыка царскага ўрада у Беларусі ў другой палове XIX ст.
11. Фарміраванне сацыяльнай структуры буржуазнага грамадства, незавершанасць гэтага працэсу ў Беларусі.

12. Дваранства. Пралетарыят. Сялянства. Сацыяльна-класавыя асаблівасці становлення беларускай нацыі.

13. Фарміраванне нацыянальнай ідэі ў канцы XIX – пачатку XX ст. (Ф. Багушэвіч, Я. Лучына, А. Гурыновіч). Часопіс “Гоман” з праграмай федэратыўнай незалежнасці Беларусі.

14. Абгрунтаванне права Беларусі на свабоднае дэмакратычнае развіццё ў творчай спадчыне ідэолагаў нацыянальнага адраджэння (Іван і Антон Луцкевічы, М. Багдановіч, В. Ластоўскі, М. Доўнар-Запольскі, Я. Лесік).

15. Змены у сістэме ўлады. Маніфест 17 кастрычніка 1905 г. Саветы. Дзяржаўная Дума і яе паўнамоцтвы. Дэпутаты ад беларускіх губерняў у I, II, III і IV Дзяржаўных Думах.

16. Земская рэформа і яе асаблівасці ў Беларусі.

17. Лютаўская буржуазная рэвалюцыя. Двоеўладдзе. Стварэнне і дзейнасці новых уладных структур у Беларусі. Саветы і органы ўлады Часовага ўрада.

18. Сацыяльны і нацыянальны склад насельніцтва Беларусі ў пачатку XX ст.

19. Усталяванне савецкай улады ў Беларусі. Утварэнне і дзейнасць Абласнога Выканаўчага камітэта Савета рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласці і фронту (Аблвыкамзах) і СНК Заходняй вобласці. Адміністрацыйны падзел. Мясцовыя органы ўлады.

20. ССРБ і ЛітБел і іх уладныя чыннікі. Канстытуцыя ССРБ. Тырыторыя і адміністрацыйны падзел. БССР у палітычнай сістэме СССР.

21. Узбуйненне БССР. Новы адмігістрацыйны падзел. Канстытуцыя БССР 1927 г. Палітычныя абмежаванні у дачыненні асобных катэгорый насельніцтва. Уладныя структуры і іх паўнамоцтвы. Месца КП(б)Б ў палітычнай сістэме БССР.

22. Канстытуцыя БССР 1937 г. і сістэма ўлады. Палітычныя правы і палітычныя рэпрэсіі ў БССР.

23. Арганізацыя ўлады ў Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гг.

24. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Сістэма акупацыйнай улады і яе органаў. Партызанскія зоны: арганізацыя ўлады і жыццядзейнасці.

25. Змены ў сацыяльным складзе грамадства. Пралетарыят як сацыяльная база новай улады. Сялянства ў палітычнай дактрыне Савецкай улады. Былыя буржуа ў новых гістарычных умовах. Інтэлігенцыя. Эміграцыя з Савецкай Беларусі.

26. Палітычныя партыі і іх лёс у Савецкай Беларусі. Стварэнне КП(б)Б.

27. Новыя грамадскія арганізацыі. Узвышэнне ролі жанчыны ў грамадскім жыцці Савецкай Беларусі. Сацыялістычнае спаборніцтва. “Ворагі” новага грамадства і спосабы барацьбы з імі.

28. Сацыяльная структура грамадства Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гг. Беларускія палітычныя партыі і грамадскія арганізацыі Заходняй Беларусі ў палітычнай сістэме Польскай дзяржавы. Эміграцыя.

29. Грамадства ў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Умовы жыцця і выжывання. Патрыятызм і калабарацыя у Беларусі.

30. Умацаванне адміністрацыйна-каманднай сістэмы ў пасляваенны час. Формы і метады дзейнасці савецкіх органаў улады. П. К. Панамарэнка. М. І. Гусараў. М. С. Патолічаў. Стварэнне і дзейнасць палітаддзелаў у заходніх абласцях. Падатковая палітыка ў вёсцы.

31. «Хрушчоўская адліга». Спробы абнаўлення адміністрацыйна-каманднай сістэмы. Пашырэнне правоў саюзных рэспублік. Узбуйненне абласцей. Перабудова партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый паводле вытворчага прынцыпу (прамысловыя і сельскія). Скарачэнне сельскіх раёнаў.

32. Асаблівасці палітычнай сітэмы БССР ў гады “застою”. К. Мазураў, П. Машэраў. Канстытуцыя БССР 1978 г. Улада паводле Асноўнага закона.

33. Курс на ўдасканаленне сацыялізму. Рэфармаванне палітычнай сістэмы. I з’езд народных дэпутатаў СССР. Выбары ў Вярхоўны Савет БССР (1990). Палітычны крызіс у СССР, асаблівасці яго праяўлення ў Беларусі.

34. Асноўныя тэндэнцыі развіцця савецкага грамадства ў 1945–1991 гг.

35. Наданне Дэкларацыі аб суверэнітэце БССР статуса канстытуцыйнага закона. Абвяшчэнне Рэспублікі Беларусь і ўвядзенне новай дзяржаўнай сімволікі. Перамены ў сістэме органаў улады і кіравання ў сувязі з абвяшчэннем незалежнасці рэспублікі

36. Канстытуцыя 1994 г. Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у 1994 г. Рэфармаванне сістэмы выканаўчай і заканадаўчай улады. Рэферэндумы 1995, 1996 і 2004 гг.

37. Сучасная структура ўлады ў Рэспубліцы Беларусь.

38. Сацыяльная структура і асаблівасці развіцця грамадства ў Рэспубліцы Беларусь у 1991 – пачатку XXI г.

39. Развіцце гістарычнай думкі. Абмярканне пытанняў дзяржаўнай ідэалогіі ў грамадскай думцы. Канцэпцыя сацыяльна-арыентаванай дзяржавы.

БЕЛАРУСЬ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА ДИСЦИПЛИНЫ

Номер раздела, темы	Название раздела, темы	Количество аудиторных часов					
		Дневная форма обучения			Заочная форма обучения		
		Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР	Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Введение	2			0,5		2
1.2	Основные приоритеты внешней политики Беларуси	2	2		1,5		2
1.3	Формирование внешнеполитической ориентации Республики Беларусь на международной арене	2	2			2	4
1.4	Беларусь и международные организации	2	4				4
	<i>Итоговый контроль по модулю</i>						
	Всего	8	8		2	2	12
2.1	Политика Беларуси на постсоветском пространстве	2	2		1	1	2
2.2	Белорусско-российские отношения	2	2		1	1	2
2.3	Политика Республики Беларусь на западном направлении	4	2		2		4
2.4	Отношения Беларуси со странами Азии, Африки и Латинской Америки	2	4			2	4
	<i>Итоговый контроль по модулю</i>						
	Всего	18	18		6	6	24

ТЕМЫ СЕМИНАРСКИЕ ЗАНЯТИЙ

Тема 1. Основные приоритеты внешней политики Беларуси

1. Дипломатическая деятельность БНР.
2. Внешнеполитическая деятельность БССР в межвоенный период.
3. Выход Беларуси на международную арену. Роль и место БССР во внешнеполитической стратегии СССР.
4. Обретение Беларусью государственного суверенитета и участие в мировой политике.
5. Формирование основных приоритетов внешней политики Республики Беларусь в начале 1990-х гг.

Літэратура:

1. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2011. – Т. 6: Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
2. Знешняя палітыка Беларусі: зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 5–10. / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы. – Мінск : БДУ, 2002–2010.
3. Свилас, С. Ф. Деятельность Белорусской ССР в ЮНЕСКО (1954–1964 гг.) / С. Ф. Свилас. – Минск : БГУ, 2013. – 463 с.
4. Снапковский, В. Е. История внешней политики Беларуси : пособие / В. Е. Снапковский. – Минск : БГУ, 2013. – 495 с.
5. Снапковский, В. Е. Путь Беларуси в ООН, 1944–1945 гг. – Минск : Навука і тэхніка, 1994. – 141 с.
6. Снапкоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студ. фак. міжнар. адносін : у 2 ч. Ч. 2 : Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – Мінск : БДУ, 2004. – 303 с.
7. Тихомиров, А. В. Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.) / А. В. Тихомиров. – Минск : БГУ, 2017. – 208 с.
8. Улахович, В. Е. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Е. Улахович. – Минск: Харвест, 2009. – 352 с.

**Тема 2. Формирование внешнеполитической ориентации
Республики Беларусь на международной арене**

1. Международное признание Республики Беларусь. Процесс установления дипломатических отношений с зарубежными государствами.
2. Организация Министерства иностранных дел Республики Беларусь. Структура МИД. Становление дипломатической и консульской службы Республики Беларусь.
3. Разработка и реализация внешнеполитических приоритетов Беларуси в первой половине 1990-х гг.
4. Доктрина нейтралитета. Конституционный принцип нейтралитета в Республике Беларусь.
5. Разработка и реализация внешнеполитических приоритетов Беларуси в середине – второй половине 1990-х гг.
6. Утверждение внешнеполитического принципа многовекторности.
7. Взаимодействие с белорусской диаспорой за рубежом. Роль диаспоры в дипломатии Беларуси.

Літэратура:

1. Внешняя политика новых независимых государств: сборник / отв. ред. Б. А. Шмелёв. – М. : ИЭ РАН, 2015. – 240 с.
2. Внешняя политика стран СНГ : Учеб. пособие для студентов вузов / ред.-сост. Д. А. Дегтярев, К. П. Курылев. – М. : Аспект Пресс, 2017. – 408 с.
3. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2011. – Т. 6: Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
4. Знешняя палітыка Беларусі: зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 5–10. / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы. – Мінск : БДУ, 2002–2010.
5. Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь [Электронный ресурс] : закон Респ. Беларусь, 14 нояб. 2005 г., № 60-3: в

ред. Закона Респ. Беларусь от 4.06.2015 г.// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h10500060>. – Дата доступа: 31.10.2019.

6. Снапковский, В. Е. История внешней политики Беларуси : пособие / В. Е. Снапковский. – Минск : БГУ, 2013. – 495 с.
7. Снапкоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студ. фак. міжнар. адносін : у 2 ч. Ч. 2 : Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – Мінск : БДУ, 2004. – 303 с.
8. Тихомиров, А. В. Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.) / А. В. Тихомиров. – Минск : БГУ, 2017. – 208 с.
9. Улахович, В. Е. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Е. Улахович. – Минск : Харвест, 2009. – 352 с.

Тема 3. Беларусь и международные организации

1. Республика Беларусь в Организации Объединенных Наций.
2. Республика Беларусь и Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе.
3. Республика Беларусь и Совет Европы.
4. Участие Республики Беларусь в Движении неприсоединения.
5. Республика Беларусь и Шанхайская организация сотрудничества.

Литература:

1. Байчоров, А. М. Мировая политика : пособие / А. М. Байчоров. – Минск : БГУ, 2017. – 223 с.
2. Внешняя политика стран СНГ : Учеб. пособие для студентов вузов / ред.-сост. Д. А. Дегтярев, К. П. Курылев. – М. : Аспект Пресс, 2017. – 408 с.
3. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2011. – Т. 6: Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
4. Знешняя палітыка Беларусі: зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 5–10. / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы. – Мінск : БДУ, 2002–2010.
5. Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь [Электронный ресурс] : закон Респ. Беларусь, 14 нояб. 2005 г., № 60-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 4.06.2015 г.// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h10500060>. – Дата доступа: 31.10.2019.
6. Снапковский, В. Е. История внешней политики Беларуси : пособие / В. Е. Снапковский. – Минск : БГУ, 2013. – 495 с.
7. Снапкоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студ. фак. міжнар. адносін : у 2 ч. Ч. 2 : Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – Мінск : БДУ, 2004. – 303 с.
8. Тихомиров, А. В. Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.) / А. В. Тихомиров. – Минск : БГУ, 2017. – 208 с.
9. Улахович, В. Е. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Е. Улахович. – Минск : Харвест, 2009. – 352 с.

Тема 4. Политика Беларуси на постсоветском пространстве

1. Дезинтеграционные тенденции в позднесоветский период. Распад СССР. Беловежские соглашения.
2. Республика Беларусь в Содружестве Независимых Государств.
3. Участие Беларуси в системе коллективной безопасности на постсоветском пространстве. Республика Беларусь и ОДКБ.
4. Республика Беларусь в экономических объединениях: от Таможенного союза к Евразийскому экономическому союзу.
5. Белорусско-украинские отношения.
6. Белорусско-молдавские отношения.
7. Политика Беларуси в отношении закавказских государств (Грузия, Армения, Азербайджан).
8. Центральная Азия во внешней политике Беларуси.

Литература:

1. Беларусь в интеграционных проектах / А. К. Акулич [и др.]; науч. ред. В. А. Бобков; Ин-т экономики НАН Беларуси. Минск : Беларуская навука, 2011. – 324 с.
2. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2011. – Т. 6: Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
3. Знешняя палітыка Беларусі: зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 5–10 / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы. – Мінск : БДУ, 2002–2010.
4. Косов, А. П. Роль и место Республики Беларусь в СНГ / А. П. Косов // Проблемы стран постсоветского пространства, Центральной и Юго-Восточной Европы: сборник научных статей. – Вып. 1 / под общ. ред. А.А. Слинько; отв. ред. О.Ю. Михалев, В.И. Сальников; Воронежский государственный университет; факультет международных отношений ВГУ; Центр изучения Центральной и Восточной Европы; Центр исследований проблемной государственности. – Воронеж: Издательский дом ВГУ, 2017. – С. 37–50.
5. Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь [Электронный ресурс] : закон Респ. Беларусь, 14 нояб. 2005 г., № 60-3: в ред. Закона Респ. Беларусь от 4.06.2015 г.// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h10500060>. – Дата доступа: 31.10.2019.
6. Снапковский, В. Е. История внешней политики Беларуси : пособие / В. Е. Снапковский. – Минск : БГУ, 2013. – 495 с.
7. Снапоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студ. фак. міжнар. адносін : у 2 ч. Ч. 2 : Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – Мінск : БДУ, 2004. – 303 с.
8. Тихомиров, А. В. Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.) / А. В. Тихомиров. – Минск : БГУ, 2017. – 208 с.
9. Улахович, В. Е. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Е. Улахович. – Минск : Харвест, 2009. – 352 с.
10. Юрчак, Д. В. Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений. 2-е изд., перераб. и доп. / Д. В. Юрчак. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2015. – 295 с.

Тема 5. Белорусско-российские отношения

1. Эволюция белорусско-российских отношений в п.п. 1990-х гг.
2. Развитие белорусско-российских отношений в середине – второй половине 1990-х гг.
3. Белорусско-российские отношения в 2000-е гг.
4. Белорусско-российские отношения в 2010-е гг.
5. Союзное государство Беларуси и России: проблемы, достижения и перспективы.

Литература:

1. Беларусь в интеграционных проектах / А. К. Акулич [и др.]; науч. ред. В. А. Бобков; Ин-т экономики НАН Беларуси. – Минск : Беларуская навука, 2011. – 324 с.
2. Внешняя политика Республики Беларусь в 2000-е годы / [под ред. А. В. Шарапо]. – Минск : БГУ, 2011. – 83 с.
3. Внешняя политика стран СНГ : Учеб. пособие для студентов вузов / ред.-сост. Д. А. Дегтярев, К. П. Курьлев. – М. : Аспект Пресс, 2017. – 408 с.
4. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2011. – Т. 6: Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
5. Знешняя палітыка Беларусі: зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 5–10. / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы. – Мінск : БДУ, 2002–2010.
6. Косов, А. П. Союзное государство в оценках белорусского политико-академического сообщества / А. П. Косов // Духовные основы славянского мира: материалы международного церковно-общественного и научно-просветительского Ирининского форума, 8–13 ноября 2016 г., Москва – Витебск – Нижний Новгород / под ред. С. Н. Бабурин, А. П. Миньяр-Белоручевой. – М.: Книжный мир, 2016. – С. 262–273.
7. Косов, А. П. Союзное государство в оценках прозападных политических сил Беларуси / А. П. Косов // Беларусь в современном мире = Беларусь у сучасным свеце: материалы XV Международной конференции, посвященной 95-летию образования Белорусского государственного университета, 27 октября 2016 г. / редкол.: В. Г. Шадурский (пред.) [и др.]. – Минск: Изд. центр БГУ, 2016. – С. 36–38.
8. Снапковский, В. Е. История внешней политики Беларуси : пособие / В. Е. Снапковский. – Минск : БГУ, 2013. – 495 с.
9. Снапкоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студ. фак. міжнар. адносін : у 2 ч. Ч. 2 : Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – Мінск : БДУ, 2004. – 303 с.
10. Снапкоўскі, У. Е. Беларуска-расійскія адносіны: зборнік навуковых артыкулаў / У. Е. Снапкоўскі. – Мінск: БДУ, 2009. – 139 с.
11. Тихомиров, А. В. Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.) / А. В. Тихомиров. – Минск : БГУ, 2017. – 208 с.
12. Улахович, В. Е. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Е. Улахович. – Минск : Харвест, 2009. – 352 с.

Тема 6. Политика Республики Беларусь на западном направлении

1. ЕС во внешнеполитической стратегии Беларуси. Участие Республики Беларусь в программе «Восточное партнерство».
2. Сотрудничество Республики Беларусь с ведущими западноевропейскими странами.
3. Беларусь и страны-соседи. Политика соседства.

4. Взаимодействие Республики Беларусь и НАТО.
5. США во внешней политике Беларуси.
6. Беларусь и ОБСЕ.
7. Беларусь и Совет Европы.

Литература:

1. Байчоров, А. М. Мировая политика : пособие / А. М. Байчоров. – Минск : БГУ, 2017. – 223 с.
2. Внешняя политика Республики Беларусь в 2000-е годы / [под ред. А. В. Шарапо]. – Минск : БГУ, 2011. – 83 с.
3. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2011. – Т. 6: Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
4. Знешняя палітыка Беларусі: зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 5–10. / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы. – Мінск : БДУ, 2002–2010.
5. Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь [Электронный ресурс] : закон Респ. Беларусь, 14 нояб. 2005 г., № 60-3: в ред. Закона Респ. Беларусь от 4.06.2015 г.// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h10500060>. – Дата доступа: 31.10.2019.
6. Снапковский, В. Е. История внешней политики Беларуси : пособие / В. Е. Снапковский. – Минск : БГУ, 2013. – 495 с.
7. Снапоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студ. фак. міжнар. адносін : у 2 ч. Ч. 2 : Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – Мінск : БДУ, 2004. – 303 с.
8. Снапоўскі, У.Е. Шлях скрозь стагоддзе: беларуска-польскія адносіны 1918–2017 гг. / У.Е. Снапоўскі. – Мінск : БДУ, 2017. – 285 с.
9. Тихомиров, А. В. Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.) / А. В. Тихомиров. – Минск : БГУ, 2017. – 208 с.
10. Улахович, В. Е. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Е. Улахович. – Минск : Харвест, 2009. – 352 с.
11. Часноўскі, М.Э. Гісторыя знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь: вучэб. дапаможнік для студ. выш. навуч. устаноў / М.Э. Часноўскі; М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь. – Брэст : БрДУ, 2008. – 166 с.

**Тема 7. Отношения Беларуси со странами Азии,
Африки и Латинской Америки**

1. Место стран Азии, Африки и Латинской Америки во внешней политике Беларуси.
2. Китай во внешней политике Беларуси.
3. Индия и Пакистан во внешнеполитической стратегии Беларуси.
4. Страны Юго-Восточной Азии во внешней политике Беларуси.
5. Япония и Корея во внешней политике Беларуси.
6. Белорусско-иранские отношения
7. Белорусско-турецкие отношения.
8. Ближневосточный регион во внешней политике Беларуси.
9. Африка во внешней политике Республики Беларусь.
10. Латиноамериканский регион во внешней политике Беларуси.

Літэратура:

1. Байчоров, А. М. Мировая политика : пособие / А. М. Байчоров. – Минск : БГУ, 2017. – 223 с.
2. Внешняя политика Республики Беларусь в 2000-е годы / [под ред. А. В. Шарапо]. – Минск : БГУ, 2011. – 83 с.
3. Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2011. – Т. 6: Беларусь у 1946–2009 гг. – 728 с.
4. Знешняя палітыка Беларусі: зборнік дакументаў і матэрыялаў. Т. 5–10 / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы. – Мінск : БДУ, 2002–2010.
5. Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь [Электронный ресурс] : закон Респ. Беларусь, 14 нояб. 2005 г., № 60-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 4.06.2015 г.// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h10500060>. – Дата доступа: 31.10.2019.
6. Снапковский, В. Е. История внешней политики Беларуси : пособие / В. Е. Снапковский. – Минск : БГУ, 2013. – 495 с.
7. Снапоўскі, У. Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі : вучэб. дапам. для студ. фак. міжнар. адносін : у 2 ч. Ч. 2 : Ад канца XVIII да пачатку XXI ст. – Мінск : БДУ, 2004. – 303 с.
8. Тихомиров, А. В. Внешняя политика Республики Беларусь (1991–2015 гг.) / А. В. Тихомиров. – Минск : БГУ, 2017. – 208 с.
9. Улахович, В. Е. Формирование основ внешней политики Республики Беларусь (1991–2005 гг.) / В. Е. Улахович. – Минск : Харвест, 2009. – 352 с.
10. Часноўскі, М.Э. Гісторыя знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь: вучэб. дапаможнік для студ. выш. навуч. устаноў / М.Э. Часноўскі; М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь. – Брэст : БрДУ, 2008. – 166 с.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ К ЭКЗАМЕНУ

1. Дипломатическая деятельность БНР.
2. Внешнеполитическая деятельность БССР в межвоенный период.
3. Выход Беларуси на международную арену. Роль и место БССР во внешнеполитической стратегии СССР.
4. Обретение Беларусью государственного суверенитета и участие в мировой политике.
5. Формирование основных приоритетов внешней политики Республики Беларусь в начале 1990-х гг.
6. Международное признание Республики Беларусь. Процесс установления дипломатических отношений с зарубежными государствами.
7. Организация Министерства иностранных дел Республики Беларусь. Структура МИД. Становление дипломатической и консульской службы Республики Беларусь.
8. Разработка и реализация внешнеполитических приоритетов Беларуси в первой половине 1990-х гг.
9. Доктрина нейтралитета. Конституционный принцип нейтралитета в Республике Беларусь.
10. Разработка и реализация внешнеполитических приоритетов Беларуси в середине – второй половине 1990-х гг.

11. Утверждение внешнеполитического принципа многовекторности.
12. Взаимодействие с белорусской диаспорой за рубежом. Роль диаспоры в дипломатии Беларуси.
13. Республика Беларусь в Организации Объединенных Наций.
14. Республика Беларусь и Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе.
15. Республика Беларусь и Совет Европы.
16. Участие Республики Беларусь в Движении неприсоединения.
17. Республика Беларусь и Шанхайская организация сотрудничества.
18. Дезинтеграционные тенденции в позднесоветский период. Распад СССР. Участие руководства Беларуси в Беловежских соглашениях.
19. Республика Беларусь в Содружестве Независимых Государств.
20. Участие Беларуси в системе коллективной безопасности на постсоветском пространстве. Республика Беларусь и ОДКБ.
21. Республика Беларусь в экономических объединениях: от Таможенного союза к Евразийскому экономическому союзу.
22. Белорусско-украинские отношения.
23. Белорусско-молдавские отношения.
24. Политика Беларуси в отношении закавказских государств (Грузия, Армения, Азербайджан).
25. Центральная Азия во внешней политике Беларуси.
26. Эволюция белорусско-российских отношений в п.п. 1990-х гг.
27. Развитие белорусско-российских отношений в середине – второй половине 1990-х гг.
28. Белорусско-российские отношения в 2000-е гг.
29. Белорусско-российские отношения в 2010-е гг.
30. Союзное государство Беларуси и России: проблемы, достижения и перспективы.
31. ЕС во внешнеполитической стратегии Беларуси.
32. Участие Республики Беларусь в программе «Восточное партнерство».
33. Двустороннее сотрудничество Республики Беларусь с ведущими западноевропейскими странами.
34. Беларусь и страны-соседи. Политика соседства.
35. Взаимодействие Республики Беларусь и НАТО.
36. США во внешней политике Беларуси.
37. Беларусь и ОБСЕ.
38. Беларусь и Совет Европы.
39. Место стран Азии, Африки и Латинской Америки во внешней политике Беларуси.
40. Китай во внешней политике Беларуси.
41. Индия и Пакистан во внешнеполитической стратегии Беларуси.
42. Страны Юго-Восточной Азии во внешней политике Беларуси.
43. Япония и Корея во внешней политике Беларуси.
44. Белорусско-иранские отношения
45. Белорусско-турецкие отношения.
46. Ближневосточный регион во внешней политике Беларуси.
47. Африка во внешней политике Республики Беларусь.
48. Латиноамериканский регион во внешней политике Беларуси.

МОДЕРНИЗАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В БЕЛАРУСИ

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА ДИСЦИПЛИНЫ

№ темы заня- тия	Названия раздела, темы занятия	Количество аудиторных часов					
		Дневная форма обучения			Заочная форма обучения		
		Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР	Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР
1	Введение в предмет. Теории модернизации. Эволюция, этапы и пути модернизации в Беларуси.	2			2		4
2	Истоки протомодернизации в ВКЛ и Речи Посполитой.	2					2
3	Модернизационные процессы на территории Беларуси в составе Российской империи.	2					2
4	Фрагментарность модернизации в Беларуси.	2					2
5	Формирование социальной структуры буржуазного общества.	2			2		2
6	Модернизация и процессы индустриализации.	2					2
7	Модернизация и урбанизация.	2			2		2
8	Советская модель модернизации в социально-экономической и общественно-политической жизни БССР.	2			2		4
9	Опыт модернизационных процессов в современной Беларуси.	2			2	2	4
10	Возрождение и Реформация на белорусских землях.		2				
11	Реформы на белорусских землях Речи Посполитой во второй половине XVIII века.		2				
12	Факторы влияния на процессы модернизации во второй половине XIX – начале XX века.		2				
13	Положение городов и местечек, состояние промышленности и торговли на белорусских землях во второй половине XIX – начале XX века.		2				

14	Русификация и этно-культурная унификация.		2				
15	Изменение отношений в аграрном секторе на белорусских землях Российской империи во второй половине XIX – начале XX века.		2				
16	Процессы модернизации в условиях БССР.		2				
17	Модернизация в Республике Беларусь.		2				
	Итоговый контроль						
	Всего	18	16		6	6	24

ТЕМЫ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

Тема 1. Возрождение и Реформация на белорусских землях

1. Предпосылки, этапы, ход, особенности и результаты Возрождения на белорусских землях в XVI – начале XVII века.
2. Просветители. Издание книг. Проникновение, распространение и упадок идей Реформации.
3. Идеология протестантизма. Кальвинизм на белорусских землях. Влияние Контрреформации на общественные процессы. Деятельность иезуитов.
4. Полонизация белорусской шляхты. Всевластие магнатов.

Литература:

1. Гісторыя філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі. У 6 т. Т. 2. Пратарэнесанс і Адраджэнне / С. І. Санько [і інш.]; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т філасофіі. – Мінск: Беларус. навука, 2010. – 840 с.
2. Гісторыя філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі. У 6 т. Т. 3. Рэфармацыя, Контррэфармацыя. Барока / аўтары тома: В. Б. Евароўскі [і інш.]; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т філасофіі. – Мінск: Беларус. навука, 2013. – 615 с.
3. Ігнатоўскі, У. М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі / У. М. Ігнатоўскі. – 5-е выд. – Мінск : Беларус, 1992. – 190 с.
4. Очерки истории науки и культуры Беларуси IX — начала XX в. – Минск : Навука і тэхніка, 1996. – 526 [1] с.
5. Парашкоў, С. А. Гісторыя культуры Беларусі / С. А. Парашкоў. – 2-е выд. – Мінск : Беларуская навука, 2004. – 444 с.
6. Чыгрынаў П.Г. Беларускі народ: вытокі, кансалідацыя, сучаснасць / П. Г. Чыгрынаў. – Мінск, 2002.
7. Этнаграфія беларусаў: гістарыяграфія, этнагенез, этнічная гісторыя / рэдкал. : В. К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1985. – 213, [2] с.

Тема 2. Реформы на белорусских землях Речи Посполитой во второй половине XVIII века

1. Попытки укрепления государственности Речи Посполитой. Особенности политической жизни.
2. Реформы в военной и экономической сфере. Рост и специализация мануфактур. Унификация таможенных пошлин.
3. Основные положения Конституции 1791 г.
4. Влияние разделов Речи Посполитой на процессы протомодернизации.

Літэратура:

1. Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 3. Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (XVII–XVIII стст.) / Ю. Бохан [і інш.] ; рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2004. – 344 с.
2. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XX ст.: у 2 кн. / А. А. Каваленя [і інш.] ; рэдкал.: А. А. Каваленя [і інш.]; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2011. – Кн. 1. – 584 с.
3. Чыгрынаў, П. Г. Беларускі народ: вытокі, кансалідацыя, сучаснасць / П. Г. Чыгрынаў. – Мінск, 2002. – 235 с.
4. Эканамічная гісторыя Беларусі / пад рэд. В. І. Галубовіча. – 3-е выд. – Мінск : Экаперспектыва, 1999. – 454 с.

**Тема 3. Факторы влияния на процессы модернизации
во второй половине XIX – начале XX века**

1. Восстание 1863 г. и процессы модернизации. Газета «Мужицкая правда».
2. Подавление общественного движения. Режим исключительных законов.
3. Революция 1905–1907 гг. на белорусских землях и модернизация.
4. Выход газет «Наша Доля» и «Наша Нива».

Літэратура:

1. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2000–2006. – Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч [і інш.]. – 2005. – 519 с.
2. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XX ст.: у 2 кн. / А. А. Каваленя [і інш.] ; рэдкал.: А. А. Каваленя [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларус. навука, 2011. – Кн. 1. – 584 с.
3. Гісторыя Беларускай ССР : у 5 т. / рэдкал.: І. М. Ігнаценка (старшыня) [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1972–1975. – Т. 2.: Беларусь у перыяд капіталізму (1861–1917 гг.) / рэдкал.: К. І. Шабуня (гал. рэд.) [і інш.]. – 1972. – 688 с.
4. Грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі, 1772–1917 гг. – 2-е выд. / А. У. Унучак [і інш.] ; рэдкал.: В. В. Даніловіч (гал. рэд.) [і інш.] ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2019. – 573 с.
5. История политических партий: Материалы для самостоятельной работы студентов / под ред. В. К. Коршука, И. Ф. Романовского. – Минск, 2002. – 56 с.
6. Ігнатоўскі, У. М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі / У. М. Ігнатоўскі. – 5-е выд. – Мінск : Беларусь, 1992. – 190 с.
7. Унучак, А.У. “Наша ніва” і беларускі нацыянальны рух (1906–1915 гг.) / А. У. Унучак. – Мінск : Беларуская навука, 2008. – 186 с.
8. Чыгрынаў, П. Г. Беларускі народ: вытокі, кансалідацыя, сучаснасць / П. Г. Чыгрынаў. – Мінск, 2002. – 235 с.

**Тема 4. Положение городов и местечек, состояние промышленности
и торговли на белорусских землях
во второй половине XIX – начале XX века**

1. Промышленность и ремесло в городах и сельской местности.
2. Искусственное перенаселение еврейским этносом белорусских городов.
3. Численный и национальный состав буржуазии и пролетариата
4. Пути сообщения. Состояние торговли.

Літэратура:

1. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2000–2006. – Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII–пачатак XX ст.) / М. Біч [і інш.]. – 2005. – 519 с.
2. Гісторыя Беларускай ССР : у 5 т. / рэдкал.: І. М. Ігнаценка (старшыня) [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1972–1975. – Т. 2.: Беларусь у перыяд капіталізму (1861–1917 гг.) / рэдкал.: К. І. Шабуня (гал. рэд.) [і інш.]. – 1972. – 688 с.
3. История рабочего класса Белорусской ССР: в 4 т. / редкол.: К. И. Шабуня [и др.]. – Минск : Наука и техника, 1984. – Т. 1: Рабочий класс Белоруссии в период капитализма. – 400 с.
4. Каханоўскі, А. Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX – пачатку XX ст. : вучэб.-метад. дапаможнік для студэнтаў устаноў выш. адукацыі, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)” / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : БДУ, 2017. – 249, [3] с.
5. Каханоўскі, А. Г. Сацыяльная трансфармацыя беларускага грамадства (1861–1914 гг.) / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : БДУ, 2013. – 335 с.
6. Экономика Белоруссии в эпоху империализма (1900–1917) / под ред. Г. Т. Ковалевского [и др.]. – Минск : Изд-во Акад. наук БССР, 1963. – 423 с.

Тэма 5. Русификация и этно-культурная унификация

1. Проведение исследований по истории и культуре региона в целях поддержки политики русификации края.
2. Формирование белорусского литературного языка. Основные достижения в области белорусской литературы.
3. Противоречивые итоги развития белорусской науки.
4. Состояние народного просвещения. Государственные и частные учебные заведения.

Літэратура:

1. Беларусы / В. К. Бандарчык [і інш.]; рэдкал.: В. К. Бандарчык [і інш.]; Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. – Мінск: Беларус. навука, 2001. – Т. 5 : Сям’я. – 375 с.
2. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2000–2006. – Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч [і інш.]. – 2005. – 519 с.
3. Гісторыя Беларускай ССР : у 5 т. / рэдкал.: І. М. Ігнаценка (старшыня) [і інш.]. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972–1975. – Т. 2.: Беларусь у перыяд капіталізму (1861–1917 гг.) / рэдкал.: К. І. Шабуня (гал. рэд.) [і інш.]. – 1972. – 688 с.
4. Ігнатоўскі, У. М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі / У. М. Ігнатоўскі. – 5-е выд. – Мінск : Беларус, 1992. – 190 с.
5. Каханоўскі, А. Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX – пачатку XX ст. : вучэб.-метад. дапаможнік для студэнтаў устаноў выш. адукацыі, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)” / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : БДУ, 2017. – 249, [3] с.
6. Комзолова, А. А. Политика самодержавия в Северо-Западном крае в эпоху Великих реформ / А. А. Комзолова. – М. : Наука, 2005. – 380, [3] с.
7. Очерки истории науки и культуры Беларуси IX — начала XX в. – Минск : Навука і тэхніка, 1996. – 526 [1] с.
8. Чыгрынаў, П. Г. Беларускі народ: вытокі, кансалідацыя, сучаснасць / П. Г. Чыгрынаў. – Мінск, 2002. – 235 с.
9. Яноўская, В. В. Хрысціянская царква ў Беларусі 1863–1914 гг. / В. В. Яноўская. – Мінск : БДУ, 2002. – 199 с.

Тема 6. Изменение отношений в аграрном секторе на белорусских землях Российской империи во второй половине XIX – начале XX века

1. Предпосылки, ход и изменения в проведении реформы 1861 г. на белорусских землях
2. Типы ведения помещичьего хозяйства. Состояние аграрной буржуазии и крестьянства.
3. Аграрный кризис 1880-х гг. Включение деревни в широкие рыночные отношения.
4. Столыпинская аграрная реформа и её мероприятия.

Литература:

1. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2000–2006. – Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч [і інш.]. – 2005. – 519 с.
2. Гісторыя Беларускай ССР : у 5 т. / рэдкал.: І. М. Ігнаценка (старшыня) [і інш.]. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972–1975. – Т. 2.: Беларусь у перыяд капіталізму (1861–1917 гг.) / рэдкал.: К. І. Шабуня (гал. рэд.) [і інш.]. – 1972. – 688 с.
3. Гісторыя сялянства Беларусі: у 3 т. / рэдкал.: М. С. Сташкевіч [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 1997–2002. – Т. 2 : Ад рэформы 1861 г. да сакавіка 1917 г. / З. Е. Абезгауз [і інш.]; пад рэд. В. П. Панюціча. – 2002. – 552 с.
4. Каханоўскі, А. Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX – пачатку XX ст. : вучэб.-метаад. дапаможнік для студэнтаў устаноў выш. адукацыі, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)” / А. Г. Каханоўскі. – Мінск : БДУ, 2017. – 249, [3] с.
5. Носевич, В. Л. Традиционная белорусская деревня в европейской перспективе / В. Л. Носевич. – Минск : Тэхналогія, 2004. – 350 с.
6. Токць, С. М. Беларуская вёска на мяжы эпох: змены этнічнай самасвядомасці сялянства ва ўмовах распаду традыцыйнага аграрнага грамадства (па матэрыялах Гарадзеншчыны XIX – першай трэці XX ст.) : манаграфія / С. М. Токць. – Гродна : Выд-ва УА “ГрДУ імя Я. Купалы”, 2003. – 190 с.

Тема 7. Процессы модернизации в условиях БССР

1. Государственное строительство в БССР. Рост промышленного и сельскохозяйственного производства в годы индустриализации и коллективизации.
2. Тоталитарная система. Послевоенное возрождение.
3. Реализация на практике социально-экономической политики КПБ. Переход на территориальный принцип управления экономикой в 1957 г.
4. Возврат к отраслевой системе в 1965 г. Механизм торможения. Концепция ускорения социально-экономического развития в период перестройки.

Литература:

1. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі: вучэб. дапам. / А. Ф. Вішнеўскі. – Мінск, 2003. – 341 с.
2. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 5. Беларусь у 1917–1945 гг. / А. Вабішчэвіч і інш. ; рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. – Мінск: Экаперспектыва, 2007. – 613 с.
3. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 6. Беларусь у 1946–2009 гг. / Л. Лыч і інш. ; рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. – Мінск : Современная школа, Экаперспектыва, 2011. – 728 с.

4. Раков, А. А. Население БССР / А. А. Раков. – Минск : Наука и техника, 1969. – 224 с.
5. Ходзін, С. М. Беларуская вёска ў міжваенны час: шляхі і формы савецкай мадэрнізацыі (1921–1939) : манаграфія / С. М. Ходзін. – Мінск : БДУ, 2014. – 240 с.
6. Ходзін, С. М. Мадэрнізацыя ў Беларусі (1921–1939) : манаграфія / С. М. Ходзін. – Мінск : БДУ, 2019. – 287 с.

Тема 8. Модернизация в Республике Беларусь

1. Сообщество, Союз, Союзное государство Беларуси и России.
2. Идея многообразия форм собственности как условие демократизма общества и ее реализация в Республике Беларусь.
3. Актуальные приоритеты социальной политики Республики Беларусь. Политика белорусского государства в области этнических и конфессиональных отношений.
4. Учет влияния мировых социально-экономических процессов на модернизацию в Республике Беларусь.

Литература:

1. Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі: вучэб. дапам. – Мінск, 2003. – 341 с.
2. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т. 6. Беларусь у 1946–2009 гг. / Л. Лыч і інш. ; рэдкал: М. Касцюк (гал. рэд) і інш. – Мінск : Современная школа, Экаперспектыва, 2011. – 728 с.
3. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск, 2006.
4. Лукашенко А.Г. Единство Беларуси, освященное историей и устремленное в будущее. – Минск, 1999. – 123 с.
5. Лукашенко А.Г. Исторический выбор Беларуси: лекция Президента республики Беларусь в Белорусском госуниверситете, Минск, 14 марта 2003 года. Минск, 2003. – 45 с.
6. Мандрык, І. У. Гістарычная абумоўленасць будаўніцтва ў Беларусі сацыяльна арыентаванай мадэлі рыначнай эканомікі: пазначаны курс, складанасці, вынікі : манаграфія / І. У. Мандрык. – Віцебск : ВДУ імя П.М. Машэрава, 2017. – 156 с.
7. Проблемы формирования белорусской государственности в XX – начале XXI века: избранные труды Н. С. Сташкевича / [редкол.: А. Н. Данилов [и др.]]. – Минск : РИВШ, 2012. – 242 с.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ К ЭКЗАМЕНУ

1. Историография вопроса модернизации.
2. Модернизация, ее сущность и характерные черты.
3. Возможности использования теории модернизации в исследовании истории Беларуси.
4. Общественно-политические и социально-экономические изменения на белорусских землях в средневековье.
5. Модернизация и Реформация, особенности протестантизма на белорусских землях.
6. Гуманизм. Книгопечатание. Просвещение. Предпосылки, ход и итоги процесса Возрождения.

7. Предпосылки модернизации на белорусских землях в период их нахождения в составе Речи Посполитой.
8. Реформы в Речи Посполитой во второй половине XVIII века. Влияние войн и социальных конфликтов XVII – XVIII веков на модернизацию.
9. Распространение значимой благотворительной деятельности в Речи Посполитой. Меценатство.
10. Деятельность революционных организаций на белорусских землях Российской империи в первой половине XIX века.
11. Изменение политики российского самодержавия после восстания 1830–1831 гг. и после восстания 1863 г.
12. Народническое и социал-демократическое движение на белорусских землях во второй половине XIX века.
13. Осуществление реформ 1860–1870-х гг. на белорусских землях Российской империи.
14. Контрреформы на белорусских землях Российской империи в 1880–1890-е гг.
15. Земская реформа 1911 г. на белорусских землях Российской империи.
16. Влияние революции 1905–1907 гг. на белорусское культурно-национальное возрождение.
17. Модернизация и этнические процессы на белорусских землях Российской империи во второй половине XIX – начале XX века.
18. Политика западнорусизма на белорусских землях Российской империи. Влияние либерального движения на западнорусизм в конце XIX – начале XX века.
19. Ограничения со стороны российского царизма для развития белорусского этноса. Противоречивое воздействие польского общественного движения в конце XIX – начале XX века.
20. Модернизация и социально-культурные процессы на белорусских землях в конце XIX – начале XX века.
21. Перепись населения 1897 г. Влияние процессов индустриализации на структуру буржуазного общества на белорусских землях в конце XIX – начале XX века.
22. Промышленная буржуазия и пролетариат на белорусских землях в конце XIX – начале XX века.
23. Трансформация и расслоение белорусской деревни. Аграрная буржуазия в конце XIX – начале XX века.
24. Дворянство. Упадок хозяйства помещиков. Переориентация аграрного производства в конце XIX – начале XX века.
25. Проведение столыпинской аграрной реформы. Особенности реформы и итоги на белорусских землях.
26. Начало, завершение и особенности промышленного переворота на белорусских землях в XIX веке.
27. Характерная специализация белорусских промышленных предприятий. Слабость тяжелой и преобладание мелкой промышленности на белорусских землях в XIX веке.
28. Состояние внутренней и внешней торговли на белорусских землях в XIX – начале XX века.
29. Транспорт. Региональные приоритеты в процессах модернизации на белорусских землях в XIX – начале XX века.
30. Влияние российского протекционизма. Ограничения для местного капитала на белорусских землях в XIX – начале XX века.
31. Предпосылки, ход и итоги урбанизации на белорусских землях в XIX – начале XX века.

32. Политика российского самодержавия и белорусский город в XIX – начале XX века. Черта еврейской оседлости.
33. Влияние железнодорожного строительства на рост белорусских городов во второй половине XIX – начале XX века.
34. Особенности проведения городской реформы 1864 г. на белорусских землях. Ограничения для еврейского населения.
35. Белорусская Советская Социалистическая Республика – исторически первое реальное белорусское национальное государство.
36. Формирование территории белорусского национального государства в XX веке.
37. Международно-правовое признание БССР.
38. Предпосылки и проведение новой экономической политики в БССР.
39. Цель, задачи и итоги индустриализации и коллективизации в БССР.
40. Командно-административная система в БССР.
41. Демократизация в БССР в сер. 1950-х гг.
42. Экономическая реформа 1965 г. по БССР в промышленности и сельском хозяйстве.
43. Кризисные явления по БССР в 1970 – начале 1980-х гг.
44. Современная модель социально-экономического развития Республики Беларусь.
45. Социальное государство Республики Беларусь.
46. Интеграционные процессы. Союзное государство Беларуси и России.
47. Единое экономическое пространство. Евразийский экономический союз.
48. Импортозамещение. Поддержка экспорта товаров и услуг в Республике Беларусь.
49. Общественное мнение как социальный регулятор политических процессов в Республике Беларусь.
50. Основы конституционного строя. Принципы народного суверенитета и народовластия в Республике Беларусь.

ГЕНДЕРНАЯ ИСТОРИЯ БЕЛАРУСИ

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА ДИСЦИПЛИНЫ

Номер раздела, темы	Название раздела, темы	Количество аудиторных часов					
		Дневная форма обучения			Заочная форма обучения		
		Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР	Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1	«Гендер» как категория научного анализа	2	2		1		4
2	Историография женской и гендерной истории Беларуси	6	6		2	2	8
3	Методологическая и источниковая база гендерных исследований	2	4		1	2	4
4	История Беларуси в гендерном измерении	8	6		2	2	8
	<i>Итоговый контроль по модулю</i>						
	Всего	18	18		6	6	24

ТЕМЫ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

Тема 1. «Гендер» как категория научного анализа

1. Мужчины и женщины как субъект общества. Стереотипы маскулинности и фемининности в истории.
2. Гендер как категория научного анализа.
3. Предпосылки складывания гендорологии как нового направления в науках о прошлом.

Литература:

1. Введение в гендерные исследования. Учебное пособие / под ред. И. В. Костиковой. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 235 с.
2. Введение в гендерные исследования. Часть 1 : Учебное пособие / под ред. И. Жеребкиной. – Харьков : ХЦГИ ; СПб. : Алетейя, 2001. – 708 с.
3. Лорбер, Дж. Пол как социальная категория / Дж. Лорбер // THESIS, Женщина, мужчина, семья. – М., 1994. – №6. – С. 127–136.
4. Пушкарева, Н. Л. Зачем он нужен, этот "гендер"? (новая проблематика, новые концепции, новые методы анализа прошлого) / Н. Л. Пушкарева // Социальная история. Ежегодник, 1998/99. – М. : РОССПЭН, 1999. – С. 155–174.

5. Пушкарева, Н. Л. Как женщин сделали видимыми / Н. Л. Пушкарева // Женщины в истории: возможность быть увиденными. Выпуск 1 / под ред. И. Р. Чикаловой. – Минск : БГПУ, 2001. – С. 20–55.
6. Репина, Л. П. «Новая историческая наука» и социальная история / Л. П. Репина. – изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Издательство ЛКИ, 2009. – 320 с.
7. Скотт, Дж. Гендер: полезная категория исторического анализа / Дж. Скотт // Введение в гендерные исследования. Ч. 2. Хрестоматия / под ред. С. Жеребкина. – Харьков : ХЦГИ ; СПб. : Алетейя, 2001. – С. 405–436.
8. Словарь гендерных терминов / под ред. Е. Денисовой. – М. : Информация XXI век, 2002. – 256 с.
9. Чикалова, И. Р. Гендерный подход в науках о человеке и обществе: смещение исследовательских парадигм / И. Р. Чикалова // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны : навуковы зб. – Вып. 3. – Минск : БГУ, 2007. – С. 89–100.

Тема 2. Историография женской и гендерной истории Беларуси

1. Возникновение «женских исследований» (Women Studies).
2. Становление исторической феминологии (женской истории).
3. Гендерная история: рождение, становление и развитие.
4. Развитие женских и гендерных исследований прошлого в России.
5. Женские и гендерная исследования в Беларуси.

Литература:

1. Введение в гендерные исследования. Учебное пособие / под ред. И. В. Костиковой. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 235 с.
2. Введение в гендерные исследования. Часть 1 : Учебное пособие / под ред. И. Жеребкиной. – Харьков : ХЦГИ ; СПб. : Алетейя, 2001. – 708 с.
3. Пушкарева, Н. Л. История женщин и гендерный подход к анализу прошлого в контексте проблем социальной истории / Н. Л. Пушкарева // Социальная история. Ежегодник, 1997. – М. : РОССПЭН, 1998. – С. 69–95.
4. Репина, Л. П. Гендерная история: проблемы и методы исследования / Л. П. Репина // Новая и Новейшая история. – 1997. – №6. – С. 41–58.
5. Репина, Л. П. Пол, власть и концепция «разделенных сфер», от истории женщин к гендерной истории / Л. П. Репина // Репина, Л. П. «Новая историческая наука» и социальная история. – М. : ИВИ, 1998. – С. 135–153.
6. Роджерс, Х. От истории женщин к истории гендера / Х. Роджерс // Новейшие подходы к изучению истории в современной зарубежной историографии. – Ярославль : ЯГПУ, 1997. – С. 289–299.
7. Теория и методология гендерных исследований. Курс лекций / под общей ред. О. А. Ворониной. – М. : МЦГИ – МВШСЭН – МФФ, 2001. – 416 с.
8. Чикалова, И. Р. Гендерный подход в науках о человеке и обществе: смещение исследовательских парадигм / И. Р. Чикалова // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны : навуковы зб. – Вып. 3. – Минск : БГУ, 2007. – С. 89–100.
9. Чикалова, И. Р. От редактора: Женская и гендерная история на постсоветском пространстве / И. Р. Чикалова // Женщины в истории: возможность быть увиденными. Выпуск 1 / Под ред. И. Р. Чикаловой. – Минск : БГПУ, 2001. – С. 5–18.

Тема 3. Методологическая и источниковая база гендерных исследований

1. Методы исследования гендерной истории.
2. Источниковая база гендерных исследований.

Литература:

1. Введение в гендерные исследования. Учебное пособие / под ред. И. В. Костиковой. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 235 с.
2. Введение в гендерные исследования. Часть 1 : Учебное пособие / под ред. И. Жеребкиной. – Харьков : ХЦГИ ; СПб. : Алетейя, 2001. – 708 с.
3. Методологические проблемы истории: учеб. пособие для студентов, магистрантов и аспирантов ист. и фил. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / под общей ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
4. Пушкарёва, Н. Л. Гендерные исследования: рождение, становление, методы и перспективы / Н. Л. Пушкарёва // Вопросы истории. – 1998. – № 6. – С. 76–86.
5. Пушкарёва, Н. Л. Гендерная теория и историческое знание / Н. Л. Пушкарёва. – СПб. : Алетейя, 2007. – 495 с.
6. Пушкарёва, Н. Л. История женщин и гендерный подход к анализу прошлого в контексте проблем социальной истории / Н. Л. Пушкарёва // Социальная история. Ежегодник, 1997. – М. : РОССПЭН, 1998. – С. 69–95.
7. Репина, Л. П. Гендерная история: проблемы и методы исследования / Л. П. Репина // Новая и Новейшая история. – 1997. – №6. – С. 41–58.
8. Теория и методология гендерных исследований. Курс лекций / под общей ред. О. А. Ворониной. – М. : МЦГИ – МВШСЭН – МФФ, 2001. – 416 с.
9. Шаберт, И. Гендер как категория новой исторической методологии / И. Шаберт // Пол, гендер, культура / под ред. Э. Шоре и К. Хайдер. – М. : РГГУ, 1999. – С. 109–130.

Тема 4. История Беларуси в гендерном измерении

1. Периодизация гендерной истории Беларуси X–XX вв.
2. Положение женщин и культура гендерных отношений в Средние века на Руси.
3. Особенности культуры гендерных отношений и семейная жизнь в ВКЛ и Речи Посполитой.
4. Женский вопрос в Российской империи в XIX – начале XX века. Трансформация идеалов мужественности и женственности, эволюция моделей семьи.
5. Опыт политики гендерного равенства в СССР. Женское движение и феминизм.
6. Гендерные представления и гендерная идеология в БССР.
7. Гендерная система пост-Советской Беларуси.

Литература:

1. Гапова, Е. Между войнами: женский вопрос и национальные проекты в Советской Белоруссии и Западной Беларуси / Е. Гапова // Гендерные истории Восточной Европы. Сб. науч. ст. / под ред. Е. Гаповой, А. Усмановой и А. Пето. – Минск : ЕГУ, 2002. – С. 100–123.
2. Женщины в истории: возможность быть увиденными : Сб. науч. ст. Выпуск 1 / гл. ред. И. Р. Чикалова. – Минск : БГПУ, 2001. – 320 с.
3. Женщины в истории: возможность быть увиденными : Сб. науч. ст. Выпуск 2 / гл. ред. И. Р. Чикалова. – Минск : БГПУ, 2002. – 312 с.

4. Женщины в истории: возможность быть увиденными : Сб. науч. ст. Выпуск 3 / гл. ред. И. Р. Чикалова. – Минск : БГПУ, 2004. – 308 с.
5. Ковтун, В. Женщины Беларуси в исторической ретроспективе // Женщины Беларуси в зеркале эпохи. Национальный отчет / В. Ковтун, В. Новицкий, И. Чикалова. – Минск, Представительство ООН / ПРООН в Республике Беларусь, 1997. – С. 12–25.
6. Навіцкі, У. Жанчына ў савецкім грамадстве: Новы погляд на праблему / У. Навіцкі // Штогоднік Інстытута гісторыі НАН Беларусі. – Мінск : Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, 1999. – С. 93–109.
7. Пушкарева, Н. Л. Русская женщина в семье и обществе XX–XXI вв.: этапы истории / Н. Л. Пушкарева // Этнографическое обозрение. – 1994. – № 5. – С. 3–14.
8. Пушкарева, Н. Л. Русская женщина: история и современность / Н. Л. Пушкарева. – М. : Ладомир, 2002. – 526 с.
9. Пушкарева, Н. Л. Частная жизнь русской женщины: невеста, жена, любовница (X – начало XIX в.) / Н. Л. Пушкарева. – М. : Ладомир, 1997. – 386 с.
10. Чикалова, И. Белорусские женщины между «общественным» и «частным» в годы советской власти / И. Чикалова // Иной взгляд: Международный альманах гендерных исследований. – Минск : БГПУ, 2000. – Май. – С. 14–17.
11. Чикалова, И. Р. Гендерная система (пост)советской Беларуси: воспроизводство и трансформация социальных ролей в публичной и приватной сфере / И. Р. Чикалова // Российские и славянские исследования. – Минск : БГУ, 2009. – С. 51–66

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ К ЗАЧЕТУ

1. Мужчины и женщины как субъект общества. Стереотипы маскулинности и фемининности в истории.
2. Гендер как категория научного анализа.
3. Предпосылки складывания гендерологии как нового направления в науках о прошлом.
4. Возникновение «женских исследований» (Women Studies).
5. Становление исторической феминологии (женской истории).
6. Гендерная история: рождение, становление и развитие.
7. Развитие женских и гендерных исследований прошлого в России.
8. Женские и гендерная исследования в Беларуси.
9. Методы исследования гендерной истории.
10. Источниковая база гендерных исследований.
11. Периодизация гендерной истории Беларуси X–XX вв.
12. Положение женщин и культура гендерных отношений в Средние века на Руси.
13. Особенности культуры гендерных отношений и семейная жизнь в ВКЛ и Речи Посполитой.
14. Женский вопрос в Российской империи в XIX – начале XX века. Трансформация идеалов мужественности и женственности, эволюция моделей семьи.
15. Женское движение в России во второй половине XIX – начале XX вв.
16. Мужчина и женщина в философской и общественно-политической мысли Беларуси XIX–XX вв.
17. Опыт политики гендерного равенства в СССР. Женское движение и феминизм.
18. Гендерный аспект национальной идентичности белорусов.
19. Гендерные представления и гендерная идеология в БССР.
20. Гендерная система пост-Советской Беларуси.

ГІСТОРЫЯ РЭЛІГІЙ У БЕЛАРУСІ

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэма	Колькасць аўдыторных гадзін					
		Дзенная форма навучання			Завочная форма навучання		
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР	Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Уводзіны	2					
1.2	Язычніцтва на тэрыторыі Беларусі. Прыняцце і распаўсюджанне хрысціянства (X–XIII стст.)	2	4		2	2	
1.3	Царква і рэлігія ў ВКЛ (сярэдзіна XIII–XVIII ст.)	6	4		2	2	
1.4	Канфесіі на беларускіх землях у складзе Расійскай імперыі	4	4		2		
Выніковы кантроль на модулі							
Усяго		14	12		6	4	
2.1	Канфесіі ў Беларусі ў 1917–1930-я гг.	4	4		2	2	
2.2	Рэлігійныя арганізацыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны	2	2				
2.3	Канфесіі ў БССР у 1944–1991 гг.	4	2		2		
2.4	Рэлігія і царква ў Рэспубліцы Беларусь	4	4		2	2	
Выніковы кантроль на модулі							
Усяго		28	24		12	8	36

ТЭМЫ СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ

Тэма 1. Язычніцтва на тэрыторыі Беларусі.

Прыняцце і распаўсюджанне хрысціянства (X–XIII стст.)

1. Узнікненне старажытнейшых рэлігійных уяўленняў. Звесткі пра іх у археалагічных і этналагічных крыніцах. Язычніцтва ўсходніх славян.

2. Хрышчэнне Русі. Асаблівасці хрысціянізацыі ўсходнеславянскіх земляў. Станаўленне царквы. Феномен дваяверства.

3. Стварэнне Полацкай і Тураўскай епархій. Хрысціянiзацыя радзiмiчаў і Верхняга Панямоння. Першыя епiскапы і манастыры на землях Беларусі.
4. Хрысціянскія асветнікі: Еўфрасiння Полацкая, Клімент Смаляцiч, Кiрыл Тураўскі, Аўраамiй Смаленскі.
5. Уплыў хрысціянства на палiтычнае жыццё, развіццё культуры і мараль.

Лiтаратура:

1. Адзiначанка, В. А. Рэлігiязнаўства : вучэб. дапаможнік для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / В. А. Адзiначанка. – Мiнск : Народная асвета, 2018. – 239, [1] с.
2. Баравы, Р. Хрысціянiзацыя тэрыторыі Полацкай і Тураўскай епархій X–XIV ст. (Гiстарычна–геаграфiчны аспект) [Электрон. рэсурс] / Р. Баравы // Беларускі гiстарычны агляд. – Рэжым доступу: <http://www.belhistory.eu/rascisla%D1%9E-baravy-hrystiyanizacyya-terytoryi-polackaj-i-tura%D1%9Eskaj-eparhij-x-xiv-st-gistarychna%E2%80%93geagrafichny-aspekt/>
3. Богданович, А. Е. Пережитки древнего мирозерцания у белорусов / А. Е. Богданович ; репринт. изд. – Мiнск : Беларусь, 1995. – 186 с.
4. Загорульский, Э. М. Белая Русь с середины I тысячелетия до середины XIII века / Э. М. Загорульский; вступ. ст. В. А. Тепловоy. – 2-е изд., доп. – Мiнск : Четыре четверти, 2014. – 532 с.
5. Заяц, Ю. А. Да праблемы распаўсюджвання хрысціянства на Беларусі / Ю. А. Заяц // Матэрыялы па археалогіі Беларусі : зборнік навуковых артыкулаў. Вып. 24. Даследаванне сярэдневяковых старажытнасцей Цэнтральнай Беларусі (памяці Ю. А. Заяца). – Мiнск : Беларус. навука, 2013. – С. 12–17.
6. История религии и свободы совести в Беларуси в документах и материалах : пособие для студентов, обучающихся по спец. 1-21 03 01 История (по направлению) : в 4 ч. Ч. 1 : От Древней Руси до конца XVI в. / авт.-сост. В. В. Старостенко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2014. – 300 с.
7. Катлярчук, А. Місія Торвальда Вандроўніка ці Скандынаўскія пачаткі хросту Беларусі / А. Катлярчук // Равет [Электрон. рэсурс]. – Рэжым доступу: http://rawet.net/library/history/bel_history/_rhist/1030/
8. Клейн, Л. С. Воскрешение Перуна. К реконструкции восточнославянского язычества / Л. С. Клейн. – СПб. : Евразия, 2004. – 480 с.
9. Кніга жыцiй і хаджэнняў : пер. са старажытнарус., старабеларус. и польск. / уклад., прадм. і каментарыі А. Мельнікава. – Мiнск : Маст. літ., 1994. – 503 с.
10. Мельников, А. Путь непечален. Исторические свидетельства о святости Белой Руси / А. Мельников. – Мiнск : Изд-во БПЦ, 1992. – 244 с.
11. Рапов, О.М. Русская церковь в IX – первой трети XII в. Принятие христианства. – 2-е изд., испр. и доп. / О.М. Рапов. – М. : Русская панорама, 1998. – 416 с.
12. Рыбаков, Б. А. Язычество Древней Руси / Б. А. Рыбаков. – М. : Наука, 1987. – 790 с.
13. Скварчэўскі, З. Па слядах багоў: нарысы беларускай мiфалогіі / З. Скварчэўскі. – Мiнск : Медысонт, 2019. – 160 с.
14. Токарев, С. А. Ранние формы религии / С. А. Токарев. – М. : Политиздат, 1990. – 622 с.
15. Ярмусік, Э. С. Канфесійная гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / Э. С. Ярмусік. – Мiнск : РiВiШ, 2016. – 200 с.

Тэма 2. Царква і рэлігія ў перыяд ВКЛ (сярэдзіна XIII – канец XVIII ст.)

1. Праваслаўная царква ў ВКЛ да канца XVI ст. Месца і роля праваслаўнай царквы ў палітычным, сацыяльна-эканамічным і духоўным жыцці ВКЛ.
2. Этапы і шляхі распаўсюджання каталіцтва на беларускіх землях. Узаемаадносіны з вярхоўнай уладай. Роля каталіцкай царквы ў палітычным, сацыяльна-эканамічным і культурным жыцці ВКЛ.
3. Рэфармацыя ў ВКЛ. Узнікненне і дзейнасць пратэстанцкіх збораў. Мікалай Радзвілі Чорны. Сымон Будны і Васіль Цяпінскі. Уплыў Рэфармацыі на палітычнае жыццё і культуру.
4. Контррэфармацыя і яе асаблівасці ў ВКЛ. Ордэн езуітаў і яго дзейнасць.
5. Берасцейская царкоўная ўнія. Асаблівасці веравучэння і культу ва ўніяцтве. Распаўсюджанне ўніяцтва, тэндэнцыі яго развіцця ў Рэчы Паспалітай у XVII–XVIII стст.
6. Палітыка ўладаў Рэчы Паспалітай у канфесійнай сферы і эвалюцыя становішча канфесій у XVII–XVIII стст. “Дысідэнцкае пытанне” і падзелы Рэчы Паспалітай.
7. З’яўленне стараабрадніцтва на беларускіх землях. Становішча нехрысціянскіх канфесій (іўдаізм, іслам).

Літаратура:

1. Беднов, В. А. Православная Церковь в Польше и Литве (по Volumina legum) / В. А. Беднов. – Минск : Лучи Софии, 2003. – 432 с.
2. Блинова, Т. Б. Иезуиты в Беларуси: роль иезуитов в организации образования и просвещения / Т. Б. Блинова. – Гродно : ГрГУ им. Я. Купалы, 2002. – 427 с.
3. Горбацкий, А. А. Старообрядчество на белорусских землях / А. А. Горбацкий. – Брест, 2004. – 237 с.
4. Дмитриев, М. В. Между Римом и Царьградом: генезис Брестской церковной унии 1595–1596 гг. / М. В. Дмитриев. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2003. – 320 с.
5. Евреи. По страницам истории / сост. С. Асиновский, Э. Иоффе. – Минск : Завигар, 1997. – 320 с.
6. История религии и свободы совести в Беларуси в документах и материалах : пособие для студентов, обучающихся по спец. 1-21 03 01 История (по направлениям) : в 4 ч. Ч. 1 : От Древней Руси до конца XVI в. / авт.-сост. В. В. Старостенко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2014. – 300 с.
7. История религии и свободы совести в Беларуси в документах и материалах : пособие для студентов, обучающихся по спец. 1-21 03 01 История (по направлениям) : в 4 ч. Ч. 2 : От Брестской церковной унии до второй половины XVIII в. / авт.-сост. В. В. Старостенко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2015. – 264 с.
8. Канапацкі, І. Б. Гісторыя і культура беларускіх татар : вучэб. дапам. / І. Б. Канапацкі, А. І. Смолік. – Мінск : Бел. ун-т культуры, 2000. – 259 с.
9. Лукашова, С. С. Миряне и церковь: религиозные братства Киевской митрополии в конце XVI века / С. С. Лукашова. – М. : Ин-т славяноведения РАН, 2006. – 320 с.
10. Марзалюк, І. А. Людзі даўняй Беларусі: этнаканфесійныя і сацыякультурныя стэрэатыпы (X–XVII стст.) : манаграфія / І. А. Марзалюк. – Магілёў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2003. – 324 с.
11. Марозава, С. В. Уніяцкая царква ў этнакультурным развіцці Беларусі (1596–1839 гады) / С. В. Марозава. – Гродна : ГрДУ імя Янкі Купалы, 2001. – 352 с.
12. Падокшын, С. А. Унія. Дзяржаўнасць. Культура (Філасофска-гістарычны аналіз) / С. А. Падокшын. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2000. – 111 с.
13. Унія в документах : сборник / сост. В. А. Теплова, З. И. Зуева. – Минск : Лучи Софии, 1997. – 520 с.

14. Шаўкун, П. В. Праваслаўная царква ў ВКЛ у другой палове XVI ст. / П. В. Шаўкун // БГЧ. – 2014. – № 9. – С. 29–37.
15. Ярмусік, Э. С. Канфесійная гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / Э. С. Ярмусік. – Мінск : РІВШ, 2016. – 200 с.

Тэма 3. Канфесіі на беларускіх землях у складзе Расійскай імперыі

1. Канфесійная палітыка расійскіх уладаў у канцы XVIII – пачатку XX ст.: асноўныя этапы і накірункі.
2. Змены ў становішчы праваслаўнай царквы на беларускіх землях. Царкоўнае кіраванне. Стан беларускіх праваслаўных епархій і іх устаноў. 3. Стаўленне ўладаў і праваслаўных іерархаў да стараабрадніцтва. Адзінаверства.
3. Становішча ўніяцкай царквы пасля далучэння беларускіх зямель да Расійскай імперыі. Іосіф Сямашка і яго дзейнасць. Полацкі царкоўны сабор 1839 г.
4. Змены ў становішчы каталіцкай царквы ў Расійскай імперыі.
5. Пратэстанцкія плыні ў Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX ст.
6. Становішча нехрысціянскіх канфесій.

Літаратура:

1. Анищенко, Е. Евреи Белорусской губернии: исторический очерк и документы / Е. Анищенко. – Минск : Пейто, 2002. – 200 с.
2. Бендин, А. Ю. Проблемы веротерпимости в Северо-Западном крае Российской империи (1863–1914 гг.) / А. Ю. Бендин. – Минск : БГУ, 2010. – 439 с.
3. Горбацкий, А. А. Старообрядчество на белорусских землях / А. А. Горбацкий. – Брест, 2004. – 237 с.
4. Евреи. По страницам истории / сост. С. Асиновский, Э. Иоффе. – Минск : Завигар, 1997. – 320 с.
5. История религии и свободы совести в Беларуси в документах и материалах : пособие для студентов, обучающихся по спец. 1-21 03 01 История (по направлениям) : в 4 ч. Ч. 3 : Со второй половины XVIII в. до октября 1917 г. / авт.-сост.: В. В. Старостенко, Э. В. Старостенко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2015. – 260 с.
6. Канфесіі на Беларусі (канец XVIII–XX стст.) / В. В. Грыгор’ева [і інш.]; пад навук. рэд. У. І. Навіцкага. – Мінск : Экаперспектыва, 1998. – 340 с.
7. Канфесійны фактар у сацыяльным развіцці Беларусі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / В. В. Яноўская [і інш.]; навук. рэд. В. В. Яноўская; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2015. – 496 с.
8. Кривонос, Феодор, прот. Лекции по истории Православной Церкви Беларуси / прот. Феодор Кривонос. – Минск : ВРАТА, 2012. – 238 с.
9. Тихонов, А. К. Католики, мусульмане и иудеи Российской империи в XVIII – начале XX в. / А. К. Тихонов. – СПб. : СПбГУ, 2008. – 365 с.
10. Уния в документах : сборник / сост. В. А. Теплова, З. И. Зуева. – Минск : Лучи Софии, 1997. – 520 с.
11. Филатова, Е. Н. Конфессиональная политика царского правительства в Беларуси. 1772–1860 гг. / Е. Н. Филатова. – Минск : Беларус. навука, 2006. – 192 с.
12. Шевкун, П. В. Империя и церковь: российская политика в отношении православной церкви на территории Беларуси (1796–1855 гг.) : монография / П. В. Шевкун. – Витебск : ВГМУ, 2015. – 202 с.
13. Яноўская, В. В. Хрысціянская царква ў Беларусі 1863–1914 гг. / В. В. Яноўская. – Мінск : БДУ, 2002. – 199 с.
14. Ярмусік, Э. С. Канфесійная гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / Э. С. Ярмусік. – Мінск : РІВШ, 2016. – 200 с.

Тэма 4. Канфесіі ў Беларусі ў 1917–1930-я гг.

1. Рэвалюцыя 1917 г. і змены ў становішчы канфесій.
2. Палітыка савецкай дзяржавы ў канфесійнай сферы ў 1920–1930-я гг. Барацьба з рэлігіяй. Пераслед і рэпрэсіі супраць духавенства і вернікаў.
3. Раскол у Рускай праваслаўнай царкве і яго ўплыў на рэлігійнае жыццё ў Беларусі.
4. Канфрантацыя дзяржавы і каталіцкай царквы. Стаўленне да пратэстанцкіх абшчын, іўдаізму і ісламу.
5. Канфесійная палітыка польскай дзяржавы і рэлігійная сітуацыя ў Заходняй Беларусі.
6. Канфесійная сітуацыя ў БССР і Заходняй Беларусі напярэдадні Другой сусветнай вайны. Уключэнне Заходняй Беларусі ў склад БССР і яго наступствы для канфесій.

Літаратура:

1. Врублевский, А. Репрессии против духовенства и верующих в советской Белоруссии в 1920–30-е годы [Электронный ресурс] / А. Врублевский. – Режим доступа: www.anton55555.wordpress.cjm/2011/05/16.
2. Довгяло, Н. В. Межконфессиональные отношения в БССР в 20-е гг. XX века / Н. В. Довгяло // Весн. Брэсц. ун-та. Сер. 2. Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2010. – № 2. – С. 11–17.
3. Загідулін, А. М. Беларускае пытанне ў польскай нацыянальнай і канфесійнай палітыцы ў Заходняй Беларусі (1921–1939 гг.) / А. М. Загідулін. – Гродна : ГРДУ імя Янкі Купалы, 2010. – 183 с.
4. Канфесіі на Беларусі (канец XVIII–XX стст.) / В. В. Грыгор’ева [і інш.]; пад навук. рэд. У. І. Навіцкага. – Мінск : Экаперспектыва, 1998. – 340 с.
5. Карпекин, К. Г. Иудейские общины в Белорусской ССР (январь 1919 – сентябрь 1939 г.) : монография / К. Г. Карпекин. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2016. – 203 с.
6. Карпекін, К. Хроніка юдэйскага заняпаду: габрэйскія малітоўні Віцебска ў 1917–1939 гг. / К. Карпекін // АРСНЕ. – 2014. – № 3. – С. 8–23.
7. Кривонос, Феодор, свящ. У Бога мертвых нет. Неизвестные страницы из истории Минской епархии (1917–1939 годы) / свящ. Феодор Кривонос. – Минск : МФЦП, 2007. – 241 с.
8. Лебедев, А. Костёл и власть на Гомельщине (20–30-е годы XX в.) / А. Лебедев, В. Пичуков, С. Ласковски, кс. – Варшава; Люблин; Гомель, 2009. – 470 с.
9. Мараш, Я. Н. Политика Ватикана и католической церкви в Западной Белоруссии. 1921–1939 / Я. Н. Мараш. – Минск : Беларусь, 1983. – 96 с.
10. Материалы для канонизации новомучеников и исповедников Витебских: сборник жизнеописаний / сост. В. В. Горидовец. – Витебск : Изд. отд. Витебской епархии, 2007. – 28 с.
11. Опиок, Т. В. Конфессиональная политика в БССР в 1920–1930-е гг.: учеб. пособие / Т. В. Опиок. – Могилев : УО “МГУ им. А. А. Кулешова”, 2011. – 104 с.
12. Православная церковь на Витебщине (1918–1991) : документы и материалы. – Минск : НАРБ, 2006. – 365 с.
13. Свирид, А. Н. История униатской церкви в Западной Беларуси (1921–1939 гг.) / А. Н. Свирид. – Брест : БрГУ, 2012. – 220 с.
14. Шиленок, Дм., свящ. Из истории Православной Царквы в Беларусі (1922–1939) / свящ. Дм. Шиленок. – М. : Из-во Крутиц. подворья, 2014.
15. Ярмусік, Э. С. Канфесійная гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / Э. С. Ярмусік. – Мінск : РІВШ, 2016. – 200 с.

Тэма 5. Рэлігійныя арганізацыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны

1. Палітыка нямецкіх акупацыйных уладаў у канфесійнай сферы. Асаблівасці рэлігійнага жыцця на акупаванай тэрыторыі Беларусі.
2. Становішча праслаўнай царквы. Спробы стварэння Беларускай аўтакефальнай царквы.
3. Каталіцкі касцёл на акупаванай тэрыторыі БССР.
4. Пратэстанцкія супольнасці Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.
5. Рэпрэсіі акупантаў у дачыненні вернікаў і духавенства. Лёсы прадстаўнікоў нехрысціянскіх канфесій.

Літаратура:

1. Болтрушевич, Н. Г. Религиозная ситуация на территории Беларуси в годы Великой Отечественной войны (на примере протестантской конфессии) [Электронный ресурс] / Н. Г. Болтрушевич. – Режим доступа: www.cyberleninka.ru/article/n
2. Грыцкевіч, А. П. Праслаўная царква ў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны / А. П. Грыцкевіч // БГЧ. – 2006. – № 5. – С. 12–17.
3. Иоффе, Э. Г. Белорусские евреи: трагедия и героизм: 1941–1945 : монография / Э. Г. Иоффе. – Минск : Б.и., 2003. – 428 с.
4. Канфесіі на Беларусі (канец XVIII–XX стст.) / В. В. Грыгор’ева [і інш.]; пад навук. рэд. У. І. Навіцкага. – Мінск : Экаперспектыва, 1998. – 340 с.
5. Кривонос, Феодор, прот. Лекции по истории Православной Церкви Беларуси / прот. Феодор Кривонос. – Минск : ВРАТА, 2012. – 238 с.
6. Рэйн, Л. Праслаўная царква ў Беларусі за нямецкай акупацыяй (1941—1944) / Л. Рэйн // АРСНЕ. – 2008. – № 5. – С. 260–294.
7. Силова, С. В. Крестный путь. Белорусская Православная Церковь в период немецкой оккупации 1941–1944 гг. / С. В. Силова. – Минск : Белорус. Экзархат, 2005. – 71 с.
8. Силова, С. В. Православная церковь в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.) / С. В. Силова. – Гродно : ГрГУ, 2003.
9. Холокост в Беларуси, 1941–1944 : документы и материалы / сост.: Э. Г. Иоффе, Г. Д. Кнатько, В. Д. Селеменев. – Минск : НАРБ, 2002. – 276 с.
10. Ярмусик, Э. С. Католический Костёл в Белоруссии в годы Второй мировой войны (1939–1945 гг.) / Э. С. Ярмусик. – Гродно : ГрГУ им. Янки Купалы, 2002. – 240 с.
11. Ярмусік, Э. С. Канфесійная гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / Э. С. Ярмусік. – Мінск : РІВШ, 2016. – 200 с.

Тэма 6. Канфесіі ў БССР у 1944–1991 гг.

1. Асаблівасці савецкай дзяржаўна-канфесійнай палітыкі.
2. Становішча праслаўнай царквы і яе дзейнасць у 1940-я – 1980-я гг.
3. Каталіцкі касцёл: становішча ў грамадстве, напрамкі дзейнасці.
4. Дзейнасць пратэстанцкіх арганізацый.
5. Палітыка ў дачыненні нехрысціянскіх канфесій.

Літаратура:

1. Балтрушэвіч, Н. Г. Становішча пратэстанцкай Царквы на Беларусі ў перыяд з 1943 па 1985 гг.: агульная характарыстыка / Н. Г. Балтрушэвіч // Весн. Брэсц. дзярж. ун-та. – 2007. – № 2. – С. 33–41.
2. Балтрушэвіч, Н. Г. Пратэстанцкія абшчыны Беларусі ў 1944–1953 гадах / Н. Г. Балтрушэвіч // БГЧ. – 2006. – № 5. – С. 18–23.

3. Баптызм і баптысты : (соціол. очерк) / [ред. М. Я. Ленсу, Е. С. Прокошина] ; АН БССР, Ін-т філосафіі і права. – Мінск : Наўка і тэхніка, 1969. – 318, [1] с.
4. Верашчагіна, А. У. Гісторыя канфесій на Беларусі ў другой палове ХХ стагоддзя / А. У. Верашчагіна, А. В. Гурко. – Мінск: Ін-т сац.-паліт. даслед. пры Прэзідэнце Рэсп. Беларусь, 1999. – 136 с.
5. Дьяченко, О. В. Пятідзесятніцтва в Беларусі : монаграфія / О. В. Дьяченко. – Могилев : Изд-во УО «МГУ им. А. А. Кулешова», 2003. – 187 с.
6. Евреи. По страницам истории / сост. С. Асиновский, Э. Иоффе. – Минск : Завигар, 1997. – 320 с.
7. Канфесіі на Беларусі (канец XVIII–XX стст.) / В. В. Грыгор’ева [і інш.] ; пад наўк. рэд. У. І. Навіцкага. – Мінск : Экаперспектыва, 1998. – 340 с.
8. Касатая, Т. В. Тенденции развития церкви ЕХБ во второй половине 1940-х гг. / Т. В. Касатая // Моладзевыя інавацыі ў сацыяльна-гуманітарнай сферы : артыкулы. – Варшава: POLCEN Sp. z o.o., 2005. – С. 16–21.
9. Монзуль, В. Ю. Положение мусульманских общин в БССР в 1944–1960 годах (по документам Национального архива Республики Беларусь) / В. Ю. Монзуль // Архівы і справаводства. – 2018. – № 2. – С. 83–89.
10. Православная церковь на Витебщине (1918–1991) : документы и материалы. – Минск : НАРБ, 2006. – 365 с.
11. Смиловицкий, Л. Особенности советской религиозной политики в Беларуси в послевоенный период (1944–1956 гг.) [Электронный ресурс] / Л. Смиловицкий. – Режим доступа: www.thepointjournal/jutput/index.hp.
12. Ярмусик, Э. С. Католический Костёл в Беларусі в 1945–1990 годах / Э. С. Ярмусик. – Гродно : ГрГУ им. Янки Купалы, 2006. – 568 с.
13. Ярмусік, Э. С. Канфесійная гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / Э. С. Ярмусік. – Мінск : РІВШ, 2016. – 200 с.

Тэма 7. Рэлігія і царква ў Рэспубліцы Беларусь

1. Канфесійная палітыка ў Рэспубліцы Беларусь ва ўмовах суверэнітэту і яе ўплыў на актывізацыю рэлігійнага жыцця.
2. Павышэнне ролі Беларускай праваслаўнай царквы ў грамадстве.
3. Становішча і дзейнасць каталіцкага касцёла ў Рэспубліцы Беларусь.
4. Адраджэнне і развіццё грэка-каталіцкай царквы.
5. Пашырэнне ўплыву пратэстанцкіх абшчын.
6. Іслам і іўдаізм у Беларусі.
7. Новыя рэлігійныя аб’яднанні і палітыка дзяржавы ў адносінах да іх дзейнасці.

Літаратура:

1. Адзіночанка, В. А. Рэлігіязнаўства : вучэб. дапаможнік для студэнтаў устаноў выш. адукацыі / В. А. Адзіночанка. – Мінск : Народная асвета, 2018. – 239, [1] с.
2. Дьяченко, О. В. Новые религиозные движения в Беларусі : пособие / О. В. Дьяченко. – Могилев : УО “МГУ им. А. А. Кулешова”, 2011. – 136 с.
3. Канапацкая, З. Ислам и татарская диаспора в Республике Беларусь [Электронный ресурс] / З. Канапацкая. – Режим доступа: www.elib.bsu.by.
4. Мартинович, В. А. Нетрадиционная религиозность в Беларусі. Тенденции и опасности / В. А. Мартинович. – Минск : Белорусская Православная Церковь, 2010. – 143 с.
5. Неокульты: «новые религии» века? / Е. С. Прокошина [и др.]; под ред. А. С. Майхровича. – 4-е изд. – Минск : Четыре четверти, 2002. – 240 с.

6. Офіцыйны портал Беларускай праваславнай царквы [Электронны рэсурс]. – Режим доступу: <http://www.church.by/>
7. Союз Евангельскіх хрысціан баптыстаў у Рэспубліцы Беларусь [Электронны рэсурс]. – Режим доступу: <https://baptist.by/>
8. Старостенко, В. В. Рэлігіі ў сучаснай Беларусі : дапаможнік для студэнтаў вышш. навуч. устаноў / В. В. Старостенко, О. В. Дзячэнко. – Могілеў : УО “МГУ ім. А. А. Кулешова”, 2012. – 192 с.
9. Унія : выданьне беларускае уніяцкае моладзі / часопіс хрысціянскага сумоўя. – 1990. – № 1, 2 ; 1991. – № 1(3) [Электронны рэсурс]. – Режим доступу: <http://kamunikat.org/unia.html?lang=EN&pubid=14806>
10. Ярмусік, Э. С. Канфесійная гісторыя Беларусі : вучэб. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі / Э. С. Ярмусік. – Мінск : РІВШ, 2016. – 200 с.
11. Catholic.by: Рыма-каталіцкі касцёл у Беларусі [Электронны рэсурс]. – Режим доступу: <https://catholic.by/>
12. islam.by: сайт мусульман Беларусі [Электронны рэсурс]. – Режим доступу: <http://islam.by/>

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДА ЗАЛІКУ

1. Узнікненне старажытнейшых рэлігійных уяўленняў. Звесткі пра іх у археалагічных і этналагічных крыніцах. Язычніцтва ўсходніх славян.
2. Хрышчэнне Русі. Асаблівасці хрысціянізацыі ўсходнеславянскіх земляў. Станаўленне царквы. Феномен дваяверства.
3. Стварэнне Полацкай і Тураўскай епархій. Хрысціянізацыя радзімаў і Верхняга Панямоння. Першыя епіскапы і манастыры на землях Беларусі.
4. Хрысціянскія асветнікі: Еўфрасіння Полацкая, Клімент Смаляціч, Кірыл Тураўскі, Аўраамій Смаленскі.
5. Уплыў хрысціянства на палітычнае жыццё, развіццё культуры і мараль беларускіх земляў у X–XIII стст.
6. Праваслаўная царква ў ВКЛ да канца XVI ст. Месца і роля праваслаўнай царквы ў палітычным, сацыяльна-эканамічным і духоўным жыцці ВКЛ.
7. Этапы і шляхі распаўсюджвання каталіцтва на беларускіх землях. Узаемаадносіны з вярхоўнай уладай. Роля каталіцкай царквы ў палітычным, сацыяльна-эканамічным і культурным жыцці ВКЛ.
8. Рэфармацыя ў ВКЛ. Узнікненне і дзейнасць пратэстанцкіх збораў. Мікалай Радзвілі Чорны. Сымон Будны і Васіль Цяпінскі. Уплыў Рэфармацыі на палітычнае жыццё і культуру.
9. Контррэфармацыя і яе асаблівасці ў ВКЛ. Ордэн езуітаў і яго дзейнасць.
10. Берасцейская царкоўная ўнія. Асаблівасці веравучэння і культу ва ўніяцтве.
11. Распаўсюджанне ўніяцтва, тэндэнцыі яго развіцця ў Рэчы Паспалітай у XVII–XVIII стст.
12. Палітыка ўладаў Рэчы Паспалітай у канфесійнай сферы і эвалюцыя становішча канфесій у XVII–XVIII стст. “Дысідэнцкае пытанне” і падзелы Рэчы Паспалітай.
13. З’яўленне стараабрадніцтва на беларускіх землях.
14. Нехрысціянскія канфесіі (іўдаізм, іслам) у ВКЛ.
15. Канфесійная палітыка расійскіх уладаў у канцы XVIII – пачатку XX ст.: асноўныя этапы і накірункі.

16. Змены ў становішчы праваслаўнай царквы на беларускіх землях. Царкоўнае кіраванне. Стан беларускіх праваслаўных епархій і іх устаноў у канцы XVIII – пачатку XX ст.
17. Стаўленне ўладаў Расійскай імперыі і праваслаўных іерархаў да стараабрадніцтва. Адзінаверства.
18. Становішча ўніяцкай царквы пасля далучэння беларускіх зямель да Расійскай імперыі. Іосіф Сямашка і яго дзейнасць. Полацкі царкоўны собор 1839 г.
19. Змены ў становішчы каталіцкай царквы ў Расійскай імперыі.
20. Пратэстанцкія плыні ў Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX ст.
21. Становішча нехрысціянскіх канфесій у канцы XVIII – пачатку XX ст.
22. Рэвалюцыя 1917 г. і змены ў становішчы канфесій.
23. Палітыка савецкай дзяржавы ў канфесійнай сферы ў 1920–1930-я гг. Барацьба з рэлігіяй. Пераслед і рэпрэсіі супраць духавенства і вернікаў.
24. Раскол у Рускай праваслаўнай царкве і яго ўплыў на рэлігійнае жыццё ў Беларусі.
25. Канфрантацыя дзяржавы і каталіцкай царквы. Стаўленне да пратэстанцкіх абшчын, іўдаізму і ісламу.
26. Канфесійная палітыка польскай дзяржавы і рэлігійная сітуацыя ў Заходняй Беларусі.
27. Канфесійная сітуацыя ў БССР і Заходняй Беларусі напярэдадні Другой сусветнай вайны. Уключэнне Заходняй Беларусі ў склад БССР і яго наступствы для канфесій.
28. Палітыка нямецкіх акупацыйных уладаў у канфесійнай сферы. Асаблівасці рэлігійнага жыцця на акупаванай тэрыторыі Беларусі.
29. Становішча праваслаўнай царквы. Спробы стварэння Беларускай аўтакефальнай царквы.
30. Каталіцкі касцёл на акупаванай тэрыторыі БССР.
31. Пратэстанцкія супольнасці Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Рэпрэсіі акупантаў у дачыненні вернікаў і духавенства. Лёсы прадстаўнікоў нехрысціянскіх канфесій.
32. Асаблівасці савецкай дзяржаўна-канфесійнай палітыкі у 1940-я – 1980-я гг.
33. Становішча праваслаўнай царквы ў БССР і яе дзейнасць у сярэдзіне 1940-х – 1980-я гг.
34. Каталіцкі касцёл: становішча ў грамадстве, напрамку дзейнасці ў 1944–1991 гг.
35. Дзейнасць пратэстанцкіх арганізацый у БССР у сярэдзіне 1940-х – 1980-я гг.
36. Становішча нехрысціянскіх канфесій у БССР у сярэдзіне 1940-х – 1980-я гг.
37. Канфесійная палітыка ў Рэспубліцы Беларусь ва ўмовах суверэнітэту і яе ўплыў на актывізацыю рэлігійнага жыцця.
38. Павышэнне ролі Беларускай праваслаўнай царквы ў грамадстве.
39. Становішча і дзейнасць каталіцкага касцёла ў Рэспубліцы Беларусь. Адраджэнне і развіццё грэка-каталіцкай царквы.
40. Пашырэнне ўплыву пратэстанцкіх абшчын у Рэспубліцы Беларусь.
41. Іслам і іўдаізм у Беларусі ў канцы XX – пачатку XXI ст.
42. Новыя рэлігійныя аб'яднанні ў Беларусі на мяжы XX–XXI ст. і палітыка дзяржавы ў адносінах да іх дзейнасці.

МЕТАДАЛАГІЧНЫЯ АСНОВЫ ВЫКЛАДАНИЯ ГІСТОРЫІ Ў ВЫШЭЙШАЙ ШКОЛЕ

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэма	Колькасць аўдыторных гадзін					
		Дзённая форма навучання			Завочная форма навучання		
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР	Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.2	Уводзіны	2	2		2		
1.3	Сучасныя тэндэнцыі развіцця вышэйшай школы ў Беларусі і за мяжой	4	4				
1.4	Цэласны педагагічны працэс у вышэйшай школе	4	2		2	2	
1.5	Праектаванне адукацыйнага працэсу	4	4		2	2	
	Выніковы кантроль на модулі						
	Усяго	14	12		6	4	
2.1	Формы арганізацыі вучэбнага працэсу	4	2		2	2	
2.2	Метады і сродкі навучання гісторыі	4	4		2	2	
2.3	Адукацыйныя тэхналогіі	4	4		2		
2.4	Арганізацыя навукова-даследчай дзейнасці студэнтаў	2	2				
	Выніковы кантроль на модулі						
	Усяго	28	24		12	8	

ТЭМЫ СЕМІНАРСКИХ ЗАНЯТКАЎ

Тэма 1. Уводзіны

1. Методыка выкладання гісторыі ў сістэме педагагічных навук. Аб'ект і прадмет методыкі выкладання гісторыі ў вышэйшай школе, яе задачы, функцыі і асноўныя катэгорыі. Міжпрадметныя і ўнутрыпрадметныя сувязі методыкі выкладання гісторыі ў вышэйшай школе.

2. Метадалагічныя асновы методыкі выкладання гісторыі. Арганізацыя і логіка навукова-педагагічнага даследавання ў вышэйшай школе. Віды і метады навукова-педагагічных даследаванняў.

3. Прымяненне асноваў метадалогіі гістарычнага даследавання ў выкладанні гісторыі ў вышэйшай школе. Праблема ператварэння навуковых ведаў у вучэбныя.

Літаратура:

1. Багдановіч, І. І. Методыка выкладання гісторыі ў школе : вучэбны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў / І. І. Багдановіч. – Мінск : БДПУ, 2009 – 286 с.
2. Баранок, В. Н. Методология педагогических исследований : курс лекций / В. Н. Баранок. – Витебск : УО “ВГУ им. П. М. Машерова”, 2012. – 46 с.
3. Вяземский, Е. Е. Теория и методика преподавания истории : учебник для студентов высш. учеб. заведений / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 383 с.
4. Медушевская, О. М. Теория и методология когнитивной истории / О. М. Медушевская. – М. : РГГУ, 2008. – 358 с.
5. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студ., магистрантов и аспирантов исторических и философских спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / под общ. ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
6. Миницкий, Н. И. Методы построения научного и образовательного исторического знания / Н. И. Миницкий. – Минск : БГПУ, 2006. – 203 с.
7. Пургина, Е. И. Методологические подходы в современном образовании и педагогической науке : учеб. пособие / Е. И. Пургина ; Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2015. – 275 с.
8. Сидорцов, В. Н. Научный дискурс историка: социальная обусловленность и методология исследования / В. Н. Сидорцов, А. А. Приборович. – Минск : Изд. центр БГУ, 2013. – 192 с.
9. Скаткин, М. Н. Методология и методика педагогических исследований : В помощь начинающему исследователю / М. Н. Скаткин. – М.: Педагогика, 1986. – 150 с.
10. Теоретико-методические основы педагогического исследования : учеб.-метод. комплекс для студентов, магистрантов и аспирантов пед. спец. / авт.-сост. В. И. Турковский. – Витебск : Изд-во УО “ВГУ им. П. М. Машерова”, 2007. – 242 с.

Тэма 2. Сучасныя тэндэнцыі развіцця вышэйшай школы ў Беларусі і за мяжой

1. Вышэйшая адукацыя ва ўмовах працэсаў глабалізацыі, інфарматызацыі і пераходу да эканомікі ведаў. Заканамернасці мадэрнізацыі сістэмы вышэйшай адукацыі.

2. Балонскі працэс і яго ўплыў на сістэму адукацыі ў Беларусі і суседніх краінах: праблемы і перспектывы. Традыцыі і інавацыі, нацыянальнае і інтэрнацыянальнае ва ўдасканаленні сістэмы вышэйшай адукацыі.

3. Інтэграцыя адукацыі, навукі і вытворчасці як умова павышэння якасці адукацыі. Кампетэнтнасны і дзейнасны падыходы ў вышэйшай адукацыі.

4. Установы вышэйшай адукацыі. Сучасны ўніверсітэт і яго сацыякультурная місія.

5. Сістэма падрыхтоўкі кадраў вышэйшай навуковай кваліфікацыі ў Беларусі.

Літаратура:

1. Байденко, В. И. Болонский процесс : курс лекций / В. И. Байденко. – М. : Логос, 2004. – 207 с.
2. Глобализация мировой экономики и интернационализация высшей школы: современные взаимосвязи и прогнозы интегрированного взаимодействия / М. И. Демчук [и др.] ; под ред. М. И. Демчука. – Минск : РИВШ, 2013. – 108 с.
3. Глобализация, регионализация, пограничье : монография / П. А. Водопьянов [и др.] ; под науч. ред. М. А. Слемнева. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2018. – 216 с.
4. Деятельностный подход в образовании : монография. В 2-х кн. Кн. 1–2 / сост. В. А. Львовский. – М. : Авторский Клуб, 2018–2019.
5. Кирвель, Ч. С. Модернизация образования: скупой платит дважды / Ч. С. Кирвель, С. З. Семерник // Беларуская думка. – 2012. – № 8. – С. 61–65; № 9. – С. 69–75.
6. Кодекс Республики Беларусь об образовании: принят Палатой представителей 2 декабря 2010 г.: одобр. Советом Респ. 22 декабря 2010 г. (с изм. и доп. от 23 июля 2019 г. № 231-3) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Национальный Центр правовой информации Республики Беларусь. – Минск, 2019.
7. Компетентностный подход в образовательном процессе : монография / А. Э. Федоров, С. Е. Метелев, А. А. Соловьев, Е. В. Шлякова. – Омск : Омскбланкиздат, 2012. – 210 с.
8. Макаров А. В. Болонский процесс : европейское пространство высшего образования : учеб. пособие/ А.В.Макаров. – Минск : РИВШ, 2015. – 260 с.
9. Подготовка научных работников высшей квалификации в ВГУ имени П.М. Машерова : сборник регламентирующих документов / сост.: И. М. Прищепа, А. П. Косов. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2018. – 132 с.
10. Развитие методологических исследований и подготовка кадров историков в Республике Беларусь, Российской Федерации и Республике Польша : сб. науч. ст. / редкол.: А. Н. Нечухрин (гл. ред.) [и др.] ; под науч. ред. А. Н. Нечухрина. – Гродно : ГрГУ, 2012. – 335 с.
11. Ритцер, Дж. Макдональдизация общества 5 / Дж. Ритцер ; пер. с англ. А. В. Лазарева ; вступ. ст. Т. А. Дмитриева. – М. : Пракси, 2011. – 592 с.
12. Сидорцов, В. Н. Истина всего дороже. Проблема компетентности в отечественной историографии / В. Н. Сидорцов, О. М. Шутова // Беларуская думка. – 2013. – № 1. – С. 57–62.
13. Трайнев В. А. Повышение качества высшего образования и Болонский процесс. Обобщение отечественной и зарубежной практики / В. А. Трайнев, С. С. Мкртчян, А. Я. Савельев. – Москва : Дашков и К, 2007. – 390 с.
14. Университетоведение : учеб.-метод. пособие для студентов вузов / О. А. Яновский, В. А. Федосик, Л. В. Хведченя [и др.]; под общ. ред. О. А. Яновского. – Минск : БГУ, 2011. + 1 электрон. диск (CD-R).

Тэма 3. Цэласны педагагічны працэс у вышэйшай школе

1. Педагагічны працэс як цэласнасць навучання/самаадукацыі і выхавання/самавыхавання.
2. Выкладанне і вучэнне. Стымуляванне вучэбнай актыўнасці студэнтаў.
3. Выхаваўчы працэс ва ўніверсітэце. Выхаваўчы патэнцыял гісторыі.
4. Самавыхаванне, самаразвіццё, самарэалізацыя студэнта. Фарміраванне ў будучых спецыялістаў-гісторыкаў патрэбы да пастаяннага самаразвіцця і самаўдасканалення.

Літаратура:

1. Багдановіч, І. І. Методыка выкладання гісторыі ў школе : вучэбны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў / І. І. Багдановіч. – Мінск : БДПУ, 2009 – 286 с.
2. Вяземский, Е. Е. Теория и методика преподавания истории : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 383 с.
3. Ильин, Е. Н. Путь к ученику : раздумья учителя-словесника : книга для учителя : из опыта работы / Е. Н. Ильин. – Москва : Просвещение, 1988. – 223 с.
4. Кондратьева, И. П. Основы педагогического мастерства : учебное пособие / И. П. Кондратьева, Е. И. Бараева. – Минск : РИВШ, 2018. – 232 с.
5. Король, А. Д. Основы эвристического обучения : учеб. пособие для слушателей системы дополнительного образования взрослых по педагогическим специальностям / А. Д. Король, И. Ф. Китурко. – Минск : БГУ, 2018. – 205, [3] с.
6. Король, А. Д. Педагогика диалога: от методологии к методам обучения : монография / А. Д. Король. – Гродно : ГрГУ имени Я. Купалы, 2015. – 195 с.
7. Лернер И. Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории : пособие для учителя / И. Я. Лернер. – Москва : Просвещение, 1982. – 191 с.
8. Модульно-рейтинговая система мониторинга учебного процесса на факультете : метод. рекомендации. – Витебск : УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2012. – 44 с.
9. Педагогический поиск : сборник / сост. И. Н. Баженова ; предисл. М. Н. Скаткина. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Педагогика, 1989; 1990. – 557 с.
10. Преподавание истории Беларуси в вузе : метод. рекомендации / сост. П. В. Алексеенков. – Витебск : Изд-во УО "ВГУ им. П. М. Машерова", 2004. – 66 с.
11. Ситаров, В. А. Дидактика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Ситаров ; под ред. В. А. Слостенкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Академия, 2008. – 416 с.
12. Степанищев, А. Т. Методика преподавания и изучения истории : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений : в 2-х ч. Ч. 1–2 / А.Т. Степанищев. – М. : ВЛАДОС, 2002.
13. Фокин, Ю. Г. Преподавание и воспитание в высшей школе : методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Ю. Г. Фокин. – Москва : Академия, 2002. – 224 с.
14. Хуторской, А. В. Педагогическая инноватика : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по пед. спец. – Москва : Академия, 2008. – 256 с.

Тэма 4. Праектаванне адукацыйнага працэсу

1. Праектаванне мэтаў і зместу навучання студэнтаў гісторыі і гістарычным дысцыплінам. Блокава-модульны, кампетэнтнасны і дзейнасны падыходы ў праектаванні зместу вышэйшай прафесійнай адукацыі.

2. Сацыяльна-гуманітарны, прыродазнаўчы, агульнапрафесійны і спецыяльны блокі ў змесце вышэйшай адукацыі і іх роля ў прафесійнай падрыхтоўцы спецыяліста-гісторыка.

3. Адукацыйныя стандарты ў сістэме вышэйшай адукацыі. Паняцце аб спецыяльнасці, спецыялізацыі, кваліфікацыі і кампетэнцыі.

4. Вучэбна-планіруючая дакументацыя: вучэбны план, вучэбныя праграмы, падручнікі і вучэбныя дапаможнікі.

Літаратура:

1. Багдановіч, І. І. Методыка навучання гісторыі ў школе ў апісаннях, схемах і табліцах : вучэб.-метад. дапам. / І. І. Багдановіч, А. А. Корзюк ; пад навук. рэд. А. В. Касовіча. – Мінск : БДПУ, 2017. – 204 с.
2. Вяземский, Е. Е. Теория и методика преподавания истории : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 383 с.
3. Глазырина, Т. Н. Методика преподавания истории : учеб.-метод. комплекс для студентов / Т. Н. Глазырина. – Новополюцк : ПГУ, 2011. – 356 с.
4. Деятельностный подход в образовании : монография. В 2-х кн. Кн. 1–2 / сост. В. А. Львовский. – М. : Авторский Клуб, 2018–2019.
5. Компетентностный подход в образовании : коллективная монография / отв. ред. А. Ю. Нагорнова. – Ульяновск : Зебра, 2016. – 339 с.
6. Компетентностный подход в образовательном процессе : монография / А. Э. Федоров, С. Е. Метелев, А. А. Соловьев, Е. В. Шлякова. – Омск : Омскбланкиздат, 2012. – 210 с.
7. Макаров, А. В. Проектирование и реализация стандартов высшего образования / А. В. Макаров, В. Т. Федин. – Минск : РИВШ, 2013 – 316 с.
8. Пургина, Е. И. Методологические подходы в современном образовании и педагогической науке : учеб. пособие / Е. И. Пургина ; Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2015. – 275 с.
9. Ситаров, В. А. Дидактика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Ситаров ; под ред. В. А. Слостенина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Академия, 2008. – 416 с.
10. Фокин, Ю. Г. Теория и технология обучения: деятельностный подход : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Ю. Г. Фокин. – Москва : Академия, 2006. – 240 с.

МОДУЛЬ 2

Тэма 5. Формы арганізацыі вучэбнага працэсу

1. Лекцыйна-семінарская сістэма навучання гісторыі ў вышэйшай школе. Лекцыя як метад і вядучая форма арганізацыі навучальнага працэсу ва ўніверсітэце.
2. Семінарскія заняткі як найважнейшая форма паглыблення тэарэтычных ведаў і фарміравання прафесійных уменняў. Практычныя заняткі і практыкумы. Патрабаванні да іх арганізацыі і правядзенні.
3. Лабараторныя заняткі як форма замацавання і прымянення ведаў, фарміравання і ўдасканалення практычных уменняў.
4. Самастойная работа студэнтаў, яе арганізацыя і вучэбна-метадычнае забеспячэнне.
5. Сутнасць і роля навукова-даследчай работы студэнтаў (НДРС) у падрыхтоўцы будучага спецыяліста.
6. Сістэма практычнай падрыхтоўкі будучых спецыялістаў-гісторыкаў у вышэйшай школе. Асаблівасці арганізацыі і зместу практыкі магістрантаў.
7. Сістэма педагагічнай дыягностыкі ў вышэйшай навучальнай установе.

Літаратура:

1. Бахмутова, Л. С. Методика преподавания обществознания : учеб. пособие для студентов пед. вузов : в 2 ч. Ч. 1–2 / Л. С. Бахмутова. – М. : Владос, 2001. – 352 с.

2. Вагин, А. А. Методика обучения истории в школе / А. А. Вагин. – М. : Просвещение, 1972. – 351 с.
3. Вяземский, Е. Е. Теория и методика преподавания истории : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 383 с.
4. Глазырина, Т. Н. Методика преподавания истории : учеб.-метод. комплекс для студентов / Т. Н. Глазырина. – Новополоцк : ПГУ, 2011. – 356 с.
5. Король, А. Д. Основы эвристического обучения : учеб. пособие для слушателей системы дополнительного образования взрослых по педагогическим специальностям / А. Д. Король, И. Ф. Китурко. – Минск : БГУ, 2018. – 205, [3] с.
6. Король, А. Д. Педагогика диалога: от методологии к методам обучения : монография / А. Д. Король. – Гродно : ГрГУ имени Я. Купалы, 2015. – 195 с.
7. Михайлычев, Е. А. Дидактическая тестология : науч.-метод. пособие / Е. А. Михайлычев. – М.: Народное образование, 2001. – 432 с.
8. Организация научной деятельности ВГУ имени П.М. Машерова : сборник регламентирующих документов / сост.: И.М. Прищепа [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2018. – 114 с.
9. Практическая подготовка специалистов в условиях университетского образования: состояние, проблемы, перспективы : материалы международной научно-практической конференции. Витебск, 20 марта 2008 г. / редкол.: Н. А. Ракова (отв. ред.) [и др.]. – Витебск : Изд-во УО “ВГУ им. П. М. Машерова”, 2008. – 375 с.
10. Преподавание истории Беларуси в вузе : метод. рекомендации / сост. П. В. Алексеенков. – Витебск : Изд-во УО “ВГУ им. П. М. Машерова”, 2004. – 66 с.
11. Ситаров, В. А. Дидактика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Ситаров ; под ред. В. А. Слостёнина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Академия, 2008. – 416 с.
12. Степанищев, А. Т. Методика преподавания и изучения истории : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений : в 2-х ч. Ч. 1–2 / А.Т. Степанищев. – М. : ВЛАДОС, 2002.
13. Теория и практика организации и проведения дистанционного обучения : методические рекомендации / сост.: В. Э. Зиманский [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2016. – 47 с.

Тэма 6. Метады і сродкі навучання гісторыі

1. Пяняцце і сутнасць метадаў і прыёмаў навучання гісторыі ў вышэйшай школе. Класіфікацыі метадаў навучання.
2. Традыцыйныя і актыўныя метады навучання. Умовы, якія вызначаюць выбар і сумяшчэнне метадаў навучання.
3. Пяняцце пра сродкі навучання, іх класіфікацыя. Дыдактычныя функцыі сродкаў навучання. Педагагічныя патрабаванні да іх.
4. Пяняцце вучэбна-метадычнага комплексу як сродка навучання гісторыі і яго складнікі.
5. Камп’ютарныя і тэлекамунацыйныя сродкі ў вучэбным працэсе, іх дыдактычныя магчымасці. Электронныя вучэбныя курсы і электронныя падручнікі, метадычныя прынцыпы і тэхналогіі іх распрацоўкі.

Літаратура:

1. Бахмутова, Л. С. Методика преподавания обществознания : учеб. пособие для студентов пед. вузов : в 2 ч. Ч. 1–2 / Л. С. Бахмутова. – М. : Владос, 2001. – 352 с.

2. Вагин, А. А. Методика преподавания истории в средней школе. Учение о методах. Теория урока / А. А. Вагин. – М. : Просвещение, 1968. – 431 с.
3. Вяземский, Е. Е. Теория и методика преподавания истории : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 383 с.
4. Галузо, И. В. Система дистанционного обучения MOODLE в рисунках и схемах : метод. рекомендации / И. В. Галузо. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2013. – 32 с.
5. Галузо, И. В. Электронное обучение студентов и школьников : монография / И. В. Галузо. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2019. – 305 с.
6. Глазырина, Т. Н. Методика преподавания истории : учеб.-метод. комплекс для студентов / Т. Н. Глазырина. – Новополоцк : ПГУ, 2011. – 356 с.
7. Король, А. Д. Основы эвристического обучения : учеб. пособие для слушателей системы дополнительного образования взрослых по педагогическим специальностям / А. Д. Король, И. Ф. Китурко. – Минск : БГУ, 2018. – 205, [3] с.
8. Король, А. Д. Педагогика диалога: от методологии к методам обучения : монография / А. Д. Король. – Гродно : ГрГУ имени Я. Купалы, 2015. – 195 с.
9. Лернер, И. Я. Дидактические основы методов обучения / И. Я. Лернер. – М. : Педагогика, 1981. – 185 с.
10. Михайлычев, Е. А. Дидактическая тестология : науч.-метод. пособие / Е. А. Михайлычев. – М. : Народное образование, 2001. – 432 с.
11. Преподавание истории Беларуси в вузе : метод. рекомендации / сост. П. В. Алексеенков. – Витебск : Изд-во УО “ВГУ им. П. М. Машерова”, 2004. – 66 с.
12. Степанищев, А. Т. Методика преподавания и изучения истории : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений : в 2-х ч. Ч. 1–2 / А.Т. Степанищев. – М. : ВЛАДОС, 2002.

Тэма 7. Адукацыйныя тэхналогіі

1. Тэхналагізацыя адукацыйнага працэсу ВНУ як сродак павышэння эфектыўнасці і якасці прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў. Паняцце аб адукацыйнай (або педагагічнай) тэхналогіі. Класіфікацыі сучасных адукацыйных тэхналогій. Крытэрыі эфектыўнасці.

2. Адукацыйныя тэхналогіі эфектыўнага фарміравання прафесійных кампетэнцый. Тэхналогіі праблемнага, модульнага навучання, тэхналогія навучання як вучэбнага даследавання, камунікатыўныя тэхналогіі, гульнявыя тэхналогіі, праектныя тэхналогіі, тэхналогія аналізу сацыяльна-вытворчай сітуацыі (кейс-тэхналогія) і інш.

3. Электроннае навучанне: перавагі і недахопы. Інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі ў навучальным працэсе па гісторыі і гістарычных дысцыплінах. Распрацоўка мультымедычнага суправаджэння навучальнага працэсу.

4. Дыстанцыйнае навучанне. Выкарыстанне Інтэрнэт-рэсурсаў у навучальным працэсе. Інтэрактыўнае навучанне з апэратыўнай зваротнай сувяззю.

Літаратура:

1. Вяземский, Е. Е. Теория и методика преподавания истории : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 383 с.
2. Галузо, И. В. Система дистанционного обучения MOODLE в рисунках и схемах : метод. рекомендации / И. В. Галузо. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2013. – 32 с.
3. Галузо, И. В. Электронное обучение студентов и школьников : монография / И. В. Галузо. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2019. – 305 с.

4. Инновационные технологии в преподавании вузовских дисциплин : сборник научных статей / редкол.: В. В. Рабцевич (отв. ред.) [и др.]. – Гродно : ГрГУ им. Я. Купалы, 2010. – 199 с.
5. Король, А. Д. Основы эвристического обучения : учеб. пособие для слушателей системы дополнительного образования взрослых по педагогическим специальностям / А. Д. Король, И. Ф. Китурко. – Минск : БГУ, 2018. – 205, [3] с.
6. Король, А. Д. Педагогика диалога: от методологии к методам обучения : монография / А. Д. Король. – Гродно : ГрГУ имени Я. Купалы, 2015. – 195 с.
7. Майоров, А. Н. Теория и практика создания тестов для системы образования : как выбирать, создавать и использовать тесты для целей образования / А. Н. Майоров. – М. : Народное образование, 2000. – 352 с.
8. Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
9. Селевко, Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. Т. 1–2 / Г. К. Селевко. – Москва : НИИ школьных технологий, 2006.
10. Сиренко, С. Н. Информатика. Практикум на основе междисциплинарных заданий с элементами моделирования и синергетики : учеб.-метод. пособие / С. Н. Сиренко. – Минск : РИВШ, 2015. – 186 с.
11. Теория и практика организации и проведения дистанционного обучения : методические рекомендации / сост.: В. Э. Зиманский [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2016. – 47 с.
12. Фокин, Ю. Г. Теория и технология обучения: деятельностный подход : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Ю. Г. Фокин. – М. : Академия, 2006. – 240 с.

Тэма 8. Арганізацыя навукова-даследчай дзейнасці студэнтаў

1. Формы і спосабы арганізацыі НДРС ва ўніверсітэце. Сувязь вучэбнай і навукова-даследчай дзейнасці студэнтаў у навучальным працэсе. Роля сумеснай навуковай дзейнасці студэнтаў і выкладчыкаў у развіцці ўніверсітэцкай навукі.
2. Навучанне студэнтаў метадалогіі і метадыцы гістарычных даследаванняў.
3. Курсавыя і дыпломныя работы як від самастойнай вучэбна-даследчыцкай дзейнасці студэнтаў.
4. Магістарскія дысертацыі.
5. Падрыхтоўка дакладаў і ўдзел у навуковых канферэнцыях. Публікацыі тэзісаў і матэрыялаў дакладаў, навуковых артыкулаў.

Літаратура:

1. Берков, В. Ф. Логика и методология диссертационного исследования : учеб. пособие / В. Ф. Берков. – Минск : РИВШ, 2015. – 180 с.
2. Мазур, Л. Н. Методы исторического исследования / Л. Н. Мазур. – 2-е изд. – Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 2010. – 608 с.
3. Маловичко, С. И. История как строгая наука vs социально ориентированное историописание / С. И. Маловичко, М. Ф. Румянцева. – Орехово-Зуево : МГОГИ, 2013. – 252 с.
4. Методологические проблемы истории : учеб. пособие для студ., магистрантов и аспирантов исторических и философских спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования / под общ. ред. В. Н. Сидорцова. – Минск : ТетраСистемс, 2006. – 352 с.
5. Мининков, Н. А. Методология истории : пособие для начинающего исследователя / Н. А. Мининков. – Ростов н/Д : Изд-во СКНЦ ВШ, 2004. – 252 с.

6. Общие требования к порядку выполнения, содержанию, оформлению и защите рефератов, курсовых и дипломных работ, магистерских диссертаций : методические указания / авт.-сост. : А. П. Солодков, И. М. Прищепа, А. Л. Дединкин, А. Н. Дулов [и др.]. – Витебск : УО “ВГУ им. П.М. Машерова”, 2012. – 48 с.
7. Организация научной деятельности ВГУ имени П.М. Машерова : сборник регламентирующих документов / сост.: И.М. Прищепа [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2018. – 114 с.
8. Сидорцов, В. Н. Методология истории : курс лекций / В. Н. Сидорцов. – Минск : БГУ, 2010. – 207 с.
9. Сидорцов, В. Н. Наставница жизни. Анализ и представление научно-исторической информации / В. Н. Сидорцов // Беларуская думка. – 2012. – № 1. – С. 72–78.
10. Тош, Дж. Стремление к истине: Как овладеть мастерством историка / Дж. Тош. – М. : Весь мир, 2000. – 296 с.
11. Шепелев, Л. Е. Работа исследователя с архивными документами / Л. Е. Шепелев. – М.; Л. : Наука, 1966. – 128 с.
12. Эко, У. Как написать дипломную работу: гуманитарные науки: учеб.-метод. пособие / У. Эко. – 2-е изд. – М. : Книжный дом, 2001. – 240 с.

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДА ЭКЗАМЕНУ

1. Методыка выкладання гісторыі ў сістэме педагагічных навук. Аб’ект і прадмет методыкі выкладання гісторыі ў вышэйшай школе, яе задачы, функцыі і асноўныя катэгорыі. Міжпрадметныя і ўнутрыпрадметныя сувязі методыкі выкладання гісторыі ў вышэйшай школе.
2. Лабараторныя заняткі як форма замацавання і прымянення ведаў, фарміравання і ўдасканалення практычных уменняў.
3. Балонскі працэс і яго ўплыў на сістэму адукацыі ў Беларусі і суседніх краінах: праблемы і перспектывы.
4. Асаблівасці арганізацыі і зместу практыкі магістрантаў.
5. Педагагічны працэс як цэласнасць навучання/самаадукацыі і выхавання/самавыхавання.
6. Класіфікацыі лекцый. Функцыі лекцыі і патрабаванні да яе падрыхтоўкі і правядзення. Крытэрыі адбору лекцыйнага навучальнага матэрыялу.
7. Інтэграцыя адукацыі, навукі і вытворчасці як умова павышэння якасці адукацыі. Кампетэнтнасны і дзейнасны падыходы ў вышэйшай адукацыі.
8. Віды, структура і формы арганізацыі семінарскіх заняткаў. Спецсемінары. Практычныя заняткі і практыкумы. Патрабаванні да іх арганізацыі і правядзенні.
9. Сістэма падрыхтоўкі кадраў вышэйшай навуковай кваліфікацыі ў Беларусі.
10. Традыцыйныя і актыўныя метады навучання. Умовы, якія вызначаюць выбар і сумяшчэнне метадаў навучання.
11. Установы вышэйшай адукацыі. Сучасны ўніверсітэт і яго сацыякультурная місія.
12. Паняцце і сутнасць метадаў і прыёмаў навучання гісторыі ў вышэйшай школе. Класіфікацыі метадаў навучання.
13. Метадалагічныя асновы методыкі выкладання гісторыі. Арганізацыя і логіка навукова-педагагічнага даследавання ў вышэйшай школе. Віды і метады навукова-педагагічных даследаванняў.
14. Паняцце аб спецыяльнасці, спецыялізацыі, кваліфікацыі і кампетэнцыі.

15. Самавыхаванне, самаразвіццё, самарэалізацыя студэнта. Фарміраванне ў будучых спецыялістаў-гісторыкаў патрэбы да пастаяннага самаразвіцця і самаўдасканалення.

16. Інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі ў навучальным працэсе па гісторыі і гістарычных дысцыплінах. Электроннае навучанне, яго перавагі і абмежаванні.

17. Прымяненне асноваў метадалогіі гістарычнага даследавання ў выкладанні гісторыі ў вышэйшай школе. Праблема ператварэння навуковых ведаў у вучэбныя.

18. Распрацоўка мультымедычнага суправаджэння навучальнага працэсу.

19. Вышэйшая адукацыя ва ўмовах працэсаў глабалізацыі, інфарматызацыі і пераходу да эканомікі ведаў. Заканамернасці мадэрнізацыі сістэмы вышэйшай адукацыі.

20. Курсавыя і дыпломныя работы як від самастойнай вучэбна-даследчыцкай дзейнасці студэнтаў. Магістарскія дысертацыі.

21. Сутнасць, структура, функцыі, рухаючыя сілы працэсу навучання гісторыі ў вышэйшай школе.

22. Дыстанцыйнае навучанне. Выкарыстанне Інтэрнэт-рэсурсаў у навучальным працэсе. Інтэрактыўнае навучанне з апэратыўнай зваротнай сувяззю.

23. Традыцыі і інавацыі, нацыянальнае і інтэрнацыянальнае ва ўдасканаленні сістэмы вышэйшай адукацыі.

24. Тэхналагізацыя адукацыйнага працэсу ВНУ як сродак павышэння эфектыўнасці і якасці прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў. Паняцце аб адукацыйнай (або педагагічнай) тэхналогіі. Класіфікацыі сучасных адукацыйных тэхналогій. Крытэрыі эфектыўнасці адукацыйных тэхналогій.

25. Вучэнне як дзейнасць студэнта ў адукацыйным працэсе. Стымуляванне вучэбнай актыўнасці студэнтаў.

26. Падрыхтоўка дакладаў і ўдзел у навуковых канферэнцыях.

27. Выкладанне: сутнасць, структура, асноўныя кампаненты.

28. Вучэбна-метадычнае забеспячэнне самастойнай работы навучэнцаў. Выкарыстанне электронных сродкаў. Тэставанне як сродак кіравання самастойнай работай і яе кантролю.

29. Праектаванне мэтаў і зместу навучання студэнтаў гісторыі і гістарычным дысцыплінам. Блокава-модульны, кампетэнтнасны і дзейнасны падыходы ў праектаванні зместу вышэйшай прафесійнай адукацыі.

30. Адукацыйныя тэхналогіі эфектыўнага фарміравання прафесійных кампетэнцый.

31. Выхаваўчы працэс ва ўніверсітэце. Асноўныя метады, сродкі і формы выхавання. Выхаваўчы патэнцыял гісторыі.

32. Камп'ютарныя і тэлекамунікацыйныя сродкі ў вучэбным працэсе, іх дыдактычныя магчымасці. Электронныя вучэбныя курсы і электронныя падручнікі, метадычныя прынцыпы і тэхналогіі іх распрацоўкі.

33. Сацыяльна-гуманітарны, прыродазнаўчы, агульнапрафесійны і спецыяльны блокі ў змесце вышэйшай адукацыі і іх роля ў прафесійнай падрыхтоўцы спецыяліста-гісторыка.

34. Сістэма педагагічнай дыягностыкі ў вышэйшай навучальнай установе.

35. Адукацыйныя стандарты ў сістэме вышэйшай адукацыі.

36. Лекцыйна-семінарская сістэма навучання гісторыі ў вышэйшай школе. Лекцыя як метады і вядучая форма арганізацыі навучальнага працэсу ва ўніверсітэце.

37. Вучэбна-планіруючая дакументацыя: вучэбны план, вучэбныя праграмы, падручнікі і вучэбныя дапаможнікі.

38. Формы і спосабы арганізацыі НДРС ва ўніверсітэце. Сувязь вучэбнай і навукова-даследчай дзейнасці студэнтаў у навучальным працэсе. Роля сумеснай навуковай дзейнасці студэнтаў і выкладчыкаў у развіцці ўніверсітэцкай навукі.

39. Структура і змест лекцыі. Фактары, якія павышаюць эфектыўнасць лекцыйнай формы навучання. Ацэнка якасці лекцыі.

40. Сістэма практычнай падрыхтоўкі будучых спецыялістаў-гісторыкаў у вышэйшай школе. Розныя віды практык, іх мэты, задачы, змест. Аналіз і ацэнка вынікаў практыкі студэнтаў.

41. Сямінарскія заняткі як найважнейшая форма паглыблення тэарэтычных ведаў і фарміравання прафесійных уменняў.

42. Сутнасць і роля навукова-даследчай работы студэнтаў (НДРС) у падрыхтоўцы будучага спецыяліста.

43. Паняцце аб самастойнай рабоце студэнтаў, яе віды і ўзроўні. Кіруемая (кантралюемая) самастойная работа; прынцыпы, формы, спосабы і дыдактычныя патрабаванні да яе арганізацыі. Самаадукацыя як вышэйшы ўзровень самастойнай працы студэнтаў.

44. Паняцце вучэбна-метадычнага комплексу як сродка навучання гісторыі і яго складнікі.

45. Педагагічнае ўзаемадзеянне лектара-выкладчыка з аўдыторыяй.

46. Навучанне студэнтаў метадалогіі і метадыцы гістарычных даследаванняў.

47. Паняцце пра сродкі навучання, іх класіфікацыя. Дыдактычныя функцыі сродкаў навучання. Педагагічныя патрабаванні да іх.

48. Публікацыі тэзісаў і матэрыялаў дакладаў, навуковых артыкулаў.

ЛЕТАПІСАЗНАЎСТВА

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэма	Колькасць аўдыторных гадзін					
		Дзенная форма навучання			Завочная форма навучання		
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР	Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Уводзіны ў летапісазнаўства	2			1		2
1.2	Гісторыя старажытнарускага і беларуска-літоўскага летапісання	4	2				4
1.3	Узнікненне летапісных зводаў. Форма падачы гістарычнай інфармацыі ў летапісе	2	2		1		4
1.4	Прастора і час у летапісным выкладзе	2	2			2	2
Выніковы кантроль на модулі							
Усяго		10	6		2	2	12
2.1	Праблема дакладнага прачытання летапісных тэкстаў	4	6		2	2	6
2.2	Інфармацыя летапісных крыніц і яе выкарыстанне ў гістарычных рэканструкцыях	4	6		2	2	6
Выніковы кантроль на модулі							
Усяго		18	18		6	6	24

ТЭМЫ СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ

Тэма 1. Уводзіны ў летапісазнаўства. Гісторыя старажытнарускага і беларуска-літоўскага летапісання

1. Летапісазнаўства як навуковая дысцыпліна. Асноўныя тэрміны.
2. Асаблівасці летапісаў як гістарычнай крыніцы. Навуковая наменклатура летапісаў. Спісы, рэдакцыі, ізводы. Летапісныя пратографы. Паняцце аўтарства ў летапісанні (аўтар, рэдактар, складальнік, перапісчык летапісу).
3. Гісторыя вывучэння рускага і беларуска-літоўскага летапісання.
4. Зараджэнне і пачатковыя этапы старажытнарускага летапісання: Аповесць мінулых часоў і папярэднія зводы. З'яўленне летапісання ў буйных палітычных цэнтрах Русі. Праблема Полацкага летапісу.

5. Агульнадзяржаўныя беларуска-літоўскія зводы.
6. Шляхі трансфармацыі летапіснага жанру. Узнікненне мясцовых летапісаў і хронік.

Літаратура:

1. Алешковский, М. Х. «Повесть временных лет». Из истории создания и редакционной переработки / М.Х. Алешковский ; отв. ред. Ф. Б. Успенский. – М. : Весь Мир, 2015. – 320 с.
2. Вилкул, Т. Л. Летопись и хронограф. Текстология домонгольского киевского летописания / Т. Л. Вилкул. – М. : Квадрига, 2019. – 464 с.
3. Вовина-Лебедева, В. Г. Школы исследования русских летописей XIX–XX вв. / В. Г. Вовина-Лебедева. – СПб. : Дмитрий Буланин, 2011. – 927 с.
4. Данилевский, И. Н. Герменевтические основы изучения летописных текстов. Повесть временных лет / И. Н. Данилевский. – Москва : Изд-во Олега Абышко, 2019. – 438 с.
5. Данилевский, И. Н. Историческая текстология : учеб. пособие / И. Н. Данилевский. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2018. – 555, [2] с.
6. Зиборов, В. К. История русского летописания XI–XVIII вв. : учеб. пособие. – СПб. : Филол. ф-т СПбГУ, 2002. – 512 с.
7. Источниковедение : учеб. пособие / И. Н. Данилевский, Д. А. Добровольский, Р. Б. Казаков и др. ; отв. ред. М. Ф. Румянцева ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2019. – 685, [3] с.
8. Лихачев, Д. С. Русские летописи и их культурно-историческое значение / Д. С. Лихачев. – М.; Л. : Изд-во АН СССР, 1947. – 499 с.
9. Полное собрание русских летописей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psrl.csu.ru/indexs/lih.shtml>
10. Приселков, М. Д. История русского летописания XI–XV вв. / М.Д. Приселков. – СПб. : Дмитрий Буланин, 1996. – 325 с.
11. Семянчук, А. А. Беларуская-літоўскія летапісы і польскія хронікі : дапаможнік / А. А. Семянчук. – Гродна : ГрДУ, 2000. – 163 с.
12. Толочко, П. П. Русские летописи и летописцы X–XIII вв. / П. П. Толочко. – СПб. : Алетейя, 2003. – 295 с.
13. Улащик, Н. Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания / Н. Н. Улащик. – М. : Наука, 1985. – 261 с.
14. Чамярыцкі, В. А. Беларускія летапісы як помнікі літаратуры. Узнікненне і літаратурная гісторыя першых зводаў / В. А. Чамярыцкі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1969. – 192 с.
15. Шахматов, А. А. Обзорение русских летописных сводов XIV–XVI вв. / А. А. Шахматов. – М.; Л. : Изд-во АН СССР, 1938. – 374 с.
16. Шахматов, А. А. Разыскания о древнейших русских летописных сводах / А. А. Шахматов. – СПб., 1908. XX, 687 с.

**Тэма 2. Узнікненне летапісных зводаў. Форма падачы
гістарычнай інфармацыі ў летапісе**

1. Пытанне пра задуму, мэты стварэння і сацыяльныя функцыі летапісання.
2. Праблема разумення летапісных тэкстаў.
3. Прычыны з'яўлення новых летапісных зводаў. Крыніцы летапісання. Структура летапіснага апавядання. Адбор матэрыялу летапісцам.

4. Форма падачы летапіснага матэрыялу і яе роля ў пошуках падыходаў да адэкватнага разумення выкладу інфармацыі ў летапісе.

5. Метады ўстанаўлення зместу летапіснага тэксту па фармальным паказчыках.

6. Прынцып шмат'яруснай семантыкі ў летапісным выкладзе. Цэнтонна-параграфны прынцып пабудовы летапісных тэкстаў.

Літаратура:

1. Азбелев, С. Н. Устная история в памятниках Новгорода и Новгородской земли / С. Н. Азбелев. – СПб. : Дмитрий Буланин, 2007. – 296 с.
2. Гимон, Т. В. Историописание раннесредневековой Англии и Древней Руси: сравнительное исследование / Т. В. Гимон. – М. : Ун-т Дмитрия Пожарского, 2012. – 696 с.
3. Гудмантас, К. Об особенностях работы летописцев с источниками (на материале литовских летописей XVI в.) / К. Гудмантас // Нарративы руси конца XV – середины XVIII в.: в поисках своей истории / отв. сост., отв. ред. серии А. В. Доронин. – М. : Политическая энциклопедия, 2018. – С. 142–173.
4. Данилевский, И. Н. Библизмы Повести временных лет / И. Н. Данилевский // Герменевтика древнерусской литературы X–XVI вв. – М., 1992. – Сб. 3. – С. 75–103.
5. Данилевский, И. Н. Герменевтические основы изучения летописных текстов. Повесть временных лет / И. Н. Данилевский. – Москва : Изд-во Олега Абышко, 2019. – 438 с.
6. Данилевский, И. Н. Замысел и название Повести временных лет / И. Н. Данилевский // Отечественная история. – 1995. – № 5. – С. 101–110.
7. Данилевский, И. Н. Историческая текстология : учеб. пособие / И. Н. Данилевский. – Москва : Изд. дом Высшей школы экономики, 2018. – 555, [2] с.
8. Лихачев, Д. С. Текстология / Д. С. Лихачев. – 3-е изд. – СПб. : Алетейя, 2001. – 759 с.
9. Мещерский, Н. А. К вопросу об источниках Повести временных лет // ТОДРЛ. – Т. 13. – М. ; Л., 1957. – С. 57–65.
10. Мирзоев, В. Г. Былины и летописи – памятники русской исторической мысли / В. Г. Мирзоев. – М. : Мысль, 1978. – 257 с.
11. Михеев, С. М. Кто писал «Повесть временных лет»? / С. М. Михеев. – М. : Индрик, 2011. – 280 с.
12. Полное собрание русских летописей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psrl.csu.ru/indexs/lih.shtml>
13. Прохоров, Г. М. Древнерусское летописание. Взгляд в неповторимое / Г. М. Прохоров. – М. : Институт русской цивилизации ; СПб. : Изд-во Олега Абышко, 2014. – 416 с.
14. Ужанков, А. Н. По каким книгам судимы будете? / А. Н. Ужанков // Наука и религия. – 1996. – №1. – С. 40–41; № 2. С. 28–30.
15. Улащик, Н. Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания / Н. Н. Улащик. – М. : Наука, 1985. – 261 с.
16. Чамярыцкі, В. А. Беларускія летапісы як помнікі літаратуры. Узнікненне і літаратурная гісторыя першых зводаў / В. А. Чамярыцкі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1969. – 192 с.

Тэма 3. Прастора і час у летапісным выкладзе

1. Хранатоп старажытнарускага летапісання. Прасторавыя і часавыя ўказанні летапісаў. Парадоксы літаральнага разумення прасторава-часавых дадзеных, запазычаных з старажытнарускіх летапісаў.
2. Прасторавая сімволіка летапіснага выкладу. Сімволіка прамой летапіснай даты.
3. Магчымасці і межы выкарыстання прамой прасторава-часовай інфармацыі старажытнарускіх летапісаў.
4. Прастора і час у беларуска-літоўскім летапісанні.

Літаратура:

1. Бережков, Н. Г. Хронология русского летописания / Н. Г. Бережков. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 376 с.
2. Данилевский, И. Н. Герменевтические основы изучения летописных текстов. Повесть временных лет / И. Н. Данилевский. – Москва : Изд-во Олега Абышко, 2019. – 438 с.
3. Данилевский, И. Н. Древняя Русь глазами современников и потомков (IX–XII вв.) : курс лекций / И. Н. Данилевский. – М. : Аспект-Пресс, 1998. – 399 с.
4. Данилевский, И. Н. Историческая текстология : учеб. пособие / И. Н. Данилевский. – Москва : Изд. дом Высшей школы экономики, 2018. – 555, [2] с.
5. Данилевский, И. Н. Мог ли Киев быть Новым Иерусалимом? / И. Н. Данилевский // Одиссей. Человек в истории: Личность и общество: проблемы самоидентификации. 1998. – М., 1999. – С. 134–150.
6. Данилевский, И. Н. Нерешенные вопросы хронологии русского летописания [Электронный ресурс] / И. Н. Данилевский // Хронология и хронография. История науки и наука история: форум. – Режим доступа: <http://hbar.phys.msu.ru/gorm/chrono/danilev1.htm>
7. Данилевский, И. Н. Символика дат и название Повести временных лет / И. Н. Данилевский // Источник: Метод. Компьютер: сборник научных трудов. – Барнаул, 1996. – С. 11–22.
8. Жарко, С. Б. Восприятие времени в средневековой Руси (прочтение летописных свидетельств) / С. Б. Жарко, А. В. Ковалев // Працы гістарычнага факультэта БДУ : навук. зб. Вып. 5 / рэдкал.: У. К. Коршук (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУ, 2010. – С. 271–278.
9. Иванова, Н. П. Историческая хронология : учеб. пособие / Н. П. Иванова, С. В. Цыб. – 3-е изд., расш., доп. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2013. – 236 с.
10. Иванова, Н. П. Месяцеслов Новгородской первой летописи: монография / Н. П. Иванова. – Барнаул : Алт. ун-та, 2013. – 122 с.
11. Иванова, Н. П. Методика историко-хронологического исследования (по материалам новгородских летописей) [Электронный ресурс] / Н. П. Иванова, С. В. Цыб // Научная электронная библиотека «КиберЛенинка» – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/metodika-istoriko-hronologicheskogo-issledovaniya-pomaterialam-novgorodskih-letopisey>
12. Куль-Сяльверстава, С. Я. Беларускі час. Летапісання ў Беларусі са старажытнасці да сучаснасці / С. Я. Куль-Сяльверстава. – Гродна : ЮрСаПрынт, 2014. – 202 с.
13. Улащик, Н. Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания / Н. Н. Улащик. – М. : Наука, 1985. – 261 с.
14. Цыб, С. В. Древнерусское времяисчисление в “Повести временных лет” : монография / С. В. Цыб. – Барнаул : Изд-во Алт. гос. ун-та, 1995. – 147 с.

Тэма 4. Праблема дакладнага прачытання летапісных тэкстаў

1. Праблемы літаральнага прачытання летапісных тэкстаў. Прэзюмпцыя верагоднасці летапіснай інфармацыі.

2. Схаваныя сэнсы ў летапісным выкладзе. Прамыя і ўскосныя цытаты ў тэксце летапісу, іх значэнне. Высвятленне кола чытання летапісца. Памяць кантэксту цытат як ключ да разумення схаваных сэнсаў летапіснага тэксту. Верыфікацыя выяўленых схаваных сэнсаў летапіснай інфармацыі.

3. Месца і роля алегарычных вобразаў ў летапісным выкладзе. Выяўленне іх семантыкі. Магчымасці выкарыстання ў навуковай канкрэтна-гістарычнай рэканструкцыі.

4. Маралізатарскія сентэнцыі летапісца і іх роля ў летапісным выкладзе.

5. Супярэчнасці ў характарыстыцы персанажа ў межах адзінага летапіснага тэксту, іх значэнне.

Літаратура:

1. Гиппиус, А. А. Ярославичи и сыновья Ноя в Повести временных лет / А. А. Гиппиус // Балканские чтения-3: Лингво-этнокультурная история Балкан и Восточной Европы. Тезисы и материалы симпозиума. – М., 1994. – С. 136–141.
2. Данилевский, И. Н. «Добру и злу внимая равнодушно...»? (Нравственные императивы древнерусского летописца) / И. Н. Данилевский // Альфа и Омега: Ученые записки Общества для распространения Священного Писания в России. – 1995. – № 3(6). – С. 145–159.
3. Данилевский, И. Н. «Правда» и «вера» русского средневековья / И. Н. Данилевский, А. Л. Юрганов // Одиссей. Человек в истории: Культурная история социального. 1997. – М., 1998. – С. 146–170.
4. Данилевский, И. Н. Библиеизмы Повести временных лет / И. Н. Данилевский // Герменевтика древнерусской литературы X–XVI вв. – М., 1992. – Сб. 3. – С. 75–103.
5. Данилевский, И. Н. Герменевтические основы изучения летописных текстов. Повесть временных лет / И. Н. Данилевский. – М. : Изд-во Олега Абышко, 2019. – 438 с.
6. Данилевский, И. Н. Историческая текстология : учеб. пособие / И. Н. Данилевский. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2018. – 555, [2] с.
7. Данилевский, И. Н. Явные и скрытые скандинавские сюжеты в Повести временных лет [Электронный ресурс] / И. Н. Данилевский // Цикл лекций «Древняя Русь и Скандинавия». – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=3jHC3PTqrdc>
8. Каравашкин А. В. Литературный обычай Древней Руси (XI–XVII вв.) / А. В. Каравашкин. – М.; СПб : Центр гуманитарных инициатив, 2018. – 720 с.
9. Лихачев, Д. С. Поэтика древнерусской литературы / Д. С. Лихачев. – 3-е изд. – М. : Наука, 1979. – 360 с.
10. Лихачев, Д. С. Текстология / Д. С. Лихачев. – 3-е изд. – СПб. : Алетейя, 2001. – 759 с.
11. Полное собрание русских летописей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psrl.csu.ru/indexs/lih.shtml>

Тэма 5. Інфармацыя летапісных крыніц і яе выкарыстанне ў гістарычных рэканструкцыях

1. Інтуітыўная ацэнка рэтраспектыўнай летапіснай інфармацыі.
2. Віды гістарычнай інфармацыі летапісных крыніц: верыфікуемая, паўтараючаяся, унікальная.
3. Неабходнасць праверкі сведчанняў летапісца. Праблемы ідэнтыфікацыі рэтраспектыўнай інфармацыі.
4. Прыёмы і метады супастаўлення інфармацыі крыніц. Выкарыстанне дадзеных і метадаў спецыяльных гістарычных дысцыплін у верыфікацыі летапіснай інфармацыі. Верыфікуемая інфармацыя як аснова гістарычных рэканструкцый.
5. Паўтараючаяся інфармацыя ў летапісным тэксце. Методыка выяўлення цытат. Методыка генетычнага аналізу тэксту, пабудаванага на цэнтонна-парафразным прынцыпе.
6. Выяўленне і аналіз унікальнай інфармацыі ў летапісным выкладзе. Фальсіфікацыя як асноўны метады працы з унікальнай інфармацыяй. Абмежаванні ў выкарыстанні унікальнай летапіснай інфармацыі ў гістарычных рэканструкцыях.

Літаратура:

1. Данилевский И. Н. Историческая реконструкция: между текстом и реальностью [Электронный ресурс] И. Н. Данилевский. – Режим доступа: <https://publications.hse.ru/articles/103596149>
2. Данилевский И. Н. Историческая реконструкция: методологические ограничения [Электронный ресурс] И. Н. Данилевский. – Режим доступа: <https://publications.hse.ru/articles/103596335>
3. Данилевский, И. Н. Герменевтические основы изучения летописных текстов. Повесть временных лет / И. Н. Данилевский. – М. : Изд-во Олега Абышко, 2019. – 438 с.
4. Данилевский, И. Н. Историческая текстология : учеб. пособие / И. Н. Данилевский. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2018. – 555, [2] с.
5. Данилевский, И. Н. Ледовое побоище: смена образа [Электронный ресурс] / И. Н. Данилевский // Отечественные записки. – 2004. – № 5. – Режим доступа: <http://strana-oz.ru/2004/5/ledovoe-poboishche-smena-obraza>
6. Данилевский, И. Н. Явные и скрытые скандинавские сюжеты в Повести временных лет [Электронный ресурс] / И. Н. Данилевский // Цикл лекций «Древняя Русь и Скандинавия». – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=3jHC3PTqrdc>
7. Лихачев, Д. С. Текстология / Д. С. Лихачев. – 3-е изд. – СПб. : Алетей, 2001. – 759 с.
8. Семянчук, Г. Полацкая зямля ў «Повести временных лет» / Г. Семянчук // *Silva rerum nova: Штудыі ў гонар 70-годдзя Георгія Я. Галенчанкі* / уклад.: А. Дзярновіч, А. Семянчук. – Вільня ; Мінск : AIDAI – ATHENAЕUM, 2009. – С. 247–257.
9. Улащик, Н. Н. Введение в изучение белорусско-литовского летописания / Н. Н. Улащик. – М. : Наука, 1985. – 261 с.

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДА ЗАЛІКУ

1. Летапісазнаўства як навуковая дысцыпліна. Асноўныя тэрміны.
2. Асаблівасці летапісаў як гістарычнай крыніцы. Навуковая наменклатура летапісаў.
3. Спісы, рэдакцыі, ізводы. Летапісныя праатографы. Паняцце аўтарства ў летапісанні (аўтар, рэдактар, складальнік, перапісчык летапісу).

4. Гісторыя вывучэння рускага і беларуска-літоўскага летапісання.
5. Зараджэнне і пачатковыя этапы старажытнарускага летапісання: Аповесць мінулых часоў і папярэднія зводы. З'яўленне летапісання ў буйных палітычных цэнтрах Русі. Праблема Полацкага летапісу.
6. Агульнадзяржаўныя беларуска-літоўскія зводы.
7. Шляхі трансфармацыі летапіснага жанру. Узнікненне мясцовых летапісаў і хронік.
8. Пытанне пра задуму, мэты стварэння і сацыяльныя функцыі летапісання. Праблема разумення летапісных тэкстаў.
9. Прычыны з'яўлення новых летапісных зводаў. Крыніцы летапісання. Структура летапіснага апавядання. Адбор матэрыялу летапісцам.
10. Форма падачы летапіснага матэрыялу і яе роля ў пошуках падыходаў да адэкватнага разумення выкладу інфармацыі ў летапісе.
11. Метады ўстанаўлення зместу летапіснага тэксту па фармальным паказчыках.
12. Прынцып шмат'яруснай семантыкі ў летапісным выкладзе. Цэнтонна-парафразны прынцып пабудовы летапісных тэкстаў.
13. Хранатоп старажытнарускага летапісання. Прасторавыя і часавыя ўказанні летапісаў. Парадоксы літаральнага разумення прасторава-часавых дадзеных, запазычаных з старажытнарускіх летапісаў.
14. Прасторавая сімволіка летапіснага выкладу. Сімволіка прамой летапіснай даты.
15. Магчымасці і межы выкарыстання прамой прасторава-часавай інфармацыі старажытнарускіх летапісаў.
16. Прастора і час у беларуска-літоўскім летапісанні.
17. Праблемы літаральнага прачытання летапісных тэкстаў. Прэзумпцыя верагоднасці летапіснай інфармацыі.
18. Схаваныя сэнсы ў летапісным выкладзе. Прамыя і ўскосныя цытаты ў тэксце летапісу, іх значэнне. Высвятленне кола чытання летапісца. Памяць кантэксту цытат як ключ да разумення схаваных сэнсаў летапіснага тэксту. Верыфікацыя выяўленых схаваных сэнсаў летапіснай інфармацыі.
19. Месца і роля алегарычных вобразаў ў летапісным выкладзе. Выяўленне іх семантыкі. Магчымасці выкарыстання ў навуковай канкрэтна-гістарычнай рэканструкцыі.
20. Маралізатарскія сентэнцыі летапісца і іх роля ў летапісным выкладзе. Супярэчнасці ў характарыстыцы персанажа ў межах адзінага летапіснага тэксту, іх значэнне.
21. Інтуітыўная ацэнка рэтраспектыўнай летапіснай інфармацыі.
22. Віды гістарычнай інфармацыі летапісных крыніц: верыфікуемая, паўтараючаяся, унікальная.
23. Неабходнасць праверкі сведчанняў летапісца. Праблемы ідэнтыфікацыі рэтраспектыўнай інфармацыі.
24. Прыёмы і метады супастаўлення інфармацыі крыніц. Выкарыстанне дадзеных і метадаў спецыяльных гістарычных дысцыплін у верыфікацыі летапіснай інфармацыі. Верыфікуемая інфармацыя як аснова гістарычных рэканструкцый.
25. Паўтараючаяся інфармацыя ў летапісным тэксце. Методыка выяўлення цытат. Методыка генетычнага аналізу тэксту, пабудаванага на цэнтонна-парафразным прынцыпе.
26. Выяўленне і аналіз унікальнай інфармацыі ў летапісным выкладзе. Фальсіфікацыя як асноўны метады працы з унікальнай інфармацыяй. Абмежаванні ў выкарыстанні унікальнай летапіснай інфармацыі ў гістарычных рэканструкцыях.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ИСТОРИИ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ В БЕЛАРУСИ

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ КАРТА ДИСЦИПЛИНЫ

Номер раздела, темы	Название раздела, темы	Количество аудиторных часов					
		Дневная форма обучения			Заочная форма обучения		
		Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР	Лекции	Семинарские занятия	Количество часов УСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Введение	2			1		
2	Актуальные проблемы истории Великой Отечественной войны в Беларуси в новейшей отечественной историографии	6	8		2	2	10
3	Белорусская проблематика 1941–1945 гг. в отражении современной зарубежной историографии	2	4		1	2	6
4	Великая Отечественная война в Беларуси с позиций военной антропологии: новые исследовательские подходы	4	2		1	1	4
5	Актуальное источниковедение истории Великой Отечественной войны в Беларуси	4	4		1	1	4
	<i>Итоговый контроль по модулю</i>						
	Всего	18	18		6	6	24

ТЕМЫ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

Тема 1. Актуальные проблемы истории Великой Отечественной войны в Беларуси в новейшей отечественной историографии

1. События 1941 г. на территории Беларуси в оценках отечественной историографии.
2. Основные направления и достижения изучения истории сопротивления на оккупированной территории Беларуси.
3. Оккупационная политика германских властей на территории Беларуси в отечественной исторической литературе.
4. Актуальные проблемы изучения Холокоста в Беларуси.
5. Проблема коллаборационизма на оккупированной территории Беларуси в новейшей отечественной историографии.

6. Достижения белорусских исследователей в освещении вопросов участия уроженцев Беларуси на фронтах войны и в европейском движении сопротивления.

7. Освобождение Беларуси и послеоккупационный военный период в отражении современной отечественной историографии.

Литература:

1. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: Праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства : Зб. артыкулаў. – Мінск : Беларуская навука, 1999. – 253 с.
2. Беларусь. 1941–1945: Подвиг. Трагедия. Память. В 2 кн. Кн. 1 / НАН Беларуси, Институт истории; редкол.: А.А. Коваленя (пред.) и др. – Минск : Беларуская навука, 2010. – 480 с.
3. Беларусь. 1941–1945: Подвиг. Трагедия. Память. В 2 кн. Кн. 2 / НАН Беларуси, Институт истории; редкол.: А.А. Коваленя (пред.) и др. – Минск : Беларуская навука, 2010. – 358 с.
4. Здановіч, У. В. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны (1941–1944 гг.) у адлюстраванні айчыннай гістарыяграфіі : манаграфія / У. В. Здановіч ; УА “Брэсцкі дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна”. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2008. – 253 с.
5. Здановіч, У. В. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: новыя даследаванні беларускіх вучоных (2010–2014 гг.) / У. В. Здановіч // Гістарычна-археалагічны зборнік. – Вып. 31. – 2016. – С. 187–194.
6. Здановіч, У. В. Гістарыяграфія гісторыі Беларусі перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Курс лекцый / У. В. Здановіч; Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2015. – 141 с.
7. Здановіч, У. В. Ратны, працоўны, духоўны подзвіг беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны: новыя здабыткі айчыннай гістарыяграфіі / У. В. Здановіч // Известия Национальной Академии наук Беларуси. – № 2. – 2016. – С. 111–115.
8. Здановіч, У. В. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны. Агляд крыніц і айчыннай гістарыяграфіі : манаграфія / У. В. Здановіч ; навук. рэд. А. А. Коваленя ; Брэсц. дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2012. – 283 с.

Тема 2. Белорусская проблематика 1941–1945 гг.

в отражении современной зарубежной историографии

1. Отражение и оценки событий Великой Отечественной войны в Беларуси в современной российской историографии.

2. Германская историография истории Великой Отечественной войны в Беларуси.

3. Белорусская проблематика 1941–1945 гг. в отражении историографии США и Великобритании.

Литература:

1. Безлепкин, Я. П. Белорусская проблематика 1941–1945 гг. в отражении историографии США и Великобритании / Я. П. Безлепкин // Беларусь. 1941–1945: Подвиг. Трагедия. Память. В 2 кн. Кн. 2 / НАН Беларуси, Институт истории ; редкол.: А. А. Коваленя (пред.) и др. – Минск : Беларуская навука, 2010. – С. 255–274.
2. Безлепкин, Я. П. Гістарыяграфія ЗША і Вялікабрытаніі па гісторыі Беларусі перыяду Вялікай Айчыннай вайны : аўтарэф. дыс. ...канд. гіст. навук : 07.00.09 / Я. П. Безлепкін ; Ін-т гісторыі АН Беларусі. – Мінск, 2014. – 21 с.
3. Безлепкин, Я. П. Новыя падыходы, старыя ацэнкі: Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны ў сучаснай гістарыяграфіі ЗША і Вялікабрытаніі / Я. П. Безлепкін // Этот день мы приближали, как могли... : материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 70-летию Победы в Великой Отечественной войне и окончания Второй мировой

- войны (Минск, 7-8 мая 2015 г.). В 2 ч. Ч. 1 / Нац. акад. наук Беларуси, М-во обороны Респ. Беларусь ; редкол.: В. Г. Гусаков (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Беларуская навука, 2016. – С. 58–65.
4. Великая Отечественная война. 1941–1945: Военно-исторические очерки : в 4 кн. / М-во обороны РФ. Ин-т воен. истории и др. – М. : Наука, 1998–1999. – Кн. 1 : Суровые испытания. – 541 с. – Кн. 2 : Перелом. – 498 с. – Кн. 3 : Освобождение. – 509 с. – Кн. 4 : Народ и война. – 366 с.
  5. Новиков, С. Е. Германская историография истории вооруженного сопротивления в Беларуси (1941–1944 гг.) / С. Е. Новиков // Беларусь. 1941–1945: Подвиг. Трагедия. Память. В 2 кн. Кн. 2 / НАН Беларуси, Институт истории ; редкол.: А. А. Коваленя (пред.) [и др.]. – Минск : Беларуская навука, 2010. – С. 235–274.
  6. Новікаў, С. Я. Беларусь у кантэксте германскай гістарыяграфіі гісторыі другой сусветнай вайны / С. Я. Новікаў. – Мінск : МДЛУ, 2004. – 284 с.
  7. Новікаў, С. Я. Эканамічная палітыка нацысцкай германіі ў Беларусі. 1941–1944 гг. (агляд крыніц і германскай гістарыяграфіі 1990-х гадоў) / С. Я. Новікаў ; Мінск. дзярж. лінгв. ун-т. – Мінск : МДЛУ, 2002. – 219 с.

Тема 3. Великая Отечественная война в Беларуси с позиций военной антропологии: новые исследовательские подходы

1. Военно-антропологический подход в изучении истории Великой Отечественной войны.
2. Теоретические основы применения современных междисциплинарных методов в исследованиях по истории Беларуси в 1941–1945 гг. Проблема комбинаций микро- и макро-подходов.
3. Великая Отечественная война в Беларуси в проблемном поле истории повседневности.
4. Современная историография о гендерных аспектах истории Великой Отечественной войны в Беларуси.

Литература:

1. Беларусь. 1941–1945: Подвиг. Трагедия. Память. В 2 кн. Кн. 1 / НАН Беларуси, Институт истории; редкол.: А. А. Коваленя (пред.) и др. – Минск : Беларуская навука, 2010. – 480 с.
2. Беларусь. 1941–1945: Подвиг. Трагедия. Память. В 2 кн. Кн. 2 / НАН Беларуси, Институт истории; редкол.: А. А. Коваленя (пред.) и др. – Минск : Беларуская навука, 2010. – 358 с.
3. Гребень, Е. А. Гражданское население Беларуси в условиях немецкой оккупации (1941–1944 гг.) : монография / Е. А. Гребень. – Минск : БГАТУ, 2016. – 495 с.
4. Здановіч, У. В. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны (1941–1944 гг.) у адлюстраванні айчыннай гістарыяграфіі : манаграфія / У. В. Здановіч ; УА “Брэсцкі дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна”. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2008. – 253 с.
5. Здановіч, У. В. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: новыя даследаванні беларускіх вучоных (2010–2014 гг.) / У. В. Здановіч // Гістарычна-археалагічны зборнік. – Вып. 31. – 2016. – С.187–194.
6. Здановіч, У. В. Гістарыяграфія гісторыі Беларусі перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Курс лекцый / У. В. Здановіч ; Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2015. – 141 с.
7. Нікалаева, І. У. Жанчыны Беларусі ў перыяд германскай акупацыі (1941–1944 гг.) : аўтарэф. дыс. ...канд. гіст. навук : 07.00.02 / І. У. Нікалаева ; БДУ. – Мінск, 2006. – 22 с.

8. Сенявская, Е.С. История войн России XX века в человеческом измерении : проблемы военно-исторической антропологии и психологии : курс лекций : для студентов и магистрантов, обучающихся по направлению "История" / Е. С. Сенявская ; М-во образования и науки Российской Федерации, ФГБОУВПО "Российский гос. гуманитарный ун-т", Ист.-арх. ин-т. – М. : Российский гос. гуманитарный ун-т, 2012. – 331.

Тема 4. Актуальное источниковедение истории Великой Отечественной войны в Беларуси

1. Документы национального архивного фонда по истории Великой Отечественной войны в Беларуси.
2. Коллекции электронных ресурсов по истории Великой Отечественной войны.
3. Проблема использования источников личного происхождения в исследованиях по истории Великой Отечественной войны в Беларуси.
4. Проблема использования материалов «устной истории» в исследованиях по истории Беларуси в 1941–1945 гг.

Литература:

1. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны: Праблемы гістарыяграфіі і крыніцазнаўства : Зб. артыкулаў. – Мінск : Беларуская навука, 1999. – 253 с.
2. Адамушко, В. И. Документы государственных архивах Республики Беларусь о Великой Отечественной войне / В. И. Адамушко // Беларусь. 1941–1945: Подвиг. Трагедия. Память. В 2 кн. Кн. 2 / НАН Беларуси, Институт истории ; редкол.: А. А. Коваленя (пред.) и др. – Минск : Беларуская навука, 2010. – С. 198–207.
3. Еленская, И. Э. Документы немецко-фашистских оккупационных органов управления и учреждений как исторический источник: (По материалам Госархива Брест. обл.) : автореф. дис. ...канд. ист. наук : 07.00.09 / И. Э. Еленская ; НАН Беларуси, Ин-т истории – Минск, 1999. – 18 с.
4. Ермолович, В. И. Листовки партизан и подпольщиков Беларуси периода Великой Отечественной войны как исторический источник (1941–1944 гг.) : автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / В. И. Ермолович ; Ин-т истории АН Беларуси. – Минск, 1993. – 24 с.
5. Здановіч, У. В. Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны. Агляд крыніц і айчыннай гістарыяграфіі : манаграфія / У. В. Здановіч ; навук. рэд. А. А. Каваленя ; Брэст. дзярж. ун-т імя А.С. Пушкіна. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2012. – 283 с.
6. Николаева, И. В. Источники личного происхождения по истории женщин в годы Великой Отечественной войны (на примере Витебщины) / И. В. Николаева // Віцебскі край: матэрыялы III Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, 23 лістапада 2017 г. : в 3 т. – Мінск: Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2018. – Т. 3. – С. 108–112.
7. Николаева, И. В. Повседневные практики и общественные настроения населения Витебщины в послеоккупационный период Великой Отечественной войны (по материалам устных источников) / И. В. Николаева // Ученые записки УО “ВГУ им. П.М. Машерова” : сб. науч. тр. – Витебск, 2016. – Т. 21. – С. 90–93.
8. Павлова, Е. Я. Личный состав партизанских формирований Беларуси в годы Великой Отечественной войны (1941–1944 гг.): источники и методы анализа : автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.09 / Е. Я. Павлова ; БГУ. – Минск, 2003. – 20 с.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ВОПРОСОВ К ЗАЧЕТУ

1. Смена парадигм в историографии истории Великой Отечественной войны на рубеже 80-90 гг. XX в.
2. Новые тенденции в современной отечественной историографии, связанные с изучением проблематики истории Беларуси в 1941–1945 гг.
3. События 1941 г. на территории Беларуси в оценках отечественной историографии.
4. Основные направления и достижения изучения истории сопротивления на оккупированной территории Беларуси.
5. Оккупационная политика германских властей на территории Беларуси в отечественной исторической литературе.
6. Актуальные проблемы изучения Холокоста в Беларуси.
7. Проблема коллаборационизма на оккупированной территории Беларуси в новейшей отечественной историографии.
8. Достижения белорусских исследователей в освещении вопросов участия уроженцев Беларуси на фронтах войны и в европейском движении сопротивления.
9. Освобождение Беларуси и послеоккупационный военный период в отражении современной отечественной историографии.
10. Отражение и оценки событий Великой Отечественной войны в Беларуси в современной российской историографии.
11. Германская историография истории Великой Отечественной войны в Беларуси.
12. Белорусская проблематика 1941–1945 гг. в отражении историографии США и Великобритании.
13. Военно-антропологический подход в изучении истории Великой Отечественной войны.
14. Теоретические основы применения современных междисциплинарных методов в исследованиях по истории Беларуси в 1941–1945 гг. Проблема комбинаций микро- и макро-подходов.
15. Великая Отечественная война в Беларуси в проблемном поле истории повседневности.
16. Современная историография о гендерных аспектах истории Великой Отечественной войны в Беларуси.
17. Документы национального архивного фонда по истории Великой Отечественной войны в Беларуси.
18. Коллекции электронных ресурсов по истории Великой Отечественной войны.
19. Проблема использования источников личного происхождения в исследованиях по истории Великой Отечественной войны в Беларуси.
20. Проблема использования материалов «устной истории» в исследованиях по истории Беларуси в 1941–1945 гг.

ТЭОРЫЯ І ПРАКТЫКА ЛАКАЛЬНА- І МІКРАГІСТАРЫЧНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэма	Колькасць аўдыторных гадзін					
		Дзенная форма навучання			Завочная форма навучання		
		Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР	Лекцыі	Семінарскія заняткі	Колькасць гадзін КСР
1	2	3	4	5	6	7	8
1.1	Сучасная гістарычная навука, яе гнэсеалагічныя і сацыяльныя функцыі	2					2
1.2	Лакальная гісторыя	4	2		2		2
1.3	Мікрагісторыя	2	2			2	2
1.4	Гісторыя штодзённасці	2	4		2		4
	<i>Выніковы кантроль на модулі</i>						
	Усяго	10	8		4	2	12
2.1	Гістарычная ўрбаністыка	2	2		2		2
2.2	Гісторыя сям'і	2	2				4
2.3	Гістарычная біяграфія і персанальная гісторыя	2	2			2	2
2.4	Вусная гісторыя	2	4			2	4
	<i>Выніковы кантроль на модулі</i>						
	Усяго	18	18		6	6	22

ТЭМЫ СЕМІНАРСКИХ ЗАНЯТКАЎ

Тэма 1. Сучасная гістарычная навука, яе гнэсеалагічныя і сацыяльныя функцыі

1. Змяненне статусу гісторыі ў сістэме навуковых дысцыплін і ў грамадскай практыцы. Сувязі гістарычнай навукі з сучаснасцю.
2. Усведамленне неабходнасці павышэння сацыяльнай актыўнасці гісторыі на пачатку XXI ст.: грамадскі запыт і навуковы адказ.
3. Змена інтэлектуальнай атмасферы акадэмічнай супольнасці пад уплывам пераходу ад індустрыяльнага грамадства да інфармацыйнага.
4. Суадносіны генералізуючага і індывідуалізуючага падыходаў у сучаснай метадалогіі гісторыі.

Літаратура:

1. Буллер, А. Введение в теорию исторического знания : учеб. пособие / А. Буллер. – М. : ФЛИНТА ; Наука, 2013. – 184 с.
2. Бэрк, П. Гісторыя і сацыяльная тэорыя / П. Бэрк ; перакл. М. Гілевіч. – Мінск : Тэхналогія, 2003. – 235 с.
3. История исторического знания : учеб. пособие / под ред. Л. П. Репиной. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Юрайт, 2013. – 288 с.
4. Кром, М. М. Историческая антропология : учеб. пособие / М. М. Кром. – 3-е изд., испр. и доп. – СПб.; М. : Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге ; Квадрига, 2010. – 214 с.
5. Маловичко, С. И. История как строгая наука vs социально ориентированное историописание / С. И. Маловичко, М. Ф. Румянцева. – Орехово-Зуево : МГОГИ, 2013. – 252 с.
6. Медушевская, О. М. Теория и методология когнитивной истории / О. М. Медушевская. – М. : РГГУ, 2008. – 358 с.
7. Репина, Л. П. Историческая наука на рубеже XX–XXI вв.: социальные теории и историографическая практика / Л. П. Репина. – М. : КРУГЪ, 2011. – 560 с.
8. Савельева, И. М. Теория исторического знания : учеб. пособие / И. М. Савельева, А. В. Полетаев. – СПб. : Алетейя. Историческая книга, 2007. – 523 с.
9. Теория и методология истории : учебник для вузов / отв. ред. В. В. Алексеев [и др.]. – Волгоград : Учитель, 2014. – 504 с.
10. Теория и методология исторической науки : терминологический словарь / отв. ред. академик А. О. Чубарьян. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Аквилон, 2016. – 543 с.
11. Тош, Дж. Стремление к истине: Как овладеть мастерством историка / Дж. Тош. – М. : Весь мир, 2000. – 296 с.

Тэма 2. Лакальная гісторыя

1. Лакальная гісторыя: праблемы і перспектывы развіцця. “Новая лакальная гісторыя”, яе прадмет і паняццёвы апарат.
2. Структуры “калектыўнай біяграфіі” лакальнай супольнасці.
3. Прынцыпы і метадалагічны інструментарый “новай лакальнай гісторыі”.
4. Даследчыцкія палі “новай лакальнай гісторыі”. Яе месца ў сучаснай замежнай і айчынай гістарыяграфіі.

Літаратура:

1. Верменич, Я. В. Локальна історія як навуковы напярм: традыцыі й інновацыі / Я. В. Верменич ; наук. ред. В. А. Смолій. – К.: Інстытут історыі Украіны, 2012. – 284 с.
2. Віцебскі раён: краязнаўчыя нарысы / І. А. Абрамава, В. У. Акуневіч, А. М. Дулаў [і інш.] ; уклад. М. В. Півавар ; навук. рэдактары: А. М. Дарафееў, А. М. Дулаў, І. А. Абрамава. – Мінск : Паркус плюс, 2008. – 328 с.
3. Ле Руа Ладюри, Э. Монтайю, окситанская деревня (1294–1324) / Э. Ле Руа Ладюри; пер. с фр. – Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 2001. – 544 с.
4. Новая локальная история макрорегиона : практикум. Магистерская программа «Отечественная история» / авт.-сост.: Т. А. Булыгина, К. Р. Амбарцумян. – Ставрополь : Изд-во СКФУ, 2016. – 205 с.
5. Новая локальная история. Межвузовский научно-образовательный центр [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.newlocalhistory.com>
6. Носевич, В. Л. Традиционная белорусская деревня в европейской перспективе / В. Л. Носевич [Электронный ресурс] // Персональный сайт белорусского историка Вячеслава Носевича. – Режим доступа: <http://vln.by/node/192>

7. Прошлое – крупным планом: современные исследования по микроистории / под общ. ред. М. Крома, Т. Зоколло, Ю. Шлюмбама. – СПб. : Европейский университет в Санкт-Петербурге ; Алетейя, 2003. – 268 с.
8. Репина, Л. П. Историческая наука на рубеже XX–XXI вв.: социальные теории и историографическая практика / Л. П. Репина. – Москва : КРУГЪ, 2011. – 560 с.
9. Савельева, И. М. Теория исторического знания : учеб. пособие / И. М. Савельева, А. В. Полетаев. – СПб. : Алетейя. Историческая книга, 2007. – 523 с.
10. Теория и методология истории : учебник для вузов / отв. ред. В. В. Алексеев [и др.]. – Волгоград : Учитель, 2014. – 504 с.
11. Тош, Дж. Стремление к истине: Как овладеть мастерством историка / Дж. Тош. – М. : Весь мир, 2000. – 296 с.
12. Улашчык, М. Была такая вёска: гісторыка-этнаграфічны нарыс / М. Улашчык. – Мінск : Маст. літ., 1989. – 174 с.

Тэма 3. Мікрагісторыя

1. Мікрагісторыя як навука аб індывідуальным і ўнікальным у гісторыі. Характэрныя рысы мікрагістарычнага падыходу і яго шматстайнасць. Мікрааналіз у “новай сацыяльнай гісторыі”.
2. Праблема суадносін мікра- і макрагісторыі, важнасць гістарычнага кантэксту для іх сувязі.
3. Накірункі і метадалогія мікрагістарычных даследаванняў.
4. “Казус”, вывучэнне індывідуальнага і ўнікальнага ў замежнай гісторыі. Мікрагістарычныя даследаванні па айчынай гісторыі.

Літаратура:

1. Гинзбург, К. Мифы-эмблемы-приметы: Морфология и история. Сб. ст. / пер. с ит. и послесл. С. Л. Козлова. – М. : Новое издательство, 2004. – 348 с.
2. Гинзбург, К. Сыр и черви. Картина мира одного мельника, жившего в XVI в. / К. Гинзбург ; пер. с итал. М. Л. Андреева, М. Н. Архангельской. – М. : РОССПЭН, 2000. – 272 с.
3. Дэвис, Н. З. Возвращение Мартена Герра / Н. З. Дэвис ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990. – 208 с.
4. Журавлев, С. В. «Маленькие люди» и «большая история»: иностранцы московского Электростанового завода в советском обществе 1920–1930-х гг. / С. В. Журавлев. – М. : РОССПЭН, 2000. – 352 с.
5. Кром, М. М. Историческая антропология : учеб. пособие / М. М. Кром. – 3-е изд., испр. и доп. – СПб.; М. : Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге ; Квадрига, 2010. – 214 с.
6. Ле Руа Ладюри, Э. Монтайю, окситанская деревня (1294–1324) / Э. Ле Руа Ладюри ; пер. с фр. – Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 2001. – 544 с.
7. Леві, Дж. Пра мікрагісторыю / Дж. Леві // [Электронны рэсурс] // Беларускі гістарычны агляд. – Т. 8. – Сш. 1–2 (14–15). Снежань 2001. – С. 145–172. – Рэжым доступу: <http://www.belhistory.eu/dzhavani-levi-pra-mikragistoryyu/>
8. Медик, Х. Микроистория / Х. Медик [Электронный ресурс] // THESIS. Теория и история экономических и социальных институтов и систем. – 1994. – Т. II, вып. 4. – С. 193–202. – Режим доступа: https://igiti.hse.ru/data/426/313/1234/4_3_3Medick.pdf.
9. Насевіч, В. Л. Мікрагісторыя: мінулае ў чалавечым вымярэнні (1999) / В. Л. Насевіч [Электронны рэсурс] // Беларускі гістарычны агляд. – Т. 6. – Сш. 1–2 (10–11). Снежань 1999. – С. 133–151. – Рэжым доступу: <http://www.belhistory.eu/vyachasl%D1%9E-nasevich-mikragistoryya-minulae-%D1%9E-chalavechym-vumyarenni/>

10. Носевич, В. Л. Традиционная белорусская деревня в европейской перспективе / В. Л. Носевич [Электронный ресурс] // Персональный сайт белорусского историка Вячеслава Носевича. – Режим доступа: <http://vln.by/node/192>
11. Прошлое – крупным планом: современные исследования по микроистории / под общ. ред. М. Крома, Т. Зоколло, Ю. Шлюмбама. – СПб. : Европейский университет в Санкт-Петербурге ; Алетейя, 2003. – 268 с.
12. Савельева, И. М. Теория исторического знания : учеб. пособие / И. М. Савельева, А. В. Полетаев. – СПб. : Алетейя. Историческая книга, 2007. – 523 с.
13. Теория и методология истории : учебник для вузов / отв. ред. В. В. Алексеев [и др.]. – Волгоград : Учитель, 2014. – 504 с.

Тэма 4. Гісторыя штодзённасці

1. Гісторыя штодзённасці: узнікненне напрамку і яго вытокі. Асноўныя канцэпцыі гісторыі штодзённасці.
2. Прадмет вывучэння гісторыі штодзённасці. Структуры (матрыцы) штодзённасці
3. Асаблівасці крыніцазнаўчай базы і метады вывучэння гісторыі штодзённасці.
4. Даследаванне гісторыі штодзённасці замежнымі і беларускімі гісторыкамі.

Літаратура:

1. Вайль, П. 60-е. Мир советского человека / П. Вайль, А. Генис. – М. : Новое литературное обозрение, 1996. – 368 с.
2. Долгов, В. В. Быт и нравы Древней Руси. Миры повседневности XI–XIII вв. / В. В. Долгов. – СПб. : Изд-во О. Абышко, 2017. – 592 с.
3. Журавлев, С. В. «Крепость социализма»: Повседневность и мотивация труда на советском предприятии, 1928–1938 гг. / С. В. Журавлев, М. Ю. Мухин. – М. : РОССПЭН, 2004. – 258 с.
4. Кринко, Е. Ф. Повседневный мир советского человека 1920–1940-х гг.: жизнь в условиях социальных трансформаций / Е. Ф. Кринко, И. Г. Тажиудинова, Т. П. Хлынина. – Ростов н/Д : Изд-во ЮНЦ РАН, 2011. – 360 с.
5. Кром, М. М. Историческая антропология : учеб. пособие / М. М. Кром. – 3-е изд., испр. и доп. – СПб.; М. : Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге ; Квадрига, 2010. – 214 с.
6. Лебина, Н. Б. Энциклопедия банальностей: Советская повседневность: контуры, символы, знаки / Н. Б. Лебина. – 2-е изд., испр. – СПб. : Дмитрий Буланин, 2008. – 444 с.
7. Людтке, А. Что такое история повседневности? Её достижения и перспективы в Германии / А. Людтке // Социальная история: ежегодник, 1998/99. – М., 1999. – С. 77–100.
8. Марзалюк, І. А. Людзі даўняй Беларусі: этнаканфесійныя і сацыякультурныя стэрэатыпы (X–XVII стст.) : манаграфія / І. А. Марзалюк. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2003. – 324 с.
9. Орлов, И. Б. Советская повседневность: исторический и социологический аспекты становления / И. Б. Орлов. – М. : Изд. дом ВШЭ, 2010. – 317 с.
10. Пушкарева, Н. Л. «История повседневности» как направление исторических исследований [Электронный ресурс] / Н. Л. Пушкарева // Перспективы. Фонд исторической перспективы. – Режим доступа: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=50280>.
11. Романов, Б. А. Люди и нравы Древней Руси / Б. А. Романов. – М. : Ломоносовъ, 2013. – 224 с.

12. Теория и методология истории : учебник для вузов / отв. ред. В. В. Алексеев [и др.]. – Волгоград : Учитель, 2014. – 504 с.
13. Фицпатрик, Ш. Повседневный сталинизм. Социальная история Советской России в 30-е годы: город. / Ш. Фицпатрик; пер. с англ. – 2-е изд. – М. : РОССПЭН, Фонд Первого Президента России Б.Н. Ельцина, 2008. – 336 с.
14. Фицпатрик, Ш. Сталинские крестьяне. Социальная история Советской России в 30-е годы: деревня / Ш. Фицпатрик; пер. с англ. – М. : РОССПЭН, 2001. – 422 с.

Тэма 5. Гістарычная ўрбаністыка

1. Гістарычная ўрбаністыка як прадметнае поле і міждысцыплінарны накірунак сучаснай гістарычнай навукі. Базавыя катэгорыі апісання гарадскога жыцця.

2. Дыскусіі аб межах тыпізацыі і ўнікальнасці гарадскіх вопытаў. Гарадскія практыкі. Гарадскія інфраструктуры, іх фарміраванне і развіццё. Мульцітэмпаральнасць гарадскога жыцця. Публічная і прыватная прасторы ў горадзе.

3. Метадалагічныя падыходы да вывучэння гісторыі горада і працэсаў урбанізацыі.

4. Гісторыя гістарычнай урбаністыкі: асноўныя навуковыя школы.

Літаратура:

1. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі гарадоў і працэсаў урбанізацыі ў Беларусі : зб. навук. артыкулаў. – Гродна : ГрДУ, 2009. – 493 с.
2. Город в процессах исторических переходов. Теоретические аспекты и социокультурные характеристики. – М. : Наука, 2001. – 392 с.
3. Историческая урбанистика: теория и практика : учебник для вузов / под ред. Н. А. Поповой, М. А. Пономаревой. – Ростов-на-Дону: Изд-во Южного федерального университета, 2014. – 320 с.
4. История Витебска: бесплатные курсы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://vk.com/histvitebsk>
5. Мансел, Ф. Константинополь, 1453–1924 / Ф. Мансел ; пер. с англ. – М. : АСТ, 2017. – 640 с.
6. Марзалюк, І. А. Этнічны і канфесійны свет беларускага горада XVI–XVIII стст.: этнаканфесійны склад насельніцтва, этнічныя і канфесійныя стэрэатыпы беларускіх гараджан / І. А. Марзалюк. – Магілёў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2007. – 164 с.
7. Працэсы ўрбанізацыі ў Беларусі. XIX пачатак XXI ст. : зб. навук. артыкулаў. – Гродна : ГрДУ, 2010. – 389 с.
8. Соркіна, І. Мясцічкі Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / І. Соркіна. – Вільня : ЕГУ, 2010. – 488 с.
9. Утехин, И. В. Очерки коммунального быта / И. В. Утехин. – 2-е изд., доп. – М. : ОГИ, 2004. – 277, [3] с.
10. Фицпатрик, Ш. Повседневный сталинизм. Социальная история Советской России в 30-е годы: город. / Ш. Фицпатрик; пер. с англ. – 2-е изд. – М. : РОССПЭН, Фонд Первого Президента России Б.Н. Ельцина, 2008. – 336 с.
11. Шыбека, З. В. Гарадская цывілізацыя: Беларусь і свет. Курс лекцый / З. В. Шыбека. – Вільня : ЕГУ, 2009. – 372 с.
12. АРСНЕ. – 2014. – № 3 (Віцебскія гісторыі).

Тэма 6. Гісторыя сям'і

1. Вылучэнне гісторыі сям'і ў якасці самастойнай дысцыпліны.
2. Ад гісторыі хатняй гаспадаркі да пытанняў унутрысямейных адносін. **Комплексны падыход:** вывучэнне шлюбу, нараджэння дзяцей, выхавання дзяцей, старэння і смяротнасці яе членаў.
3. База крыніц і метадалогія вывучэння гісторыі сям'і.
4. Практыка і перспектывы даследаванняў сям'і і шлюбу ў замежнай і айчынай гістарыяграфіі.

Літаратура:

1. Арьес, Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке / Филипп Арьес; пер. с фр. – Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 1999. – 416 с.
2. Бессмертный, Ю. Л. Жизнь и смерть в средние века. Очерки демографической истории Франции / Ю. Л. Бессмертный. – М. : Наука, 1991. – 240 с.
3. Гужалоўскі, А. А. Сэксуальная рэвалюцыя ў Савецкай Беларусі: 1917–1929 гг. / А. А. Гужалоўскі. – Мінск : А. М. Янушкевіч, 2017. – 258 с.
4. Дулов, А. Н. Брак, семья, материнство в государственной политике БССР 1920-х – первой половины 1930-х гг. / А. Н. Дулов // Женщины в истории: возможность быть увиденными : сб. науч. ст. / под ред. И. Р. Чикаловой. – Минск : БГПУ, 2004. – Вып. 3. – С. 218–235.
5. Дулов, А. Н. Регулирование рождаемости в БССР в 1920–1930-х гг.: политика и повседневность / А. Н. Дулов // Гендерные различия : материалы IV межвуз. конф. молодых исследователей «Гендерные отношения в современном обществе: глобальное и локальное» (22–23 октября 2004 г.) / отв. ред. М. В. Рабжаева. – СПб. : Алетей, 2005. – С. 229–235.
6. Зидер, Р. Социальная история семьи в Западной и Центральной Европе (конец XVIII – XX вв.) / Р. Зидер ; пер с нем. – М. : ВЛАДОС, 1997. – 304 с.
7. Марзалюк, І. А. Людзі даўняй Беларусі: этнаканфесійныя і сацыякультурныя стэрэатыпы (X–XVII стст.) : манаграфія / І. А. Марзалюк. – Магілёў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2003. – 324 с.
8. Пушкарева, Н. Л. Частная жизнь русской женщины: невеста, жена, любовница (X – начало XIX в.) / Н. Л. Пушкарева. – М. : Ладомир, 1997. – 330 с.
9. Сальникова, А. А. Советское детство в XX в.: история, теория и практика исследования / А. А. Сальникова. – Казань : Казанский гос. ун-т, 2007. – 256 с.
10. Сліж, Н. У. Культура сексуальных стасункаў у Вялікім Княстве Літоўскім ў XVI–XVII стст. / Н. У. Сліж. – Мінск : Тэхналогія, 2019. – 231 с.
11. Сліж, Н. У. Шлюбныя і пазашлюбныя стасункі шляхты Вялікага Княства Літоўскага ў XVI–XVII стст. / Н. У. Сліж. – Смаленск : Інбелкульт, 2015. – 672 с.
12. Томпсон, П. Семейный миф, модели поведения и судьба человека / П. Томпсон // Хрестоматия по устной истории / пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. – СПб. : Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2003. – С. 110–145.
13. Харевен, Т. Время семьи и время промышленности (главы из книги) / Т. Харевен // Хрестоматия по устной истории / пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. – СПб. : Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2003. – С. 146–188.
14. Человек в кругу семьи: Очерки по истории частной жизни в Европе до начала нового времени / под ред. Ю. Л. Бессмертного. – М. : РГГУ, 1996. – 376 с.

Тэма 7. Гістарычная біяграфія і персанальная гісторыя

1. Гістарычная біяграфія і персанальная гісторыя. Сацыяльна-арыентаваная біяграфічная гісторыя.
2. Біяграфія як адмысловы сінтэтычны жанр. Феномен “біяграфічнай ілюзіі” (П. Бурдзье). Праблема самаўспрымання і непаўторнасці (М. Мос). Фрагментарнасць індывідуальнай біяграфіі.
3. Крыніцы і метады гістарычнай біяграфістыкі.
4. Біяграфічныя даследаванні ў сусветнай і айчыннай гістарычнай навуцы.

Літаратура:

1. Автор и биография, письмо и чтение : сб. докладов / ред.-сост. Ю. П. Зарецкий [и др.]. – М. : Изд. дом ВШЭ, 2013. – 252 с.
2. Биографический метод в социологии: история, методология, практика / под ред. Е. Ю. Мещеркиной, В. В. Семеновой. – М. : Институт социологии РАН, 1994. – 148 с.
3. Бурдье, П. Биографическая иллюзия / П. Бурдье ; [пер. с франц. Е. М. Мещеркиной] // Интер. – 2002. – № 1. – С. 75–81.
4. В тени великих: образы и судьбы. (Серия «Человек второго плана в истории») / отв. ред. Л. П. Репина. – СПб. : Алетей, 2010. – 400 с.
5. Валевский, А. Л. Основания биографики / А. Л. Валевский. – Киев : Наукова думка, 1993. – 110 с.
6. Варонін, В. А. Князь Юрай Лынгвеневіч Мсціслаўскі: Гістарычны партрэт / В. А. Варонін. – Мінск : Тэхналогія, 2010. – 63 с.
7. Вовк, О. І. Духовно-релігійны пошуки І.Ю. Репіна у дзеркалі сучаснай біяграфістыкі / О. І. Вовк ; наук. ред. С. М. Куделко. – Харьків : САГА, 2012. – 114 с.
8. Вовк, О. І. Постаць Василя Каразіна в істэрыяграфіі / О. І. Вовк ; наук. ред. С. М. Куделко. – Харьків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 328 с.
9. Голубович, И. В. Биография: силуэт на фоне Humanities (методология анализа в социогуманитарном знании) / И. В. Голубович. – Одесса : Фридман, 2008. – 372 с.
10. Дэвіс, Н. З. Дамы на обочине. Три женских портрета XVII века / Н. З. Дэвіс ; пер. с англ. – М. : Новое литературное обозрение, 1999. – 400 с.
11. История через личность: историческая биография сегодня / под ред. Л. П. Репиной. – 2-е изд. – М. : Квадрига, 2010. – 720 с.
12. Леви, Дж. Биография и история / Дж. Леви // Современные методы преподавания новейшей истории. – М., 1996. – С. 191–206.
13. Персональная история : сб. / под ред. Д. М. Володихина. – М. : Мануфактура, 1999. – 336 с.
14. Репина, Л. П. Историческая наука на рубеже XX–XXI вв.: социальные теории и историографическая практика / Л. П. Репина. – Москва : КРУГЪ, 2011. – 560 с.

Тэма 8. Вусная гісторыя

1. Вусная гісторыя як сацыяльная з’ява сучаснасці, неінстытуцыянаваная памяць грамадства і навуковая дысцыпліна. Тэрміналогія і метадалогія дысцыпліны. Тыпалогія вуснай гісторыі.
2. Узаемадзеянне вуснай гісторыі з традыцыйнай гістарычнай навукай. Вусная гісторыя як метада даследавання.
3. Тэорыі і метады стварэння крыніц вуснай гісторыі. Праблема суадносін інфармацыі: «гісторыя як пражыта» і «гісторыя як запісана».
4. Значэнне вуснай гісторыі для пазнання беларускай мінуўшчыны.

Літаратура:

1. Беларускі архіў вуснай гісторыі [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://nashapamiac.org/home.html>
2. Восень 1939 года ў гістарычнай традыцыі і вуснай гісторыі / пад рэд. А. Смаленчука. – Мінск : Зміцер Колас, 2015. – 288 с.
3. Прынз, Г. Вусная гісторыя [Электронны рэсурс] / Г. Прынз // Беларускі гістарычны агляд. – Рэжым доступу: <http://www.belhistory.eu/g%D1%9Ein-prynz-vusnaya-gistoryya/>
4. Смалянчук, А. «Добры быў пан...» Раман Скірмунт у вусных успамінах жыхароў в. Парэчча Пінскага раёну / А. Смалянчук, А. Сідлярэвіч // Спадчына. – 2000. – № 5–6. – С. 96–103.
5. Томпсон, П. Устная история: голос прошлого / П. Томпсон. – М. : Весь мир, 2003. – 368 с.
6. Тош, Дж. Стремление к истине: Как овладеть мастерством историка / Дж. Тош. – М. : Весь мир, 2000. – 296 с.
7. Урсу, Д. П. Методологические проблемы устной истории / Д. П. Урсу // Источниковедение отечественной истории : сб. статей. – М. : Наука, 1989. – С. 3–32.
8. Устная история [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://oralhistory.ru/>
9. Хрестоматия по устной истории / пер., сост., введение, общ. ред. М. В. Лоскутовой. – СПб. : Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2003. – 396 с.
10. Щеглова, Т. К. Устная история : учеб. пособие / Т. К. Щеглова. – Барнаул : АлтГПА, 2011. – 364 с.

ПРЫКЛАДНЫ ПЕРАЛІК ПЫТАННЯЎ ДА ЭКЗАМЕНУ

1. Змяненне статусу гісторыі ў сістэме навуковых дысцыплін і ў грамадскай практыцы. Сувязі гістарычнай навукі з сучаснасцю.
2. Усведамленне неабходнасці павышэння сацыяльнай актыўнасці гісторыі на пачатку XXI ст.: грамадскі запыт і навуковы адказ.
3. Змена інтэлектуальнай атмасферы акадэмічнай супольнасці пад уплывам пераходу ад індустрыяльнага грамадства да інфармацыйнага.
4. Суадносіны генералізуючага і індывідуалізуючага падыходаў у сучаснай метадалогіі гісторыі.
5. Лакальная гісторыя: праблемы і перспектывы развіцця. “Новая лакальная гісторыя”, яе прадмет і паняццёвы апарат.
6. Структуры “калектыўнай біяграфіі” лакальнай супольнасці.
7. Прынцыпы і метадалагічны інструментарый “новай лакальнай гісторыі”.
8. Даследчыцкія палі “новай лакальнай гісторыі”. Яе месца ў сучаснай замежнай і айчычнай гістарыяграфіі.
9. Мікрагісторыя як навука аб індывідуальным і ўнікальным у гісторыі. Характэрныя рысы мікрагістарычнага падыходу і яго шматстайнасць. Мікрааналіз у “новай сацыяльнай гісторыі”.
10. Праблема суадносін мікра- і макрагісторыі, важнасць гістарычнага кантэксту для іх сувязі.
11. Накірункі і метадалогія мікрагістарычных даследаванняў.
12. “Казус”, вывучэнне індывідуальнага і ўнікальнага ў замежнай гісторыі. Мікрагістарычныя даследаванні па айчычнай гісторыі.
13. Гісторыя штодзённасці: узнікненне напрамку і яго вытокі. Асноўныя канцэпцыі гісторыі штодзённасці.

14. Прадмет вывучэння гісторыі штодзённасці. Структуры (матрыцы) штодзённасці
15. Асаблівасці крыніцазнаўчай базы і метады вывучэння гісторыі штодзённасці.
16. Даследаванне гісторыі штодзённасці замежнымі і беларускімі гісторыкамі.
17. Гістарычная ўрбаністыка як прадметнае поле і міждысцыплінарны накірунак сучаснай гістарычнай навукі. Базавыя катэгорыі апісання гарадскога жыцця.
18. Дыскусіі аб межах тыпізацыі і ўнікальнасці гарадскіх вопытаў. Гарадскія практыкі. Гарадскія інфраструктуры, іх фарміраванне і развіццё. Мульцітэмпаральнасць гарадскога жыцця. Публічная і прыватная прасторы ў горадзе.
19. Метадалагічныя падыходы да вывучэння гісторыі горада і працэсаў урбанізацыі.
20. Гісторыя гістарычнай урбаністыкі: асноўныя навуковыя школы.
21. Вылучэнне гісторыі сям'і ў якасці самастойнай дысцыпліны.
22. Ад гісторыі хатняй гаспадаркі да пытанняў унутрысямейных адносін. Комплексны падыход: вывучэнне шлюбу, нараджэння дзяцей, выхавання дзяцей, старэння і смяротнасці яе членаў.
23. База крыніц і метадалогія вывучэння гісторыі сям'і.
24. Практыка і перспектывы даследаванняў сям'і і шлюбу ў замежнай і айчынай гістарыяграфіі.
25. Гістарычная біяграфія і персанальная гісторыя. Сацыяльна-арыентаваная біяграфічная гісторыя.
26. Біяграфія як адмысловы сінтэтычны жанр. Феномен “біяграфічнай ілюзіі” (П. Бурдзье). Праблема самаўспрымання і непаўторнасці (М. Мос). Фрагментарнасць індывідуальнай біяграфіі.
27. Крыніцы і метады гістарычнай біяграфістыкі.
28. Біяграфічныя даследаванні ў сусветнай і айчынай гістарычнай навуцы.

Учебное издание

**ИСТОРИЯ ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНОСТИ II СТУПЕНИ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ 1-21 80 15 ИСТОРИЯ**

Учебно-методический комплекс по учебным дисциплинам

Составители:

ДУЛОВ Анатолий Николаевич

КОСОВ Александр Петрович

НИКОЛАЕВА Ирина Владимировна и др.

Технический редактор

Г.В. Разбоева

Компьютерный дизайн

Л.Р. Жигунова

Подписано в печать 24.03.2020. Формат 60x84^{1/16}. Бумага офсетная.

Усл. печ. л. 5,52. Уч.-изд. л. 5,77. Тираж 25 экз. Заказ 33.

Издатель и полиграфическое исполнение – учреждение образования
«Витебский государственный университет имени П.М. Машерова».

Свидетельство о государственной регистрации в качестве издателя,
изготовителя, распространителя печатных изданий

№ 1/255 от 31.03.2014 г.

Отпечатано на ризографе учреждения образования
«Витебский государственный университет имени П.М. Машерова».

210038, г. Витебск, Московский проспект, 33.